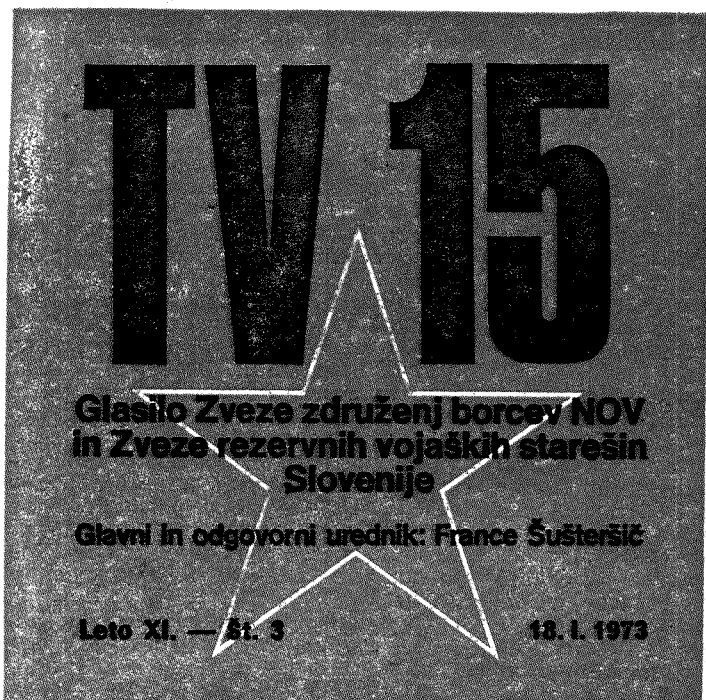

V dolinah je megla ...

(Foto Marjan Garbajs)

Ustvarjalno po programu ZKJ

MARJAN CVETKOVIČ O DEJAVNOSTI BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Na nedavnem četrtem občnem zboru ZZB NOV SR Hrvatske je v razpravi govoril tudi predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković.

Govornik je predvsem ugotovil, da je borčevska organizacija v zadnjem obdobju dobila močan pečat družbenopolitične organizacije, a da še nadalje posveča veliko skrb socialnim in gmočnim vprašanjem borcev. Strinjal se je z ugotovitvami, ki držijo tudi za druge republike, ne le za Hrvatsko, da so borčevske organizacije zlasti po 21. seji in predvsem po pismu in govorih tovariša Tita nastopile v politični akciji, ki jo vodi ZKJ, zelo ustvarjalno in trezno, brez zaletavanja, ne da bi se omejevale zgolj na vprašanje socialnih razlik, marveč imajo pred očmi tudi druga vprašanja.

Predsednik je obravnaval posebej tudi urejanje borčevskih vprašanj. Povedal je, da je končana druga stopnja zakonitve borčevskih zakonov na zadnjem zasedanju zvezne skupščine. Dolgo se je vlečlo obdobje, ko je zaostajalo izpolnjevanje zakonitih borčevskih pravic med obnavljanjem vseh raznih zakonov. Prizadevanja pa so vendar bila, da bi popravili položaj borcev.

Z borčevskimi zakoni se je položaj borcev izboljšal, kolikor je pač bilo mogoče to enotno doseči na sedanji stopnji naše družbe. Predsednik je pripomnil, da še ni vse urejeno, česar se dobro zavedajo. Večkrat imajo priložnosti videti ponekod primere izredno težavnih socialnih vprašanj. Prizadevanja za ureditev življenjskih razmer borcev so naloga, ki ni nikdar popolnoma končana.

Zelo sta pereči in težavni dve vprašanji: varstvo borcev na splošno in varstvo borcev na kmetih. Vse to, kar so doslej urejali bodisi za borce bodisi invalide, ni bila toliko zagotovitev pravic na podlagi udeležbe v narodnoosvobodilnem boju, kakor pa pravic iz delovnega razmerja ali pravic, ki izvirajo iz tega, da so posamezniki postali invalidi kot ranjenci med vojno. Medtem pa naši tovariši po vaseh niso dobili posebej nobenih pravic, namreč tisti, ki jih je razmeroma mnogo, nimajo pa priznane delovne dobe za pokojnino. Nimajo niti urejenega statusa borca. Mnogi tega zdaj ne morejo več doseči, ker nimajo več prič. Hkrati se ti ljudje starajo, boleajo, živijo v čedalje slabših razmerah. Družba ne sme ostati slepa za vse to. Seveda pa se borčevska organizacija

v prihodnje ne bo omejevala le na urejanje borčevskih zadev. Zavzemati se mora, da bo naša družba imela jasno, smotno socialno politiko, ki bo upoštevala prav vse, ki potrebujejo družbeno pomoč. Zato moramo zahtevati sistemске ureditve za socialno politiko na splošno kot za posebna borčevska vprašanja, ki jih je treba urejati po predpisih posameznih občin in z republiško zakonodajo.

Borčevske organizacije so se posvetile v tem obdobju boju za enotnost naše države in bratstvo naših narodov, za enotni trg, za samoupravnost, da bi se samoupravljanje zares postavilo na noge in enkrat za vselej odpravilo politiko državnega kapitala. Moramo se zato odločno zavzeti, da bo samoupravljanje temeljilo na resnično družbeni, ne pa kakšni »skupinski« lastnini, ki bi z njo gospodarile kakšne tehnokratske »menadžerske« skupine po podjetjih, ali na državno kapitalistični lastnini, ki bi jo upravljali razni odbori in skladi, kakršnih je pri nas na tisoče. Delavski razred mora odločiti o celotnem presežnem delu in da tako s tem, ne pa le z našimi gesli doseže odločilen vpliv v naši družbi, v oblasti, politiki in vsem družbenem razvoju.

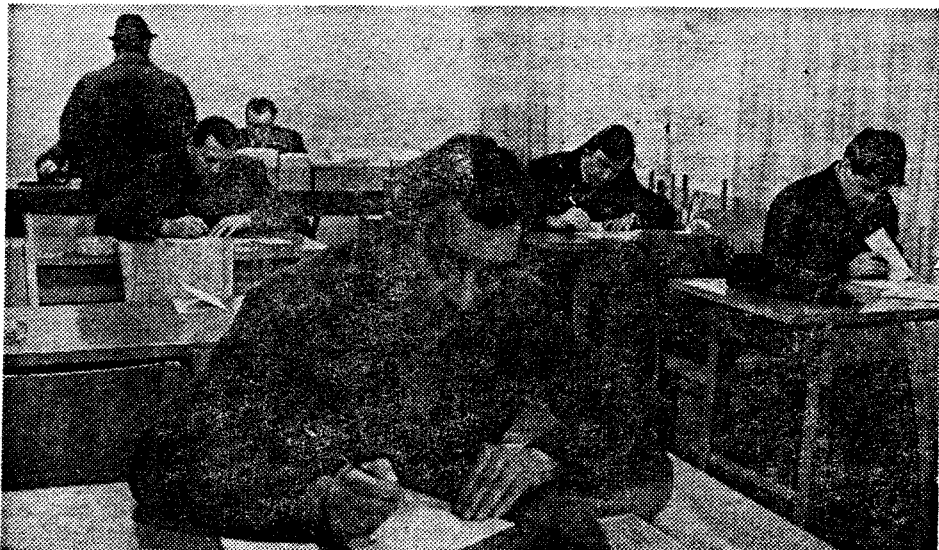
Naša dolžnost je, organizacije kot takšne, da podpremo s svojim bojem prizadevanja ZK, naj bi bila mladina udeležena v vseh tokovih samoupravljanja, naj prevzame odgovornost, dobi svoje pravice, a da hkrati ima tudi svoje dolžnosti ter da nadaljuje socialistično revolucijo in boj za lepše življenje delovnega človeka.

ŽE OSMI SPOMINSKI POHOD NA STOL

Planinsko alpinistične organizacije so skupno z borčevskimi, taborniškimi in lovskimi organizacijami treh gorenjskih občin navezale najtesnejše stike s telesnovzgojnimi in športnimi organizacijami, da bi bile priprave na letošnji, že osmi zimski spominski pohod na Stol kar najuspešnejše. S tem pohodom bodo počastili 31-letnico velike bitke štiridesetih borcev jeseniške, Cankarjeve čete proti nad dva tisoč do zob oboroženim Nemcem 20. februarja 1942 na Stolu. Tedaj je padel na pragu nekdanje Prešernove koče na Malem Stolu Jože Kodler iz Baške grape. Tistega dne je tudi pogorela stara Prešernova koča.

Letošnji pohod 24. in 25. februarja bo uvodna prireditev izmed proslav ob osemdesetletnici slovenskega planinstva in sedemdesetletnici planinstva v jeseniški občini. Dosedanjih (sedmih) zimskih spominskih pohodov na Stol se je udeležilo že nad 1200 preživelih borcev, pripadnikov JLA, tabornikov, planincev in drugih udeležencev. To so bile izredne manifestacije v našem veličastnem planinskem svetu. Vsakoletni pohod privablja od leta do leta več ljubiteljev gora iz vse Slovenije. Letošnji pohod že pripravljajo odbori v jeseniški, radovljški in trški občini. Njihova naloga je, da bo udeležba kar največja in da bo pohod varen. Skupine priznanih smučarjev, plezalcev, alpinistov, pripadnikov JLA in drugih bodo utrle (zgazile) varne gazi in smučine. Udeleženci pa se bodo morali ravnati po navodilih privediteljev, tako da se bodo držali označenih poti in da bodo upoštevali vse druge napotke.

U. Z.

IZPITI REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

V začetku januarja so imeli rezervni vojaški starešine ljubljanske občine Center redne letne izpite, ki veljajo za leto 1972. Izpiti so tisti del programa rezervnih starešin, ki vsako leto pokaže rezultate njihovega dela bodisi na vojaških vajah, orientacijskih pohodih, predavanjih, bodisi individualnega dela pri učenju iz literature, med katero je na prvem mestu revija Naša obramba, pa tudi TV-15 objavlja marsikaj zanimivega in poučnega s tega področja. Vsekakor je treba o izpiti rezervnih starešin iz Centra zapisati še to, da je bila udeležba veliko boljša kot prejšnja leta, saj se je v prvem roku zvrstilo pred izpitno komisijo kar 75 odstotkov vseh starešin, ki so dolžni opravljati izpite, 98 odstotkov udeleženi pa je izpite tudi pozitivno opravilo — od teh zelo visok odstotek z odlično oceno.

(LJUBA GARBAJS)

besede in dejanja

KATERE TEŽAVE BODO »NAJHUJŠE«?

Zaradi širokega obsega nelikvidnosti je ekonomsko logično, da se bodo pojavile težave in da njihovih posledic ne bo čutilo samo eno ali dve podjetji, samo ena ali dve republiki, marveč jih bodo čutili vsi delovni ljudje, vsi kolektivi, vse republike. Razumljivo pa je, da bo vpliv teh težav od primera do primera različen, vendar te razlike ne bodo takšne, da bi se enim godilo posledje slabo, drugim pa dobro — breme stabilizacije bo moralo prenesti vse gospodarstvo, vsa družba. Ene bo pritiskalo to, da bodo brez denarja, druge kopičenje zalog, tretje neizpolnjevanje obveznosti itd. Zato je zelo

težko reči, katera izmed težav bo »najhujša«: nobena ne bo minila brez posledic za življenjsko raven vseh zaposlenih, prav tako pa ni med njimi niti ene, ki je ne bi mogli s skupnimi prizadevanji vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti uspešno prebroditi.

Iz intervjuja predsednika CK ZKS Franceta Popita »Komunist«

KORISTNO NALOŽEN DENAR

Največji derventski delovni kolektiv tekstilne industrije »Ukrina« posveča veliko pozornost šolanju kadrov. V ta namen so lani porabili nad milijon dinarjev. Trenutno v »Ukrini« vsak peti od skupno 1100 delavcev obiskuje kako šolo.

Politika ekspres, 8. I. 1973

VEČ KO KDAJKOLI' PREJ

V statističnih poročilih poudarjajo, da je bil izvoz živega goveda v sedmih mesecih lani večji kot v katerih koli zadnjih desetih letih. Izvozili smo več kot 40.000 ton živih goved v vrednosti 33,5 milijona dolarjev. V istem obdobju je izvoz govejega mesa dosegel 33.900 ton v vrednosti 57,1 milijona dolarjev. Tudi izvoz svinine je močno porasel. Izvozili smo je 28.000 ton ali za 20,6 milijona dolarjev.

Kmečki glas, 10. I. 1973

NA ODGOVORNIH MESTIH 95 OBDOJENIH OSEB

V delovnih organizacijah v Nišu je na odgovornih delovnih mestih kar petindeset oseb, ki so bile obsojene zaradi

političnega ali gospodarskega kriminala — je ugotovljeno v informaciji, ki se je na zahtevo občinskega komiteja ZK Srbije skupno pripravila sodišča, tožilstva in organi sekretariata za notranje zadeve.

Politika, 9. I. 1973

IGRALNICE V TUJIH ROKAH

Od 26 igralnic, kolikor jih je zdaj v Jugoslaviji, jih je 15 v zakupu tujih firm in posameznikov, ki poslujejo samostojno za svoj račun. Sedem igralnic posluje na osnovi deleža tujih partnerjev, medtem ko so samo štiri igralnice, ki nimajo deleža tujega kapitala. Velja povedati, da je ustanavljanje igralnic in dajanje v zakup tujim partnerjem po veljavnih zakonih grobo kršenje zakonitosti.

Nedeljski dnevnik, 14. I. 1973

● Statistiki so ugotovili, da je vrednost jugoslovanskega blagovnega izvoza v letu 1972 dosegla 38 milijard 20 milijonov dinarjev in da je za 18 odstotkov večja kot v letu 1971. Vrednost uvoza je znašala 53 milijard 800 milijonov dinarjev in 5 odstotkov manj kot leto poprej. Primanjkljaj zunanjetrgovinske menjave je 16,8 milijarde dinarjev, ker pa neblagovni devizni dotok ta primanjkljaj pokriva, je plačilna bilanca v celoti pozitivna.

● Izvršni svet SR Slovenije je izčrpano razpravljalo o gospodarskih stikih Slovenije s tujino. Ugotovili so, da je menjava s tujino v letu 1972 potekala dokaj ugodno in da je bila gospodarska dejavnost Slovenije v okviru jugoslovanske zunanje trgovine uspešna. Med razpravo so ugotovili, da je v minulim letu narasel obseg blagovne menjave z vzhodnoevropskimi državami, vendar pa je izvoz naraščal dosti bolj hitro kot pa uvoz. Menjava z deželami v razvoju pa je vidno nazadovala, saj je padla kar za 48 odstotkov. Posebej to velja za menjavo s takimi deželami, s katerimi je imela Slovenija svoj čas že dokaj razvito trgovino, kot so Egipt, Indija in Etiopija.

● Izvršni svet SR Slovenije je povabil delegacijo koroških Slovencev na obisk v Slovenijo. Osemčlanska delegacija, ki sta jo vodila predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev Joško Tisler in predsednik Zveze slovenskih organizacij Franci Zwitter, je sprejel predsednik IS Andrej Marinc. Koroški Slovenci so obiskali tudi predsedstvo slovenske skupščine. Sprejela sta jih tudi podpredsednik republiške konference socialistične zveze Slavko Beznik in rektor ljubljanske univerze prof. dr. inženir Mirjan Gruden. Ponovno je bilo sklenjeno, da bosta SR Slovenija in SFRJ Jugoslavija kot država matičnega naroda in sopolisniska državne pogodbe odločno podpirali z vsemi političnimi in mednarodno-pravnimi sredstvi, vključno z internacionalizacijo, prizadevanja koroških Slovencev za doseg vseh pravic.

● Predsednik CK ZKS France Popit je v intervjuju za časopis »Komunist« dejal, da bi »stabilizacija morala delovati selektivno«. Po njegovem mnenju ne bi smeli sprejemati takšnih ukrepov, ki udarjajo vse počez, ampak takšne, ki bodo omogočili dobrim, da bodo v prihodnje gospodarili še bolje, slabšim pa bodo pomagali iz težav. Pritisniti moramo predvsem tiste gospodarske organizacije, ki slabo gospodarijo.

● Predsednik Tito je brzojavno čestital Gustavu Husaku, generalnemu sekretarju KP Češkoslovaške, ob njegovem 60. rojstnem dnevu. Prav tako je poslal predsedniku ZDA Richardu Nixonu brzojavko z dobrimi željami ob Nixonovem rojstnem dnevu.

● Predsednik arabske republike Egipta Anvar el Sadat se je mudil na eno dnevno obisku v Jugoslaviji, kamor ga je povabil predsednik SFRJ Josip Broz Tito, ki ga je tudi sprejel na letališču v Pulju. Predsednika sta na Brionih širše izmenjala mnenja o aktualnem mednarodnem položaju, posebej se o položaju na Blaznem vzhodu in o prizadevanju Egipta za ureditev bližnjevzhodne krize, pri čemer ga je Jugoslavija vedno aktivno podpirala. Pogovarjali so se tudi o sodelovanju obeh držav.

● Švedsko zunanje ministrstvo je, sklicujoč se na 6. člen sporazuma med vlado SFRJ in vlado kraljevine Švedske o ukinitvi vizumov, obvestilo jugoslovansko veleposlaništvo v Stockholmu, da je švedska vlada sklenila začasno preklicati veljavnost omenjenega sporazuma, začeti s 15. januarjem 1973. Glede na ta sklep švedske vlade obveščamo jugoslovanske državljanke, ki želijo potovati iz SFRJ ali kakšne tuje države na Švedsko ali skozi to državo, da morajo imeti ustrezen švedski vizum, ki ga izda diplomatsko ali konzularno zastopstvo Švedske.

● Pariški policiji je uspelo odkriti organizatorja ali enega od organizatorjev neuspelega atentata na jugoslovanski konzulat v Parizu 23. decembra lani. Policiji je napeljal na sled sam atentator, Nikica Vidović, ki mu je bomba eksplodirala v neki bližnji kavarni. Gre za 31-letnega Anta Krtalića, ki je jugoslovanskim organom že dolgo znan kot aktiven član najsikrajnejše ustaške skupine v Franciji.

● V več pokrajinah Zahodne Nemčije so bili veliki vojaški manevri četrte NATO z imenom Varni ščit. Taktičnih vaj proti »sovražniku z vzhoda« se je udeležilo 30.000 kanadskih in zahodnonemških vojakov, 10.000 ameriških pa je po zračnem mostu priletelo direktno iz Združenih držav.

● Avstrijski zunanji minister doktor Kirchschräger je sprejel jugoslovanskega veleposlanika v Avstriji Mitja Vošnjaka in mu izročil odgovor na noto jugoslovanske vlade z dne 6. novembra 1972 v zvezi z lanskimi protislovanskimi in protijugoslovanskimi izgrede na Koroskem. Noto bodo preučili v državnem sekretariatu za zunanje zadeve.

● Švedski premier Palme je izjavil, da mu ni žal zaradi očitkov, ki jih je izrekel na račun ameriške politike v Vietnamu. Dejal je še, da je dobil več sto pism ameriških državljanov, ki so mu čestitali k takšnemu stališču. Ta pisma niso propagandna, temveč globoko osebnih izpovedi o nepravilni in zločinski vojni v Vietnamu.

● Svetovno javno mnenje gleda z upanjem, čeprav z dokajšnjim mero pesimizma, na obnovo pogajanj o Vietnamu. Kissinger in Le Duc Tho sta se skoraj po enomesečnem premoru, med katerim so ameriški letala izvedla vrsto barbarskih bombardiranj proti Severnemu Vietnamu, ponovno sestala. Prevladuje mnenje, da bi moral biti sedanji krog pogajanj odločen. Če ne bodo Vietnamci in Američani dosegli sporazuma sedaj, se bo vojna zavlekla še mnogo časa. ZDA vztrajajo na zahtevi po razmejitvi Vietnama na dve državi, kar je v nasprotju z ženevskim sporazumom, ko so določili demilitarizirani pas kot začasno razdelitev znotraj ene same, celovite države.

● Med Izraelom in Sirijo se je pred dnevi vnela velika letalska in kopenska bitka, ki je trajala dobrih osem ur. Med spopadi, ki so jih izvajali Izraelci z letalskim bombardiranjem sirskih položajev in postojank globoko na sirskem ozemlju, je bilo večje število tankov in letal uničenih na obeh straneh. To je bila prva letošnja velika bitka in morda največja med Izraelci in Siriji po znameniti šestdnevni vojni. Medtem ko je bitka še trajala, je radio v Damasku objavil uradno izjavo s pozivom na vse arabske države in njihove vojske, naj končno stopijo v boj proti Izraelu in naj se ne omejujejo samo na »moralno podporo« ali pa na »običajne solidarnostne izjave«.

● Izvršni svet črnogorske skupščine je obravnaval več predlogov zakonov, analizo nepokritih izgub in predlog ukrepov za pokritje teh izgub. Zaključni račun za leto 1971 so namreč pokazali, da znašajo skupne izgube v tem letu po podatkih SDK samo v Črni gori 250 milijonov 355 tisoč dinarjev. Največje izgube iz leta 1971 (okrog 176 milijonov dinarjev, ki jih je pokrila investicijska banka Titograd) so imele delovne organizacije, katerih proizvodnja bistveno vpliva na gospodarska gibanja v republiki: železarna v Nikšiću, elektroindustrija Obod v Cetinju, gradbenoindustrijski kombinat v Nikšiću ter tovarna celuloze in papirja v Ivangradu.

● V Parizu se je začela 12. konferenca socialistične internacionale. Udeležili so se delegacije 14 evropskih socialističnih strank in izraelskih laburistov, med njimi pet šefov vlad — Kreisky (Avstrija), Jorgenson (Danska), Sorsa (Finska), Meir (Izrael) in Palme (Švedska). Francoski predsednik je nasprotno temu kongresu, češ da je to vmešavanje v francoske notranje zadeve pred parlamentarnimi volitvami.

Zdramiti svet

Prejšnji teden je iznenada pripotoval na enodnevni obisk v našo državo egiptovski predsednik Sadat. S predsednikom Titom sta imela izčrpne in plodne razgovore na Brionih, nakar se je Sadat vrnil v Kairo, poročajo pa še, da bo v kratkem odpotoval še v Indijo in morda na Kitajsko; še prej pa so napovedovali njegov obisk v nekaterih zahodnoevropskih državah.

Kaže torej, da je Sadatov obisk v naši državi predstavljal člen — takoj naj dodamo, da nedvomno zelo pomembni člen — v njegovi bližnji diplomatski ofenzivi, ki jo želi razprostiti čim širše v svetu. Pred prihodom na Brione je bil egiptovski predsednik na obisku v Tripoliju, pri predsedniku Gadafigu, s katerim se je dogovarjal o sodelovanju med Libijo in Egiptom: znano je, da sta se ti dve državi septembra lani sklenili združiti v toku enega leta v eno državo. Hkrati se je v Tripoliju pogovarjal tudi o sodelovanju s tretjo članico trojne federacije, Sirijo, ki je ravno nekaj dni pred tem doživela enega izmed najhujših izraelskih napadov po junjski vojni leta 1967.

Ta napad je bil tudi v središču pozornosti med Sadatovim obiskom v naši državi. Po svoji silovitosti — v njem so sodelovala letala, tanki in topovi na obeh straneh izraelsko-sirske fronte, več letal je bilo sestreljenih, več tankov uničenih in nekaj sto žrtev med vojaki in civilisti — je namreč ta napad daleč presegal poprejšnje izraelske vdore na sirske ozemlje: v zadnjih petih mesecih jih je bilo osem, v toku dveh tednov pa celo dva (eden tik pred Novim letom, eden pa takoj po njem). Gre za stopnjevanje izraelske politike grobe vojaške sile, ki naj nadomesti neuspehe na diplomatskem področju (tako v okviru OZN kot na sploh v mednarodnih okvirih je bilo zadnji čas izrečenih nekaj ostrih obsodb na račun Izraela) in je v določenem smislu odsev splošnih razmer, ki ta čas vladajo v mednarodnih odnosih, ko politika sile skuša preglasiti pravilne miroljubne zahteve: to priča tudi dogajanje v Vietnamu. Sirija je, kot je bilo videti ob tem zadnjem izraelskem napadu, sklenila na ogresivo odločno odgovorjati. Opaziti pa je tudi pripravljenost Egipta in Libije, da ji pri

tem bolj izdatno pomagata kot doslej.

Glavni namen Sadatovega kratkega obiska v naši državi pa je bil seveda v iskanju miroljubne rešitve za krizo na Blaznem vzhodu, ki je ostala nerešena že pet in pol let. Zadnji čas jo je zasenčila kriza na azijskem jugovzhodu, v Indokini, tako da je vse bolj kazalo, da je svet na nevarno tlenje na vzhodnih obalah Sredozemlja skorajda pozabil. Zdaj si seveda Sadat prizadeva, da bi svet znova vzdramil, ga opozoril na nevarnost, ki se na Blaznem vzhodu čedalje bolj približuje vrelšču (bližnjevzhodni opazovalci sklepajo iz nekaterih zadnjih dogajanj, zlasti iz notranjih nemirov v nekaterih tamkajšnjih državah, da se je kriza na Blaznem vzhodu približala morda že odločilni točki, ko bo nekaj potrebno storiti) in ga poprosil za podporo njegovim pravičnim zahtevam po osvoboditvi zasedenih arabskih ozemelj.

Svet naj bi se vzdramil tudi zaradi tega, ker bi se po rešitvi vietnamskega problema kaj lahko uspaval, da je naposled napočilo obdobje miru: bližnjevzhodna kriza pa po svoji zapletenosti (vpleteni sta obe veliki sili ter interesi številnih zahodnih držav, ki s tega področja dobivajo nafto) ni nič manj nevarna za svetovni mir kot vietnamska. Morebitni spopad na tem področju bi bil morda še usodnejši, saj bi izbruhnil na samem pragu Evrope in bi najbrž potegnil vase tudi evropske države ter kaj lahko celo obe veliki sili, ki v Sredozemlju merita svoje pomorske moči.

To bo zdaj skušal razložiti na svoji diplomatski poti predsednik Sadat, ko bo iskal podporo v svetovnih prestolnicah. Jugoslavija mu bo — tako je obljubil predsednik Tito — po svojih močeh pomagala: zaradi prijateljstva med našimi in arabskimi narodi, zaradi pravičnosti arabskih zahtev, zaradi resnosti krize, ki bi lahko ogrozila tudi našo varnost. Pri tem računa Sadat na naš neodvisen in ugleden položaj v svetu, na naše dobre odnose z drugimi deli sveta, na našo vodilno vlogo v skupini neuvrščenih držav, ki si vse bolj prizadevajo, da velika krizna področja ne bi ostala zgolj v pristojnosti velikih sil, ampak bi v njihovem razreševanju sodelovalo čim več držav.

Drugič v Helsinkih

Po enomesečni prekinitvi so se v ponedeljek znova sestali v finskem glavnem mestu Helsinkih predstavniki 34 držav — od tega 32 evropskih ter ZDA in Kanada — ki pripravljajo evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju. Ta konferenca naj bi bila predvidoma letos in ravno med zdajšnjim pripravljalnim sestankom naj bi prisotni določili datum in kraj, kjer naj bi bila (po vsej verjetnosti) bo tudi v Helsinkih).

V prvem krogu helsinškega pripravljalnega zasedanja, ki je trajal dober mesec dni do decembra, so prisotni doslegli soglasje o proceduralnih vprašanjih. V tem drugem krogu pripravljalnega sestanka, ki bo trajal, kot napovedujejo, najmanj mesec dni, lahko pa se bo zavlekel celo do spomladi, pa naj bi izkristalizirali stališča predvsem do dvoje spornih vprašanj, ki ločujeta Vzhod in Zahod. To je po eni strani vpraša-

nje udeležbe na evropski konferenci, po drugi strani pa vprašanje neoviranega kroženja ljudi in idej.

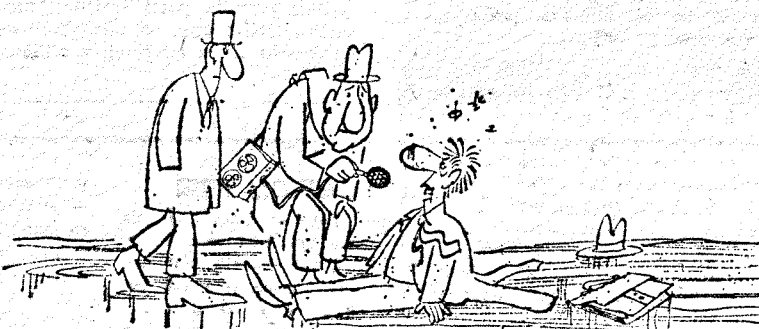
Zastran prvega vprašanja se pojavljajo predlogi, naj bi število udeležencev razširili: prišlo naj bi še nekatere druge države in določene mednarodne organizacije. Kaže pa, da temu nasprotujejo tako ZDA kot vzhodnoevropske države, zato se po vsej verjetnosti tu ne bo zapletlo.

Drugače je z vprašanjem izmenjave ljudi in idej. Zahodne države so namreč predlagale, naj bi evropska konferenca o varnosti in sodelovanju vpeljala neovirano kroženje ljudi in idej med Vzhodom in Zahodom Evrope, ker bi se tako lahko sodelovanje najbolj poglobilo. Vzhod pa je ta predlog že pred začetkom drugega kroga odločno zavrnil: Sovjeti so namreč le za sodelovanje v določenih okvirih, denimo v organiziranju turističnih potovanj ter v kulturnih, športnih, mladinskih in drugih srečanjih Vzhodne in Zahodne Evrope. Po mnenju SZ popolna odprtost ni mogoča, vsaj ta hip se ne, češ da bi se s tem sprožila ideološka ofenziva z Zahoda, ki bi hotela na razne načine spodkopati socialistično zavest, moralno in patriotizem sovjetskih ljudi. Tu najbrž SZ — in z njo druge vzhodnoevropske države — ne bo popustila in prav to bi lahko zavleklo pripravljalni sestanek.

Naša država je aktivno sodelovala že v prvem krogu helsinških pogovorov, pri čemer je imela poseben položaj prav zaradi svoje neuvrščene politike: pokazalo se je, da je lahko zelo uspešna v posredovanju med obema sprtnima stranema, v iskanju kompromisnih rešitev in v poudarjanju nujne, da bi evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju čim prej sklicali. To bo naša vloga tudi v drugem krogu pogovorov v Helsinkih.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

POLEDICA »Ste za stabilizacijske ukrepe?«
»Seveda sem, pa še kako!«

Po Titovi poti naprej

Težko, skoraj nemogoče je naštetiti in strniti vse vtise ter doživljanja z nedavne letne skupščine več kot tisoččlanskega združenja ZB NOV »Milan Majcen-Hinko Smrekar« iz Ljubljane; težko je, ker so kot zmeraj do zdaj odkritosrečno spregovorili nekdanji partizanski borci, komandirji, komisarji, komandanti, ilegalci, zaporniki, aktivisti, vojni ujetniki in invalidi.

»Letos nas je pismo tovariša Tita in izvršnega biroja«, je med drugim poudaril predsednik organizacije Jože Gabrovšek, »opozorilo na resne in neodložljive naloge na vseh področjih naše dejavnosti.«

Prav te besede so bile povod za pogovor z Gabrovškom, s prijaznim in znanim aktivistom, ki ves svoj prosti čas nesebično žrtvuje družbenopolitičnemu delu.

● **Tovariš predsednik, povejte na kratko, prosim, vsaj nekaj značilnosti dela vaše borčevske organizacije.**

»Tudi dejavnost naše organizacije se ne more ločiti od aktualnih družbenih dogajanj, kot so gospodarski in družbeni premiki, stabilizacijski ukrepi ter ustavna dopolnila...«

● **In kako je vaše članstvo gledalo na te dogodke?**

»Sveda borci NOV nismo bili ravno dušni. Tudi nas so mučile škodljive deformacije, ki so se v zadnjih letih kopičile v naši samoupravni družbi. O tem smo na naših sestankih sicer razpravljali, vendar so tovrstne razprave bile nekoliko sramežljive in anemične. Obsojali smo sicer grabežljivost posameznikov, ki so v lovu na dinar pozabljali, kako predrago je

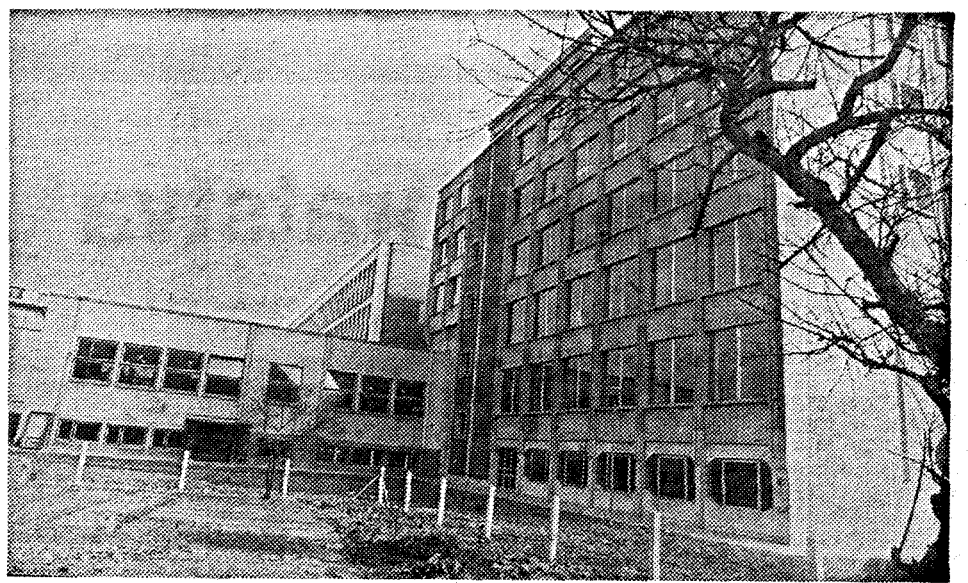
cij očitali, da ste borci nekoliko zaprti sami vase. Je to morda res?

»Vprašanje je vsekakor zanimivo, vendar so ugotavljanja o zapiranju naše organizacije docela brez smisla; zato raje govorimo o pomanjkanju koordiniranega dela, o nezadostnem sodelovanju med posameznimi organizacijami na terenu. Zavoljo takih odnosov se je dogajalo, da je ena in ista akcija potekala po več »linijah«, v lastni »režiji« te ali one družbenopolitične organizacije. Vsak je, bi lahko rekli, k sebi vlekel.«

Moj sobesednik Jože Gabrovšek je predlagal minuto odmora. Nabasal si je pipo, nato se je najin pogovor nadaljeval v oblakih prijetno dišečega dima. Spet sem mu zastavil vprašanje:

● **Nekdo je omenil, da borci ne posvečate dovolj pozornosti mladim, zlasti pa njihovi obrambni vzgoji?**

»Čeprav so borci NOV izredno zainteresirani za obrambo domovine, mislim, da »bojezen« v zvezi z delom z našo mladino ni samo njihov problem, oziroma njihova skrb. Zavedamo se — in to tudi narekuje Titovo pismo — da je delo z mladino ne samo aktualno, temveč tudi zelo pomembno. Tudi o tem smo se na naših sestankih večkrat pogovarjali. Predlagali smo konkretne ukrepe, vendar zmanj. Naši pozivi so žal neštokrat naleteli na gluha ušesa višjih organov. Znano je namreč, da so za vzgojo mladih potrebni trije dejavniki: dom, šola in družba; en sam dejavnik ne pomeni ničesar, če ga druga dva na vsakem koraku podirata.«

naši delovni uspehi

Prejšnji teden so odprli novi prizidek elektrotehnične fakultete na Viču v Ljubljani, kjer bo dobil prostore odsek za elektroniko. Ta delovni uspeh priča o veliki skrbi socialistične družbe za vzgojo najsposobnejših tehničnih kadrov (Foto: S. Busić)

Ne pustimo se politično omrtviti

PISMO IZ RADOVLJSKE OBČINE

V radovljski občini so v prvi polovici decembra že v vseh 19 krajevnih organizacijah ZZZB opravili redne letne konference, na katerih so izvolili nova vodstva. Kot vsa leta nazaj je bila udeležba v vseh krajih izredno množična, celo bolj, kot je bilo pričakovati. Vzrok temu je bržkone tudi izredno zanimanje nekaterih borcev, aktivistov in internancev za sedanje politične razmere in naloge v zvezi s pismom predsednika Tita in smernicami IB CK ZKJ. Uresničevanje stališč Zveze komunistov v konkretnih vprašanih kraja in občine je bila osrednja tema vseh razprav. Udeleženci konference so enotno podprli dosedanje ocene položaja in razmer, ki so bile podane tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah, in odločno zahtevali, da se onemogoči sleherni poskus deformacij na račun teh ocen.

Borci so domala povsod enodušno ugotavljali, da njihova organizacija doslej ni imela dovolj neposrednega vpliva na pomembne odločitve predstavniških organov, zlasti kar zadeva kadrovska vprašanja, socialno in stanovanjsko politiko, vzgojo in izobraževanje, kulturo. V razpravah je bilo slišati trditve, da ZZZB ni imela ustrezne politične veljave, nekateri posamezniki pa so se celo podcenjevalno obnašali do borcev ali pa jih samo pokroviteljsko trepljali po ramenih, češ dobili ste pokojnino, priznavalnino, stanovanje in bodite zadovoljni. S tem so želeli politično omrtviti njihova revolucionarna mnenja. Prišlo je do apolitičnosti med nekaterimi borci, kar dokazuje tudi precejšnje število izstopov iz članstva ZK in osipa v raznih družbenih organizacijah na tere-

nu. V razpravi so se zavzeli, da bi ta problem raziskali in ustrezno rešili.

Ost kritike je bila na zborih borcev uperjena tudi proti vsem tistim negativnim pojavom v občini, ki jih zelo podrobno navaja predsednik Tito v svo-

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

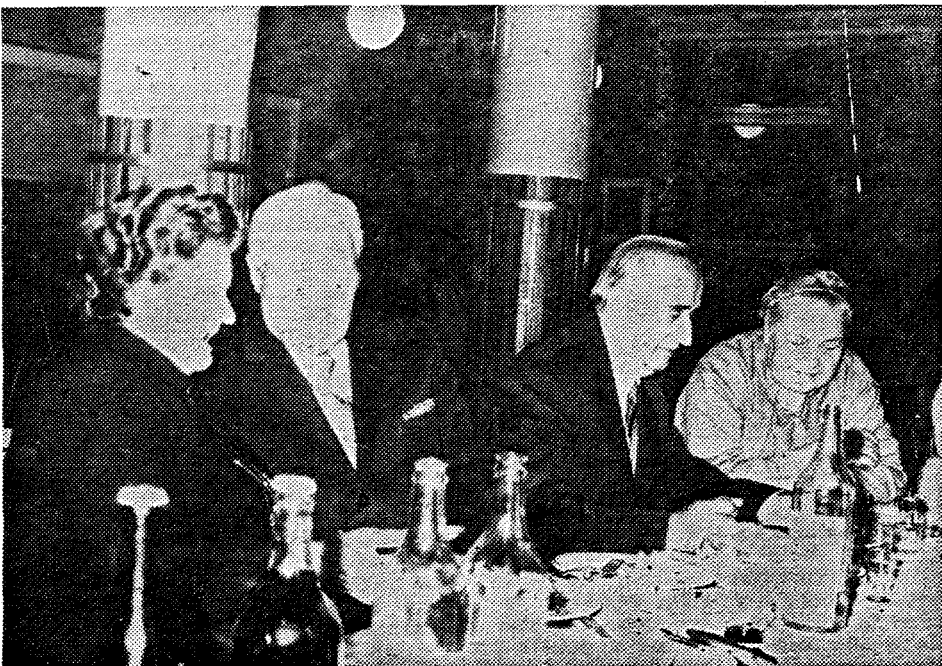
RO ZZZB NOV SR Slovenije 3.000 din; ZZZB občine Zagorje ob Savi 300 din; ZZZB občine Ljubljana, Vič — Rudnik 5.000 din; ZZZB občine Ljubljana—Šiška 500 din; ZZZB občine, Tabor — Zalec 800 din.

Odbor za izgradnjo Spominskega doma v Kumrovcu se vsem lepo zahvaljuje in prosi darovalce, da pošljajo prispevke na tekoči račun štev. 50100-678-46402 — Odbor za gradnjo spominskega doma v Kumrovcu pri RO ZZZB NOV Slovenije.

Pomagajte graditi spominski dom borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu!

jem pismu — proti bogatenju, podkupovanju, zlorabljanju javnih pooblastil in kršitvi samoupravnih pravic delavcev in delovnih ljudi.

Na vseh konferencah so zelo zavzeto govorili tudi o nacističnih izpadih zoper slovensko manjšino na Koroškem in povsod sprejeli protestne resolucije, ki so jih poslali izvršnemu svetu SRS in avstrijskemu generalnemu konzulu v Ljubljano. J.R.

Skrb za svoje partizane, ki niso več med nami, je tudi pomembna naloga ZZZB. Na sliki: Srečanje z materami in sorodniki tistih, ki jih je odnesel vihar vojne ali so umrli za posledicami, pomeni le skromno priznanje za neprecenljive žrtve.

plačana naša svoboda in s kolikimi žulji in znojem je naš delavec ustvaril današnjo blaginjo, ki ne bi smela biti le last posameznikov... Toda po pismu in besedah tovariša Tita smo si še bolj na jasnem glede naših bodočih in sedanjih nalog.«

● **Kot je bilo slišati, so vam predstavili nekatere družbenopolitične organiza-**

● **Prosim, tovariš Jože, bodiva konkretna.**

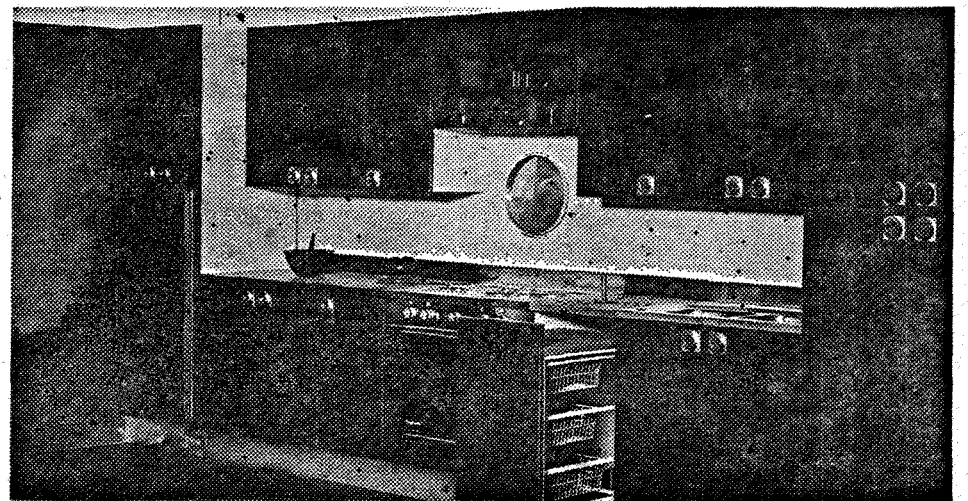
»Javna tajna je, da je dobršen del mladine pod močnim vplivom tako imenovane rumene literature oziroma šunda. Tega in še marsičesa drugega nismo znali, dostikrat pa tudi ne hoteli zaježiti. Vse preveč smo razmišljali o osebnem standardu in zaslučku. Slovenski narod je sicer majhen, a vendar literarno bogat, nam ni treba segati po nevrednem šundu. Naša dobra knjiga bi morala biti dostopna vsakomur. Poglejte, prosim, kako že ves čas tudi po Titovem pismu, v naših kino dvoranah vrte mladini prazne in nevzgojne filme. Kdo je za to odgovoren? Po drugi strani pa je boj jugoslovanskih narodov tako plemenit in bogat, da se borcem NOV trga srce, kadar ugotavljamo, da se del mladine oddaljuje od našega skupnega programa...«

Z zgovornim predsednikom bi bil lahko še in še kramljaj, toda tudi to za zdaj zadostuje. Za konec naj omenim še to, da se je organizacija uvrstila med najboljše v Ljubljani in je za uspešno delo dobila srebrno odličje Osvobodilne fronte. Kljub temu borci niso zaslepljeni s tem, saj se zavedajo, da jih v novem letu, ob največjih gospodarskih ukrepih, pričakuje težavno delo. Med njimi je namreč tudi precej takih, ki jim bo organizacija morala z lepo besedo ali drugače pomagati. Zato je potrebno — kot je to skupščina sklenila —, da tovariši iz višjih političnih in upravnih organov v tem letu pogostejše stopijo v stik z bazo, z aktivisti na terenu, ter da poslušajo mnenja in predloge občanov, tako kot to dela tudi predsednik republike tovariš Tito.

BESEDILO IN FOTOGRAFIJE B. JAKOV-LJEVIČ

Neutrudljivemu aktivistu in svojemu predsedniku Jožetu Gabrovšku so šlaskanski borci še enkrat podaljšali mandatsko dobo.

kuhinja »sirena« **lipa** ajdovščina tel: 065-73011

ANTON ŠTAMPOHAR:

Dve zmagi bratstva

Lansko jesen je minilo 30 let, odkar sta bili na ozemlju Bele krajine izbojevali dve odločilni zmagi nad italijanskimi okupatorji in njihovimi belogardističnimi sodelavci. Obe zmagi pomenita tudi manifestacijo bratstva in enotnosti narodov z obeh strani Kolpe, kar je v naslednjih letih vojne prihajalo še bolj do izraza. Hrvatske partizanske enote so se odslej pogosto bojevale na ozemlju Bele krajine in Gorjanec. Prav tako so slovenski partizani vedno prihitali na pomoč hrvatskim partizanom, kadar so bili ogroženi ali so bojevali težke boje s sovražniki vseh vrst. Tako so bile v teku vojne vihre skovane trajne bratske vezi.

Do prvih stikov s hrvatskimi partizani je prišlo že 1. junija 1942, ko so partizani kočevskega in belokranjskega bataljona napadli močno italijansko posadko v Starem trgu ob Kolpi. V hudih razmerah med roško ofenzivo pa so hrvatski partizani uničili italijansko motorizirano kolono in sile, ki so ji prišle na pomoč. To je pomenilo za slovenske partizane veliko razbremenitev. Zmaga na Suhorju pa pomeni očiten dokaz, da roška ofenziva ni dosegla svojega cilja. S to zmago že označujemo začetek zmagovite protiofenzive naših brigad, na katero je pozivalo Glavno poveljstvo v dnevnem povelju z dne 25. novembra in se je uspešno končala z zmago nad italijanskim bataljonom »Macerata«¹ proti koncu marca 1943 v Jelenovem žlebu. Zmaga na Suhorju pomeni tudi prvi odločilni udarec beli gardi, vsaj na ozemlju Bele krajine. Po tej zmagi se je občutno zmanjšalo število belogardističnih postojank, posadke, kolikor jih je v Beli krajini še ostalo, pa so obstajale le v italijanskem zavetju. Skupno načrtovana in izvedena akcija slovenskih in hrvatskih partizanov je bila kronana s popolnim uspehom.

Kvasica, 22. september 1942

4. kordunaška brigada² (Kordunaši), ki je štela nad 1000 prekaljenih borcev, je prišla sredi septembra prek Zumberka in Gorjanec v Slovenijo. V času, ko je italijanska propaganda zatrjevala, da so bili slovenski partizani v dosedanjih ofenzivnih operacijah roške ofenzive uničeni, in ko se je že legalizirana bela garda nevarno množila, je pomenil prihod hrvatskih partizanov veliko pomoč za partizane in prebivalstvo med Kolpo in Krko.

Takoj po njihovem prihodu je bil dosežen sporazum o ustanovitvi skupnega operativnega štaba hrvatskih in slovenskih enot.

S severovzhodnega področja Gorjanec je brigada pod vodstvom komandanta Nikole Vidovića krenila proti roškim gozdovom. Borci so nosili ranjene tovariše, ki so jih nameravali pustiti v roških bolnišnicah. Na celonočnem pohodu po težko prehodnem zemljišču brigada ni prispela pred svitom do železniške proge Novo mesto–Metlika, toda odločeno je bilo, da se proga kljub temu prekorači. To se je zgodilo 19. septembra na odseku proge med Rožnim dolom in vodom v središču predor. Čeprav so bile tu italijanske postojanke, ki so varovale progo in vhod v predor ter so dolgo kolono na njenem prehodu prek proge opazovale, do napada z njihove strani ni prišlo: potuhnili so se. Hrvatski partizani pa tudi niso nastopili, ker bi bili sicer Italijani o njihovem prihodu na to področje prekmalu obveščeni, njihov cilj pa je bil, da sovražnika z akcijami v Beli krajini presenetijo.

Na Škriljah, kamor so prispeli in kjer je bil štab Belokranjskega odreda, so jih belo-

kranjski partizani seznanili z vojaškimi razmerami v Beli krajini.

Kordunaši, dobro oboroženi, sicer pa osebno slabo opremljeni, so se takoj navdušili za napad na Črnomelj. Ze s Škrilj je krenil njihov 2. bataljon v zasedo nad vasi Obrh in Breznik, kajti obveščevalci so sporočili, da bo iz Vinice krenila proti Črnomlju neka italijanska enota. Italijanov ni bilo, bataljon pa je dobil nalogo, da napade italijansko posadko in uniči rudniške naprave v Kanizari. Posadka je štela okrog 50 vojakov. Njena naloga je bila, da varuje rudniške naprave pred partizanskimi napadi in zagotavlja nemoteno izkopavanje premoga. Italijani so bili utrjeni s pokritimi, nadzemnimi bunkerji. Bataljon je napadel 21. septembra ob 2. uri ponoči. Uspeh napada ni bil v celoti zadovoljiv. Vendar je bataljonu uspelo zažgati glavno rudniško barako in onesposobiti rudnik tako, da odslej za Italijane ni več obratoval, saj je požar močno poškodoval naprave v strojnem oddelku. Borci so ob umiku, ko so se vračali na prejšnje položaje nad Obrhom, uničili telefonsko napeljavo v dolžini 2 km.

Zvečer sta krenila v napad na Črnomelj 1. in 3. bataljon. Cilj napada so bili močno utrjeni topovski položaji na Gričku, katerih se je lotil 1. bataljon. Dve četi 3. bataljona sta napadli vojaške barake na Majerju, ena četa tega bataljona pa je odšla v napad na vlak na odseku med Rožnim dolom in središču tunelom.

Zaradi nesrečne okoliščine in pomanjkanja primernega orodja za rezanje žičnih ovir napad na položaje v Črnomlju ni bil uspešen. Tik pred pričetkom samega napada — prišel se je ob 20. uri — se je nekemu borcu po nesreči sprožila puška in strel je alarmiral italijansko vojsko. Našim tudi do topovskih položajev ni uspelo prodreti. Zaradi usodnega strela so Italijani močno osvetlili prostor z raketami in streljali z avtomatskim orožjem. Tudi 25 jurišcev-bombašev v takšnih okoliščinah ni moglo uspešno napadati, in ker bi bile žrtve prevelike, je bil po enurni borbi dan znak za umik. Našim je uspelo prekiniti le električni vod za Črnomelj.

Uspešno pa je izvedla akcijo četa pri Rožnem dolu. Mladi borci so uničili progo: tovorni vlak, sestojč iz vagonov cistern za prevoz nafte, je iztiril. Sledil je napad na iztirjeni vlak. Četa se je umaknila šele potem, ko sta napadenemu vlaku prihitela na pomoč nadzorovalna patrulja in en okrepljeni vod. Med bojem so z vlaka pobegnili strojevodja, kurjač vlaka in dva zavirača.

V obeh akcijah so imeli Kordunaši nekaj mrtvih in nad 10 ranjenih. Dne 22. septembra je ob 8. uri in petnajst minut krenila iz Črnomlja proti Vinici italijanska motorizirana kolona. Tvorilo jo je 6 kamionov, od tega 4 oklepni in en ambulantni avtomobil. Skupno s predhodnico, ki je štela 50 mož in je šla 2 km pred glavno, je kolona štela 120 mož. Glede na dogodka, ki so sledili kmalu zatem, lahko trdimo, da je imel nočni napad v Črnomlju za Italijane usodne posledice. Po njihovih prvotnih načrtih bi morala kolona oditi ob 6. uri zjutraj. Načrt pa so zaradi napada ponoči spremenili; tako se je zgodilo, da sta bila oba bataljona v bližini ceste Črnomelj–Vinica in sta Italijane zapazila. Do spopada je prišlo tako rekoč iznenada in slučajno. Prve strele je izstrelil 1. bataljon, ko je bila kolona v bližini »mlekarne«³. Prisiljena se je bila zaustaviti. Toda položaj, na katerem so bili zaustavljeni, za napadene nikakor ni bil ugoden, saj so se

zmašili na čistini. To so Italijani hitro ugotovili in se spustili v tek, da bi zasedli za boj ali obrambo ugodno, z naravnimi terasami izoblikovano vzhodno pobočje Tančegore. Toda Kordunaši so bili hitrejši. Italijani so bili prisiljeni umakniti se na cesto h kamionom. Na prostoru, kjer danes stoji spomenik⁴ v spomin na to zmago, so doživeli svoje uničenje.

V tej situaciji je odšel k italijanski koloni mlad Kordunaš s sporočilom oz. pozivom, naj se vdajo, češ da so obkoljeni. Italijanom očitno ni bilo znano število partizanov, saj so imeli pred seboj le 1. bataljon. Zato je italijanski oficir vzel pištolo in z njo hladnokrvno ubil partizanskega kurirja s strelom v grlo.⁵

Za 2. bataljon na položajih nad Obrhom in Breznikom seveda niso vedeli. Toda stražarji so tu opazili italijansko predhodnico že pred začetkom boja, zaradi oddaljenosti pa niso mogli ugotoviti, za čigavo vojsko gre. Kakor hitro pa je bataljon ugotovil, da je to sovražna vojska — saj na njihove znake z zastavicami Italijani niso odgovarjali — je naglo ukrepal. Večji del borcev je odšlo takoj na pomoč 1. bataljonu, drugi pa so šli v zasedo pri Dragatušu. Medtem pa je seveda že prišlo do boja z glavno kolono in predhodnica je odhitela napadenim na pomoč, ne da bi bila prišla v stik z zasedo. Oficir, ki je spremljal predhodnico na motornem kolesu, se je vračal po cesti. Prišel pa je le do mosta čez Podturnščico, kjer ga je prerešetal rafal iz mitraljeza.

Boj z glavno silo se je odvijal na razdalji nekaj nad 100 metrov. Italijani so se sprva hrabro upirali in besno streljali, tako da je medtem, ko je prišlo do odločilnega spopada, marsikateremu zmanjkalo streliva. To pa se je zgodilo kmalu po 9. uri, saj so se Kordunaši zavedali, da Italijanom lahko vsak trenutek pridejo na pomoč okrepitve iz Črnomlja ali Vinice. Po nekaj zaporednih juriših je prišlo do odločilnega spopada z neposredne bližine. Boj na nož in bombe je končal spopad, čeprav je prišla iz Črnomlja četa 80 mož ter vod oskrbovalne baze divizije napadenim na pomoč. Toda te sile so vplivale na potek boja le toliko, da Italijani niso doživeli popolne katastrofe.

Okoli polne je prišlo do spopada z italijansko kolono, ki je hitela na pomoč iz Vinice. Zaseda dela 2. bataljona jo je blizu Nerajca razbila in uničila v boju, ki je trajal do večera. Sam preboj po cesti proti Kvasici je Italijanom preprečeval mitraljez v zvoniku dragatuške cerkve. V križnem ognju, v katerem so se Italijani zmašili, je padel tudi poveljnik garnizije v Vinici.

Tudi iz Novega mesta je krenila na pomoč kolona vozil v sestavi okrepjene čete s poveljnikom pehotne divizije generalom Cerrutijem. Toda prispeli so prepozno, boj je bil že končan.

Velikšno zmago so Kordunaši plačali s prav majhnimi žrtvami: imeli so 2 mrtva in 5 ranjenih.

Italijane pa je boj stal 114 mrtvih, ranjenih in pogrešanih oficirjev, podoficirjev in vojakov. V podrobnem so žrtve naslednje: padli so 4 oficirji in 54 podoficirjev in vojakov. En oficir ter 31 podoficirjev in vojakov je bilo ranjenih. Italijani so pogrešali 24 podoficirjev in vojakov.⁶ Poleg tega so Kordunaši zaplenili 89 pušk, 35 pištol, 6 strojnic, 3 brzostrelke in mnogo drugega vojaškega materiala ter zažgali (med bojem!) vse avtomobile.

Po boju so prebivalci Tančegore in okolice navdušeno pozdravljali zmagovalce in jim skuhali obilno večerjo.⁷

Ze naslednji dan pa so domačini iz Kvasice, Nerajca in Belčega vrha vozili padle Italijane na kmečkih vozovih na pokopališče v Loku pri Črnomlju⁸ in v Vinico.

Zanimivo in značilno je, da italijanska obveščevalna služba še na dan spopada ni zagotovo vedela, kateri partizani — slovenski ali hrvatski — so izvedli napad. Šele po spopadu so od ljudi, ki so jih spraševali, v katerem jeziku so napadalci govorili, dokončno zvedeli, da so bili to hrvatski partizani, katerih prisotnost na tem področju so ugotavljali že prej. Vsekakor je v tem razlog, da niso nad civilnim prebivalstvom izvajali zaradi poraza represalij. So pa takoj po boju streljali s topovi iz Črnomlja po položajih okrog Tančegore. V naslednjih dneh so pozivili obveščevalno dejavnost in zračno izvidništvo. Zasedovali so Kordunaše, toda brez uspeha, in sami v poročilih obžalujejo, da jim ni uspelo maščevati padlih tovarišev. Obenem ugotavljajo, da je poraz negativno odjeknil med prebivalstvom in da tako velikih izgub v enem samem spopadu divizijske enote doslej še niso imele. Preden so zapustili Belo krajino, so Kordunaši 23. septembra napadli italijansko postojanko na Sinjem vrhu, a brez uspeha. Nato so po dvodnevnem počitku, razdeljeni v dve koloni, krenili proti Hrvatski Kolpo so prešli v noči med 25. in 26. septembrom. Za njimi je bila pomembna zmaga. Belo krajino so zapuščali z zavestjo, da so prisilili bratškemu narodu na pomoč v hudih trenutkih.

Vsekakor je bila to najpomembnejša zmaga nad italijanskim okupatorjem v Ljubljanski pokrajini od začetka vojne.

Zmaga je vplivala tudi na nadaljnji potek roške ofenzive in načrtovana faza ofenzive na Gorjance je bila začasno odložena,

ker so Italijani usmerili ofenzivni sunek proti Kolpi.

Ko je obveščevalni oddelk XI. armadnega korpusa po končani roški ofenzivi analiziral rezultate ofenzive, je pravilno ugotovil, da so hrvatske enote s svojim nastopom in akcijami (na prvem mestu je navedena Kvasica) močno okrepile borbena duha slovenskih partizanov.

Suhor, 26.—27. november 1942

Kljub vnetemu prizadevanju večjega dela belokranjske duhovščine, ki je že ob Graziolijevem obisku v Beli krajini oktobra 1941 pokazala veliko vneto za izdajalsko sodelovanje z italijanskim okupatorjem, reakciji vse do konca roške ofenzive ni uspelo tudi vzpostaviti belih postojank. Preveč vnete agitatorje in organizatorje bele garde v letu 1942 pa je kmalu doletela zaslužena kazen. Šele roška ofenziva jim je prinesla ugodnejše pogoje za protinarodno delovanje. Toda ni jim uspelo vzpostaviti postojank, katerih moštvo bi sestavljali domačini. Za to so morali pripeljati plačane bele vojsčake v italijanski službi z ene strani Gorjanec. Redki Belokranjci so se jim priključili. Bili so to posamezniki iz tistih predelov, kjer je imela duhovščina nad prebivalstvom največji vpliv.

V novembru 1942 so bile na ozemlju Bele krajine kakor je izpovedal na zaslišanju ujeti komandant Vasiljevič, naslednje belogardistične postojanke, ki so pripadale 3. bataljonu Legije smrti: del 2. čete s 70 možmi je bil v Semiču, del iste čete s 50 možmi pa v Črnomlju. V Radatovičih⁹ je bilo 150 belogardistov in 40 Italijanov. Moštvo, ki je bilo v boju na Suhorju uničeno, je pripadalo 3. četi in je štelo 128 mož. Tej četi je poveljeval poročnik bivše jugoslovanske vojske Miloš Šabić. Bataljonsko poveljstvo s komandantom Dobrivojem Vasiljevičem-Iztokom, kapetanom bivše jugoslovanske vojske, je štelo 12 mož. Iz Radatovičev so prišli na Suhor na sam dan napada. To noč je nameravalo pri belogardistih prenočiti tudi 35 mož voda 23. polka italijanske divizije »Isonzo«, ki so bili na poti s Hrasta v Metliko. Med temi postojankami je bila suhorski namenjena odločilna vloga. Stala je na strateško najpomembnejši točki, s katere je obvladovala pomembno pot iz Metlike prek Gorjanec v Novo mesto.

Belogardisti so bili razmeščeni v šoli in župnišču. Takoj po prihodu so se začeli močno utrjevati, pri čemer so jim bili kmetje prisiljeni pomagati. Po boju so z žalostjo ugotavljali, da svojega dela niso dobro opravili, za kar so krivili svoje gospodarje Italijane, ki da jim za to niso dali dovolj sredstev.

Takoj ob prihodu v Beli krajino je Vasiljevič izdal na Slovence naslovljen razglas, kjer jim je očital komunizem in narodno izdajstvo ter jim zaradi tega prerokoval strašno usodo.

Izrednega strateškega pomena postojanke se je zavedalo tudi glavno poveljstvo slovenskih partizanov. Zato je prišlo do stikov s hrvatskimi partizani, in 24. novembra je bil na Gorjancih sestavljen s 13. hrvatsko udarno brigado Josip Kraš¹⁰ skupni začasni operativni štab. Takoj je bil izdelan načrt za napad na belogardistično posadko na Suhorju. Načrt je določal, da napade belogardiste 13. hrvatska brigada, Cankarjeva bo skrbela za zavarovanje proti Novemu mestu in Semiču, vzhodno-dolenjski odred bo v rezervi, z deli svojih enot pa bo demonstrativno napadel Metliko.

V varstvu noči so partizanske enote 26. novembra krenile v napad z zahodne strani vasi. Za izvedbo napada na postojanko je bil določen 3. bataljon hrvatske brigade, kateremu je bila dana v pomoč 2. četa 2. bataljona iste brigade. Z jurišem so pregnali

Opombe:

¹ 4. kordunaška brigada je bila formirana 20. avgusta 1942.

² »Mlekarne«³ — hiša na samem ob cesti pod Tančegoro. V njej je bila pred vojno odkupna postaja za mleko.

³ Spomenik, delo kiparja Jakoba Savinška, je bil narejen iz gradaškega marmorja. Kamnita gromota, ki jo je že narava sama oblikovala v nekakšno glavo, je s kiparjevimi posegi dobila simboličen izraz mrtvaške glave. Spomenik je bil odkrit na proslavi oktobra 1959. Slovesnostim ob odkritju so prisostvovali tudi preživelci borci kordunaške brigade s tedanjim komandantom Nikolo Vidovičem, ki je ob tej priložnosti v govoru orisal pomen te zmage.

⁴ Mladega partizana so po boju pokopali v »Strmcu«⁵ pod Sv. Ano nad Tančegoro. Ker je bil grob prepleten, je lastnik zemljišča jame poglubil. Njegova mati je dotlej večkrat obiskala njegov grob. Za vzdrževanje tega groba, kakor tudi zemljišča okoli spomenika ob cesti, skrbijo učenci dragatuške osnovne šole.

⁵ Število ujetnikov je bilo mnogo večje, saj je samo zaseda pri Nerajcu ujela 18 Italijanov. Poleg vojakov so (po izjavi domačinov) tudi ujeti oficirji morali močno otovorni nositi plen v hribe nad Tančegoro. 18 ujetnikov so Kordunaši odpeljali s seboj na Hrvaško, usoda drugih pa ni znana.

⁶ Glede hrane so Kordunaši naročili: »Skuhajte toliko, da ne bomo samo jedli, ampak, da se bomo najedli!«

⁷ Pokopališče je bilo po vojni opuščeno.

Literatura: Zbornik VI.4, dokumenti št. 42, 156, 157, 160, 163, 164 in 182.

Branko Zutif: Tanča gora 1942. Borec 1956, str. 217.

Flek Peter, Tanča gora, in Kump Janez, Obrh — usini vir.

fotografija z vprašajem

Fotografija, ki jo objavljamo danes, je nastala nekje na Primorskem. Zanimaj nas, kje in kdaj ter kateri enoti pripadajo borci, ki so se razvrstili na položaju. Radi bi vedeli tudi imena in priimke tistih, ki jih boste prepoznali.

li belogardiste iz strelskih jarkov in iz cerkve. Odslej sta bili na vrsti obe utrjeni zgradbi: šola in župnišče. Napadeni so se čutili za debelimi zidovi varni in pozivom k predaji se niso odzvali, ker so bili prepričani, da bo prišla pomoč pravočasno.

Po prvem uspešnem naskoku je prišlo do zastoja. Zaradi pomanjkanja težkega orožja ter stalnega artilerijskega obstreljevanja iz Metlike je že kazalo, da napad ne bo uspel. Po osebnem nastopu komandirjev napadajočih enot so prevzeli pobudo mineri in bombaši, ki so se v varstvu strojničnega ognja lotili debelih zidov.

Ze pred polnočjo jim je uspelo z bencinskimi steklenicami in bombami zažgati šolo. Kljub goreči stavbi se belogardisti niso hoteli vdati in so se vztrajno borili. Toda ne dolgo. Borci so vdrl v šolo in jih mnogo polovili. Tu je bil ujet tudi komandant Vasiljevič s patrom Norbertom in svo. jim štabom. Nekaterim belogardistom se je uspelo z begom rešiti, ostali pa so zgoreli.

Na vrsto je prišlo župnišče. Minerjem je uspelo prebiti zid, toda v odprtino so sovražniki postavili mitraljez. Šele bombaši so s svojim nastopom dosegli, da je mitraljez utihnil, in proti jutru je zajel ogenj tudi župnišče. Tu so boji trajali še po 7. uri zjutraj in oblegani so zahtevali celo pomoč letalstva, a zaman. Italijanski gospodarji niso pokazali prevelike vneme, da bi rešili svoje služabnike.

Na pomoč so napadenim kmalu po napadu hiteli le belogardisti z Dolža in Stopič. Toda Cankarjeva brigada jih je Na vah-ti odbila.

Po celonočni borbi je bila postojanka popolnoma uničena. Zajetih je bilo 99 belogardistov, nad 30 jih je v boju padlo ali so zgoreli, drugi pa so pobegnili. Tudi plen je bil velik: 6 mitraljezov, okoli 100 pušk in drugi vojaški material.

Manjši del ujetih je bil izpuščen na domove in od teh se je potem prenekateri zopet znašel v belogardističnih vrstah. Večina od njih, 45 po številu, se je prostovoljno javila za vstop v partizanske enote, in porazdeljeni so bili v Cankarjevo in Gubčevo brigado. Mnogi izmed teh so bili dejansko zaslepljeni in so šele v belogardističnih vrstah dokončno spoznali izdajalsko početje bele garde. Za osem voditeljev in organizatorjev pa je odbila »dvanajsta ura« in vojaško sodišče jih je obsodilo na smrt. Med njimi sta bila komandant Vasiljevič in pater Klement Norbet iz Metlike (ki je bil do svojega vstopa v belo gardo aktiven pristaš OF in nekaj časa celo sekretar mestnega odbora OF v Metliki).

Kljub neugodnim pogojem za napadajoče — saj so napadali sovražnika v utrjenih zgradbah — je bilo med njimi malo žrtev: 13. brigada je imela 2 mrtva in 8 ranjenih, Cankarjeva brigada pa 2 mrtva.

Naslednji dan je stopila v akcijo proti partizanom italijanska vojska iz Metlike. V jutranjih urah je krenila proti Radatovičem grenadirski kolona, ki je nosila belogardistom in italijanski posadki strelivo. Ze med potjo so jo enote 13. brigade obstreljevale, toda do večjega spopada ni prišlo. Italijanska kolona se je iz Radatovičev napotila proti Suhorju, da bi pobrala mrtve, padle v boju. Toda prišla je le do Bušnje vasi, kjer so jo partizani močno napadli. Šele po dveurni bitki se je uspelo Italijanom prebi-

ti do Metlike. Na bojišču so poleg orožja in streliva pustili tudi svoje mrtve, kolikor jih niso odpeljali s seboj.

V prvih popoldanskih urah pa je krenila iz Metlike avtomobilska kolona (skupaj 6 oklepnih avtomobilov z dvema lahkima in enim težkim mitraljezom) z nalogo, da se združi s kolono iz Radatovičev in skupaj z njo nadaljuje pot na Suhor. Prvič je bila kolona napadena pri gozdu »Bočka«, ko je popravljala razkopano cesto, toda pot je nadaljevala brez posledic. Prišla pa je le do Trnovca, kjer se je bila prisiljena ustaviti, saj so partizani kamniti most razstrelili. Italijani so skušali most osposobiti za prehod, toda pri delu so bili silovito napadeni in ni jim kazalo drugega, kakor da se vrnejo v Metliko. S seboj so vlekli vozilo, ki je bilo ob napadu poškodovano.

O tem napadu Italijani poročajo, da niso imeli žrtev, medtem ko je imel grenadirski bataljon pri Bušnji vasi po njihovih poročilih 3 mrtve oficirje, 3 oficirji in 11 vojakov pa je bilo ranjenih.

S temi boji je bil dejansko končan boj za Suhor. Sen o belogardistični trdnjavi na območju Gorjancev, katere so obdali z ven-cem belih postojank, se je razblinil. Belogardisti so na ukaz svojih gospodarjev zapustili brez boja 9 od 16 postojank, kolikor so jih vzpostavili okrog Gorjancev. Odšli so tudi iz Radatovičev, ostali pa so še pod italijansko streho v Črnomlju, Metliki in Se-miču, kasneje pa z manjšo posadko tudi v Dragatušu. Toda posebna vojaška sila niso bili več. Znašali so se nad civilnim prebivalstvom in ubijali sodelavce osvobodilnega gibanja.

Zmaga na Suhorju je začetek plodnega bratskega sodelovanja slovenskih in hrvatskih brigad. To je bila tudi prva po. polnoma uspešna zmaga nad večjo belogardistično posadko, kateri pa so sledile še druge. Za Suhorjem je prišel na vrsto Ajdovec pri Dobrniču, kjer je v noči od 11. na 12. december Gubčeva brigada uničila belo posadko.

Suhor sam, kakor tudi področje, kjer so hoteli belogardisti vzpostaviti svojo bazo za postopno osvajanje Slovenije, je bil odslej do konca vojne svoboden. V vasi ali njeni bližini se je odigralo več pomembnih dogodkov. Maja 1943 je bil tu ustanovljen okrožni iniciativni odbor Slovenske protifašistične ženske zveze (SPZZ) za Belo krajino, v avgustu in decembru pa sta bila tu prva in druga konferenca SPZZ za belokranjsko okrožje.

Sredi julija 1943 je bila tu prva okrožna konferenca Zveze slovenske mladine (ZSM) za Belo krajino, v prvi polovici oktobra pa so se zbrali slovenski pravniki na svojem prvem zboru na osvobojenem ozemlju. V začetku januarja 1944 je s položajev okrog Suhorja krenila na Štajersko 14. divizija.

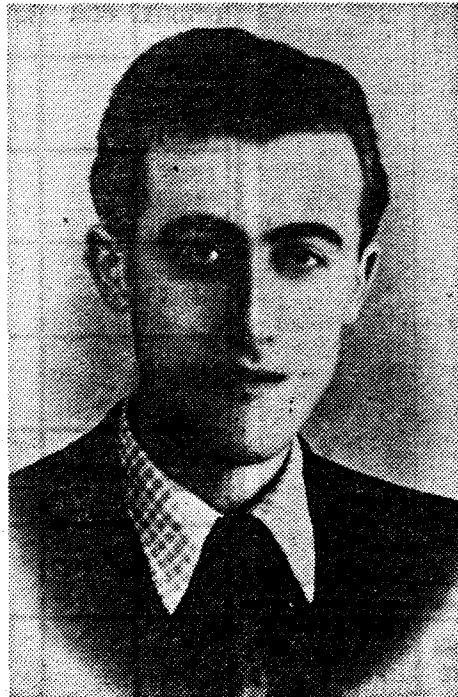
¹ Občina Radatoviči je v Stari Jugoslaviji spadala v črnomaljski okraj. Po vojni je bila priključena LR Hrvatski.

² 13. udarna brigada Josip Kraš je bila ustanovljena 7. XI. 1942. Zaradi izrednih junaštev v boju proti okupatorjem in njihovim sodelavcem je bila 11. XII. 1942 proglašena za proletarsko in dobila novo ime. Odslej se je imenovala 12. proletarska brigada Rade Končar.

Literatura:
Zbornik VI-4, dokumenti št. 103, 105, 109, 116, 188, 191, 193 in 195.
Dokumenti o belogardistični mihajlovičevski izdaji.

STAMPOHAR ANTON

Medicinci, padli v NOB

Zorko Kovačič-Miloš

Rodil se je 20. novembra 1918 v vasi Kozjane v Brkinih. Medicinsko fakulteto je absolviral v Padovi. V narodnoosvobodilnem boju je sodeloval od začetka vojne in sicer pri varnostno-obveščevalni službi v Trstu in okolici. V Trstu je prebival ilegalno. Dne 13. septembra 1944 so ga aretirali in ga odpeljali na tržaško policijo, kjer ga je SS policija zasliševala in mučila. Nato so ga odpeljali v zapore Coronea, odkoder je bil 21. septembra organiziran transport v nemška taborišča, vendar Zorka med temi zaporniki ni bilo. Vsi dokumenti kažejo, da so ga ubili 26. septembra 1944 v zloglasni tržaški Rižarni. Tudi njegovo mater so takrat odpeljali v nemško uničevalno taborišče Ravensbrück.

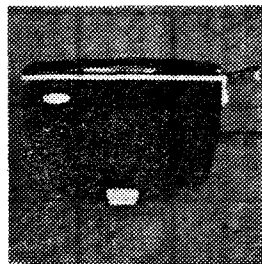
GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26

HOTEL RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in pri-jateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

— Vabljeni.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Slovani na jugu, zlasti tisti, ki so sprejeli bolj ali manj neprostovoljno vero zavojevalca, so manj neposredno čutili vojno gorje ter vse vojne posledice. V turški državi so bili vsaj varni pred divljanjem, ropanjem in požiganjem turške soldateske, vsekakor tedaj, če se niso sami upirali zavojevalcu, okupatorju (kakor so se mu zlati v novejši dobi Makedonci in Srbi, ki niso mogli nikdar preboleti, da so izgubili svojo samostojnost po k-sovski bitki). Turki so svoje zveste podložnike, sovornike, čeprav so bili drugega rodu, uvrščali tudi v svoje vojaške oddelke. Ti podaniki pa so se tudi večkrat istovetili s Turki, čeprav so govorili slovanski jezik in sploh niso razumeli turščine ali arabščine. Prisegli so na koran in tudi zanje so bile turške (za nas roparske) vojne svete, vojne proti nevernikom, »nevernim krščanskim psom«. Tako je bil včasih jezik turških roparjev v naših krajih čudno podoben jeziku nesrečnih »krščanskih psom«. S tem pa seveda ni mogoče začeti razprave, kdo je izmed južnih Slovanov v zgodovini bolj trpel zaradi turških napadov.

Vendar bi Nemci v srednji pa tudi v zahodni Evropi ter na severu na smeli pozabiti, da smo bili Slovani njihov branik, odbijač, ki je prevzemal najhujše udarce turških napadov ter vseh njihovih posledic. Nemški fevdalci pa seveda niso bili kdo ve kaj hvaležni svojim podložnikom, slovenskim kmetom, da so prevzemali na svoja pleča še udarce ter breme turških vojn.

Kako strahovito je bilo to breme, se pokaže nekoliko že iz teh zgodovinskih ugotovitev: v obdobju od leta 1469

do 1478 so Turki pridivljali poprečno po dvakrat na leto v slovenske oz. »notranjeavstrijske« dežele; vseh napadov je bilo namreč devetnajst. Videli smo, da so v petnajstem stoletju, po letu 1475, uvedli še posebni vojni davek, ki so ga imenovali »tedenski vinar« in ki ga je bil dolžan plačevati sleherni prebivalec — vsak teden po en vinar. To ni bilo malo. Toda ne glede na to, koliko se je denarja nabralo s tem davkom za obrambo, vojaško organiziranih Turkov, ki so živeli zlasti od roparskih vojn, od »svete vojne« proti »nevernikom« to ni moglo zadržati, da bi ne vdrali čez obmejni obrambni pas. Kako so oblastniki porabili denar, iz ljudi izžeti davek, je vprašanje zase. Vsekakor pa je plemstvo uspešneje posegalo po tem denarju, kakor pa skrbelo za obrambne ukrepe. Večina plemstva se je čutila še precej varna za grajskim ali trdnjanskim obzidjem, zlasti še, ker roparske turške tolpe večkrat niso utegnile oblegati (ali jim to ni kazalo) močno utrjenih gradov, predvsem ne manjše, ki se niso ra-de dalj časa ustavljale ter se izpostavljale kakšnemu napadu nasprotno vojske. Zemljiški gospodi je turška vojska škodovala bolj neposredno, ko je oropala njene podložnike, tako da zanj ni bilo več »plenaa«.

Kmetje so verjetno marsikje zlasti nejevoljni plačevali vojni davek, ki jim ni prav nič koristil, marveč jih je še bolj slabil, da se niso mogli sami uspešneje braniti. Hkrati so podložniki morali strahovito tlačniti pri graditvah obzidij — spet le v korist drugih.

Tako je zlasti poučno, da so kmetje leta 1473, prav pred petsto leti, na Koroškem ustanovili »kmečko zvezo«, k čemur jih je spodbudil prvi turški vdor v koroške kraje. Ta kmečka organizacija je bila nekakšna ljudska samopomoč, da bi si ljudje mogli z združenimi močmi boljše pomagati v nesreči, ker pač plemstvo ni storilo nič učinkovitega. Kmečka zveza je leta 1474 poslala spomenico zastopnikom koroških in kranjskih deželnih stanov, ki so se tistega leta zbrali v Wolfsbergu. Ta spomenica, čeprav je bila pisana z vsemi vladnostnimi oledšavami, kakor je bilo to tedaj navada, je vendar zvenela že skoraj tako kot vojna napoved. Podložniki so namreč zagrozili, da se bodo odškodovali sami tako, da ne bodo zemljiški gosposki plačevali po urbarju predpisanih dajatev — če jim bodo stanovi nalagali le davke za obrambo pred Turki, ne da bi tudi kaj ukrenili za varstvo ljudi.

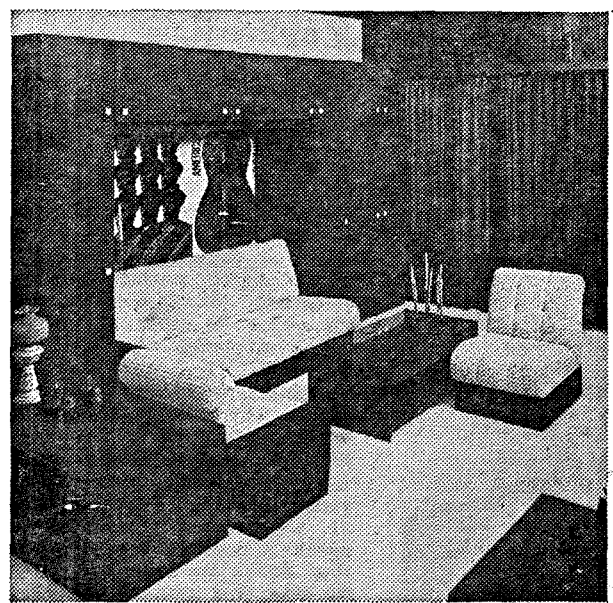
Nezadovoljnost med podložniki je očitno zelo narasla, celo v deželah, ki bi se nam zdele vendar manj ogrožene pred Turki. Tako zgodovinar omenja, da so tudi štajerski deželni stanovci s svojega zbora v Mariboru leta 1474 poročali cesarju o strahu in obupavanju ljudi zaradi turških napadov. V tem poročilu je celo rečeno, ne le, da so podložniki zagrozili odpovedati pokorščino gospodi, marveč, da se bodo celo pridružili Turkom (!) ali pa se izselili kam v tujino, na Ogrsko ali v Italijo.

Grožnje z begom, da bodo podložniki kamorkoli pobegnili, zaslužijo pozornost tudi zaradi tega, ker iz zgodovine ne vemo kaj več o preseljevanju našega prebivalstva. Bolj je znano le, da so se obmejne pokrajine, ki so prestrezale najhujši naval Turkov, spreminjale v puščave, kjer skorajda ni bilo več žive duše. Po podatkih iz začetka šestnajstega stoletja so Turki v hrvaških in notranje-avstrijskih pokrajinah v petnajstem stoletju pobili ali odgnali v sužnost kot ujetnike kakšnih 200.000 ljudi, kar je za tedanje razmere spričo majhne gostote prebivalstva velikanska številka. Toda povrh tega so za Turki ostala povsod pogorišča, razvaline, in če je sploh še kdo ostal živ, ni mogel živeti brez hrane in strehe nad glavo. Verjetno je, da je bilo v tistih časih v naših krajih tudi več ali manj beguncev, nesrečnežev, ki so se potikali kot najrevnejši berači iz kraja v kraj.

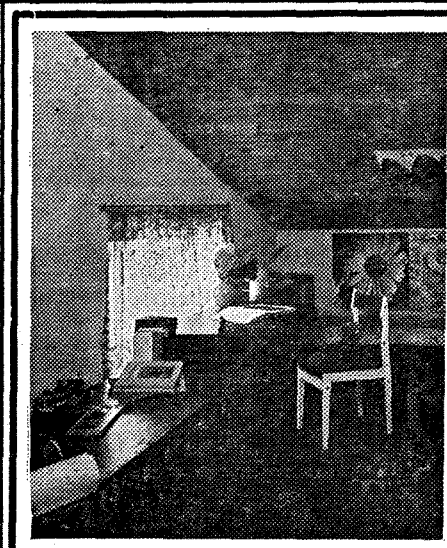
Popolnoma očitno je bilo, da tedanja plemiška vojska skorajda ni imela pomena spričo takšnega sovražnika, kakršni so bili Turki s svojo »sveto vojsko« proti nevernikom. Turška vojska je s svojo številčnostjo, organizacijo in veliko gibljivostjo kot konjenica, pa tudi z zagrizenostjo prvotnih muslimanskih vojščakov strahovala Evropo najbrž celo bolj kot pa Hitler v dobi nacističnega zmagovalstva. Prehod iz srednjeveških razmer je bil počasi v tedanjem avstrijskem cesarstvu in ogrskem kraljestvu, čeprav so turški napadi spodbujali fevdalizem, da bi se prenaknil iz stoletne okamenelosti. Najemniška vojska, to se pravi poklicno, plačano vojaštvo, se verjetno ni bojevala s takšno zagrizenostjo kot pa Turki, ki so pričakovali po smrti Mohamedova nebesa, če pa so ostali živi, so se poplačali sami s plenom. Morili so z vnmom, kot da opravljajo sveto dolžnost in si s tem služijo nebeški harem, saj so bili sovražniki vendar »neverniki«!

Se nadaljuje

Nagradna križanka BREST št. 49

SESTAVIL: KOPRIVSEK	ANGLEŠKA MERA	NARODNI MAGACIN	IZUMRLI ČLENONOŽEC	ZVER IZ RODU MAČK	ORIENTALS. MERA	ŠPANSKA STENA	GORA V ŠVICI	TRPLJENJE	HERCE- GOVEC	DELAVNICA ZA TISK	NAUK O LEPEM	VISOK GORSKI VRH
PRIJAVA ZA MERJENJE ČLOVEŠKEGA TELESA												
RISAR KARIKATUR												
ODPO- SLANEC							DELI SKELETA KARLOVAC					
ORANJE				DEL ROKE	LUKA V IZRAELU IRIDIJ				AMERIŠKO M.IME			
VELEMESTO V ZDA	BUCHWALD	JUŽNI SADEŽ RADON						GARDNER	OČE UJEVIČ			
→							MESTO V ITALIJI GOZDNA ŽIRAFKA					ADA NEGRI
					NOVA DELAVKA PERZIJSKI VLADAR							
		ATLETSKA DISCIPLINA				STARA PALESTINA POLITIČNI DELAVEC						
	MEDMET	TOVARNA V KOČEVJU	ULITA TISK. ČRKA ZELENICA V PUŠČAVI									
				OBOROŽENA TATVINA OBLIKA, VZOREC								
					LITIJ HLOD							
	OTOČJE V ATLANTIKU						STEFOK					
	MONTIEL KLADA ZA SEKA. DRV											
↓		SUHO- CVETKA	STROJ ZA MLETJE KALCIJ									
					ZMEDA			↓	↓			
						TRUP	PLEMENSKI ZNAK ŠVEDSKA LUKA			TIRNICA	UGANKAR	MAKARSKA
		ANTON AŠKERC		↓								
			OTOR V SREDCELJU									
				SPOMINI								TOVARNA V CELJU
IGRALNE KARTE	TANTAL TULEC			BEBLER GR.ČRKA					KRILLO RIMSKE KONJENICE	GALIJ		
			ODTOČNI KANAL IVAN RIBIČ							MESSINA KILOVOLT		
						UDELEZENEC ALKE						
								↓				

Nagradni kupon 49

Primek in ime

poklic

točen naslov

Razpis nagradne križanke

Že zadnjič smo vam obljubili, da bodo »Brestove« nagradne križanke kar na »tekočem traku«. Pričujoča je že druga v letošnjem letu, sledi jih pa še sedem.

Prosimo vas, da nam rešitev pošljite do 29. januarja, ker bomo pravilne rešitve tokrat objavili

v 5. letošnji številki lista, ki izide 1. februarja 1973.

Tri knjižne nagrade založbe »Borec« bomo tudi tokrat podeli izžrebancem.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

RICHARD GOTT: Gverila v Latinski Ameriki

Čeprav beremo sleherni dan razburilive novice z »zelenega kontinenta« ali iz Južne Amerike, vemo v bistvu o naravi in problemih te celine razmeroma malo. Še posebej se zavedamo tega, ko preberemo knjigo angleškega novinarja in zgodovinarja Richarda Gotta, ki je svoje obsežno delo pod naslovom »Gverila v Latinski Ameriki« posvetil prav revolucionarnim dogodkom in gibanjem v Južni Ameriki v zadnjem, najnovejšem času.

Avtor je v svojem delu v bistvu zašel zgodovino gverile v desetletju 1958—1969 in knjigo razdelil na pet obsežnih poglavij. Prvo poglavje obravnava revolucionarni neuspeh v Venezueli, tretje poglavje obravnava nasilje v Kolumbiji, medtem ko nam četrto poglavje pripoveduje o katastrofi v Peruu. Zadnje, peto poglavje pa je posvečeno tragediji v Boliviji in smrti legendarnega borca proti imperializmu in kolonializmu Che Guevari, ki ga je naš avtor tudi osebno poznal.

Kot je razvidno že iz naslovov posameznih poglavij, je gverila v Latinski Ameriki doživela v tem zadnjem desetletju v nekem smislu neuspeh, čeprav je tudi res, da si socializem na tem kontinentu, kolonialnem privesku ZDA, čedalje uspešneje utira pot, kot na primer v Čilu, pa tudi drugod. Vzrokova za neuspehe gverilskega gibanja v omenjenih državah Latinske Amerike je več. Na eni strani je tu vsemogočna prisotnost ZDA, ki s svojim kapitalističnim izkoriščanjem in velikimi sredstvi za protigverilsko vojskovanje onemogočajo širše akcije, kot je tudi na drugi strani res, da je samo gibanje, zlasti pa razcep v

komunističnih partijah omenjenih dežel slabši protimperialistično in socialistično borbo posameznih gibanj na tem kontinentu, ki so v gverili, to je v vojaških akcijah, videli edini izhod iz kolonialnega in izkoriščevalskega stanja omenjenih dežel.

Sicer pa avtor sam nekeje na koncu svojega dela pravilno ugotavlja: »Nazadnje pa je jasno, da, četudi bi gverilske izkušnje v Latinski Ameriki v zadnjih desetih letih le delno vplivale na celino v prihodnje, pa so zelo pridobile na svojem pomenu zunaj nje. Latinska Amerika, ki je tako dolgo samo povzemala misli drugih celin, zdaj prvič nekaj tudi izvaža. Che Guevara se je spremenil v politični simbol svetovne uporabnosti.«

O samem delu pa velja zapisati, da stoji avtor na strani teh naprednih, gverilskih gibanj, četudi si povsod kot zgodovinar prizadeva biti čim bolj objektivni in stvarni. O tem nam pravi množica tu prvič skupaj zbranih številnih in za nas sploh neznanih dokumentov, ki nazorno, jasno in prepričljivo osvetljujejo obravnavano snov. In če k temu prištejemo še njegov novinarski, dejali bi publicistični, nedolgočasni slog, potem je jasno, da imamo pred seboj zanimivo, spretno napisano in z dokumenti podprto delo, ki nam na široko in objektivno odpira vrata v svet prebujajočega se »zelenega kontinenta«, ki tudi sam po uspehu na Kubi, skuša odvrčati s sebe »yankejevski imperializem« in najti svoj pot iz kolonialne zaostalosti v socializem.

»Gverila v Latinski Ameriki« je izdal zavod Borec, prevedel pa jo je dr. Bran-ko Vrčon. DUSAN ŽELJEZNOV

PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR LJUBLJANA VABI

Partizanski invalidski pevski zbor je bil ustanovljen v aprilu 1944 na pobočjih Kočevskega Roga. Tedaj so partizani — invalidi s borbeno pesmijo nadaljevali boj za dokončno zmago. Po osvoboditvi je ta slavni zbor nadaljeval s svojim poslanstvom. Na več kot 1500 koncertih doma in v tujini, je navduševal poslušalce in bil deležen mnogih priznanj, pohval, nagrad in odlikovanj. Če imate veselje do petja in ste pripravljeni s svojim sodelovanjem prispevati k razvijanju slavne tradicije NOB na področju zborovske

glasbe, potem postanite redni član partizanskega pevskega zbora.

Priglasite se: ali osebno, ali pismeno, ali po telefonu na naslov:

PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR, 61000 LJUBLJANA, Beethovnova ulica 10 — Telefon: 20-942

Društvena pisarna je odprta vsak dan (razen sobote in nedelje) med 9 in 12 uro.

Vsi, ki se bodo prijavili, bodo pismeno povabljeni na razgovor in audicijo.

PARTIZANSKA KNJIGA VAM PREDSTAVLJA

JOŽE JAVORŠEK: Usoda poezije

Pri založbi Partizanska knjiga je Jože Javoršek, ki ga poznamo kot pisatelja, dramatika in esejista, izdal knjigo svoje poezije. Knjiga, ki je izšla pod naslovom USODA POEZIJE, pomeni nekak obračun Javorškovega pesniškega ustvarjanja v obdobju 1939—1949, kot to kaže že sam dodatek k naslovu pesniške zbirke. Knjiga, ki že zaradi svoje neobičajne zunanje podobe vzbuja pozornost, je sicer tudi zaradi svoje notranje vsebine posebnost na bogatem slovenskem pesniškem knjižnem trgu.

Če si ogledamo najprej vsebino knjige in sicer najprej poezijo, lahko ugotovimo, da je Javoršek na začetek uvrstil svoje pesniške prvence in nato ljubezenske pesmi. Slede partizanske pesmi. Prav to poglavje z naslovom Partizanska lirika zavzema v celotni zbirki posebno mesto. Temu ciklu slede pesmi nastale v povojnem obdobju, povezane z naslovom Pošta, slede pa pesmi cikla Kričanje. Tako nam Javoršek v tej svoji retrospektivni pesniški zbirki predstavlja svoje določeno pesniško obdobje, od svojega prvega vstopa v svet poezije, prek partizanske lirike, ki je prav gotovo pomenila vrh v tem obdobju, do po-vojne lirike, ko so stare vrednote začele popuščati, ko se je razvezal stih, ritem in ko se je vse spremenilo v neko valovanje in napenjanje. Javoršek nam torej s to svojo najnovejšo knjigo daje nekak obračun svoje poezije prvega obdobja, pa tudi njenega vsebinskega in oblikovnega razvoja. Pri tem je pomembno to, da svojo poezijo pesnik spremlja z esejističnimi razmišljanji. Vsebinska knjiga se namreč deli na dva dela. Poleg pesniškega dela ima tudi esejistični del. Kot na desni strani knjige teko Javorškove pesmi, tako jih na levi strani spremlja tekstni del. Tudi ta spremna pesnikova beseda je razdeljena na več delov. Razmišljanja o usodi poezije 1939—1949, Zalostinka zaradi nadrealizma, Usoda poezije v letih 1941—1945, Nasprotja v poeziji 1941—1945, Poezija po revoluciji, to so naslovi Javorškovih poglavij. V njih pa pesnik razpravlja o umetnosti in še posebej o poeziji, razpravlja o sebi, svoji rasti in o lastni po-

ezi, pa tudi o poeziji nasploh v povojnem času. Tako dobivamo pesnikove misli, ki nas seznanjajo s problematiko sodobne poezije v svetu in pri nas, do katere na ta način zavzamemo docela nove odnose. Zlasti slovensko partizansko poezijo nam Javoršek predstavlja docela nanovo in jo označuje kot dragoceno slovensko umetniško posebnost.

Ob vsem tem je zanimiva in neobičajna tudi zunanja podoba knjige. Namesto platnic sta dva rjava kartona povezana z vrstico, mednju pa so vloženi rjavi listi ovojnega papirja, ki so nago-

JUBILEJ ALEKSANDRA VALIČA

Dne 20. januarja bo v vlogi Geronta v komediji J. P. Moliere »Scapinove zvijače« proslavil trideseto obletnico umetniškega delovanja slovenski igralec Aleksander Valič. Na predstavo v Slovenskem narodnem gledališču opozarjamo njegove soborce iz narodnoosvobodilne- ga boja, predvsem Cankarjevce.

sto potiskani. Matjaž Vipotnik je kot opremljevalec knjige dal tej knjigi, v kateri pesnik sam obračunava s svojo liriko, nenavadno in izvirno podobo.

Ne glede na zunanjo posebnost knjige pa je Javorškova knjiga, ki nam predstavlja njegovo liriko desetih let in ki govori o poeziji nasploh, o slovenski in partizanski literaturi pa še posebej, zanimiva pesniška zbirka. Morda so bolj kot pesmi privlačna prav Javorškova razmišljanja. Toda vse skupaj ustvarja vendar zaokroženo celoto, zaokroženo knjigo, ki jo bomo radi prebirali bodisi na eni ali na drugi strani.

SLAVKO RUPEL

beležke

OBNOVITI GLASBO IN OBLEKO IZ NOB

Predsednik zvezne skupščine Miljalko Todorovič je konec lanskega leta sprejel direktorja »Dunav-filma« Vicka Raspora in člane ekipe filma »Ivo Lola Ribar«, ki so ga obvestili o poteku priprav na ta veliki filmski načrt.

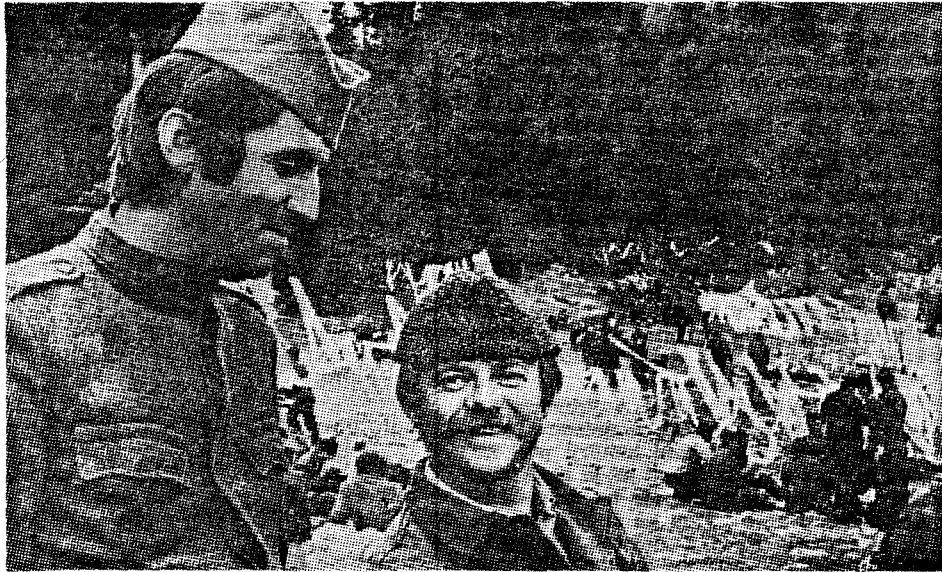
Nekdanji politični komisar Prve proletarske brigade je obudil spomine na Lola Ribarja in pozdravil pobudo ekipe, da bodo tradicije narodnoosvobodilnega boja obnovljene v vsakodnevnem življenju mladih — v njihovi glasbi in načinu oblačenja.

»MLADI ŠIŠKAR«

Občinska konferenca ZMS Ljubljana-Šiška je decembra lani izdala prvo številko mladinskega političnega časopisa, ki naj bi prinašal novice o delu in življenju mladih v aktivih ZMS, v delovnih organizacijah, šolah in krajevnih skupnostih. »Mladi Šiškar« — tako so mu dali ime, — bo izhajal enkrat mesečno v tisoč izvodih. Mladim bo na voljo brezplačno.

Eden izmed modelov »partizanske mode«

Filmska delovna skupnost »Sutjeska« je 14. januarja prikazala predsedniku Titu in njegovi ženi Jovanki prvo celotno verzijo istoimenskega filma. Navzoča sta bila tudi Stane Dolanc in Jure Bilič. Po predvajanju filma, katerega montaža in obdelava sta v teku, se je predsednik zelo ugodno izrazil o posnetem gradivu. Dejal je, da je impresivno in da obeta zares dobro filmsko stvaritev. Predstavniki delovne skupnosti »Sutjeska« so se predsedniku Titu zahvalili, da se je odzval njihovi prošnji in da je med pogovorom tudi tokrat dal vrsto napotkov glede izpopolnitve tega velikega filmskega projekta. Na fotografiji: Ljubiša Samardžić in Kole Angelovski v »Sutjeski«.

Zbornik o športu in rekreaciji invalidov

Bilo je konec leta 1971, ko je Zveza za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije priredila v Beogradu prvi jugoslovanski simpozij z mednarodno udeležbo, pod geslom »šport in rekreacija v psihofizični rehabilitaciji invalidov«. Na njem je sodelovalo 233 udeležencev, zdravnikov, defektologov, socialnih delavcev, psihologov, športnikov in drugih strokovnjakov, ki se na ta ali oni način bavijo z vprašanji športa in rekreacije invalidov. Največ jih je bilo iz Jugoslavije, prišli pa so tudi iz drugih evropskih držav iz vzhodne in zahodne Nemčije, Poljske, Anglije, Francije in od drugod. Na plenarnem zasedanju in v šestih sekcijah so na tem simpoziju prebrali 73 referatov in koreferatov. Leti so se nanašali na vlogo športa in rekreacije pri rehabilitaciji po amputacijah, paraplegiji in hemiplegiji, dalje pri

rehabilitaciji slepih in gluhih, pri rehabilitaciji oseb z okvarami srca, oseb z nevrotskimi okvarami, oseb z okvarami dihalnega trakta in drugih kategorij invalidnih oseb.

Vsi ti referati so priobčeni v posebnem zborniku: »Šport in rekreacija v psihofizični rehabilitaciji invalidov«, ki ga je v letu 1972 izdala Zveza za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije. Zbornik, ki obsega 571 strani, je uredil Toma Plasalič. V uredniškem odboru pa sta poleg urednika sodelovala še podpredsednik ZSRJ Branislav Radovanić in dr. Milovan Stevanović, zdravnik Zavoda za rehabilitacijo invalidov.

Ta knjiga ni namenjena samo strokovnjakom, marveč vsem, ki se bavijo z invalidskim športom in rekreacijo oziroma se za to zanimajo.

VEKOSLAV MLEKUŽ

PAJKOVA MREŽA ZA JEKLENE MUHE

Sodobna letala so vse večja, težja, vse bolj dovršena, s tem pa postajajo tudi razne težave v zvezi z njimi vse večje in težje. Ena od njih je zaustavitev letala, saj se pri hitrostih, s kakršnimi danes pristajajo najmodnejša letala, rado zgodi, da kolesa podrsajo po tleh, letalo še brzi z neznansko hitrostjo, prevozi vso stezo — in »se odpelje v pejsaž«, kot temu rečejo Francozi. Ni treba poudarjati, da je to lahko katastrofalno za letalo in posadko, zato letalski strokovnjaki zadnja leta pospešeno iščejo načine, da bi dosegli čimbolj varno spustitev in zaustavitev letal.

Francozi so v ta namen skonstruirali sistem mrež iz posebne najlon-ske mase, ki naj bi letalo ujele, kadar bi imelo težave z ustavljanjem. Mreže nameste kakeh 200 do 300 metrov daleč od začetka pristajalne steze tako, da preprosto leže na tleh; ko letalo pripelje mimo sistema fotocelice, te s pomočjo posebne naprave ugotovijo, ali je njegova hitrost prevelika, in če je, avtomatično sprožijo sistem mrež, da se dvignejo s tal in razpno čez stezo.

V Franciji delajo poskuse s temi mrežami ob pomoči mirageov III., ki se morajo zaletavati v mrežo s hitrostjo 270 km/h. Vendar mreža letalo ne zaustavi v trenutku, temveč s pomočjo jeklenih vrvi še nekaj časa drsi naprej hkrati z letalom ter ga počasi zavira, dokler ga povsem ne zaustavi.

SARDINIJA KOT POLIGON NATO

Italijanska UNITA piše, da se Sardinija postopoma spreminja v stalen poligon NATO. Vzdolž sardinskih obal nenehno plovejo vojne ladje, enote pa se vadijo v izkrcavanju na obale. Poleg tega Američani na Sardiniji preskušajo nove vrste smrtonosnega orožja, ki ga potem uporabljajo v Vietnamu.

Sardinija se je tako spremenila v vojaško taborišče. Vse to ogroža tamkajšen gospodarski razvoj in onemogoča kmetijsko proizvodnjo, od katere živi večji del sardinskega prebivalstva. Da bi dobile prostor za vojaške enote in poskuse, so oblasti izselile na tisoče kmetovalcev.

zanimivosti

BOMBNIKI B-52 NISO NERANLJIVI

Vojaške strokovnjake so presenetili podatki o velikem številu ameriških bombnikov B-52, ki so jih Vietnamci sestrelili po obnovitvi bombardiranja severnovietnamskih mest. Znano je namreč, da v zadnjih šestih letih med temi bombniki ni bilo nobenih izgub. Res pa je, da so doslej uporabljali B-52 na območjih, kjer so imeli Vietnamci le malo raket »zemlja-zrak«, medtem ko v zadnjih tednih bombardirajo tudi dobro branjena območja v severnem delu njihove dežele.

V zvezi s tem je neki ameriški letalski oficir izjavil, da je to sicer »slaba novica«, dodal pa je, da je to bilo treba pričakovati, zakaj bombniki se ne morejo izogibati raketam kot lovski letala.

Doslej je bilo opravilo pilotov B-52 zelo udobno in nenevarno. Živel so na otoku Guam, odkoder so letali bombardirat Severni Vietnam. V več tisoč poletih so izgubili samo enajst letal, vendar ni bilo nobeno od njih žrtev severnovietnamske protiletalske obrambe. Ko pa so se preselili v Siam, je bila njihova naloga še lažja, zakaj pot do cilja tu nazaj se jim je skrivala s 14 na tri ure in pol.

Bombniki B-52 se teoretično lahko bore tudi z raketami. Oficir, ki je zadolžen za protielektronske ukrepe, sedi v mračni komori in skuša motiti nasprotnikove radarje tako, da spušta izstrelke-vabe in kositrne drobce. Bombnike pa spremljajo tudi letala B-66, ki imajo naprave za motenje radarjev, in F-105 ki z raketami napadajo nasprotnikove radarje in rakete. Vse kaže, da vse to še ni dovolj za bombnike, ki lete s hitrostjo 1200 km na uro in ki v ameriških letalskih silah igrajo vlogo medcelinskih jedrskih letal.

»Zračna trdnjava« B-52 ima osem motorjev in šestlansko posadko; dolga je 48, visoka 12, čez krila pa ima 56 metrov. Običajno leti 12.000 metrov visoko, največja višina, ki jo lahko doseže, pa znaša 16.500 metrov.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Čedalje večji pomen majhnih letal

O švedskem polkovniku von Rosenu so leta 1970 pisali na prvih straneh, ker je s svojim nekoliko prilagojenim športnim letalom na strani Biafre uspešno napadal nigerijske vojaške cilje. Njegove uspehe pripisujejo po eni strani velikemu presenečenju, zakaj Nigerija z bialfrskim letalstvom sploh ni računala, po drugi strani pa tudi pilotovi drznosti. Strokovnjake pa je predvsem presenečalo dejstvo, da je sploh mogoče s takim letalom izvajati vojaške naloge. Šlo je za letalo MFI-9 švedske firme Saab-Scania.

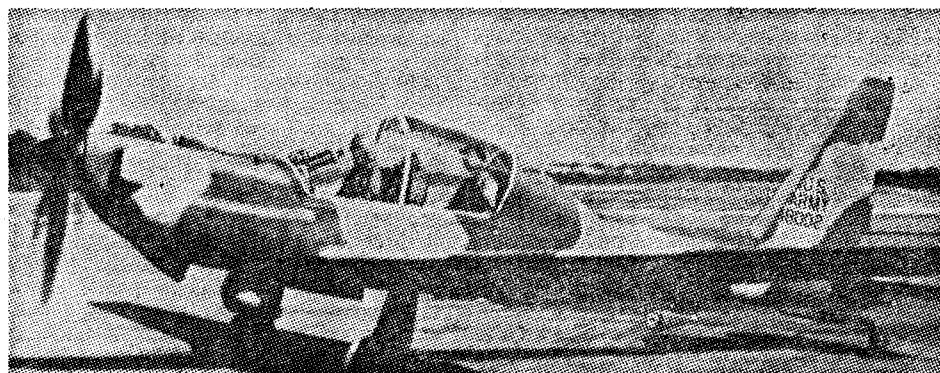
Od takrat naprej čedalje bolj razmišljajo o tem, da bi kazalo tudi majhna letala oborožiti in jih uporabljati v vojaške namene. To zveni nekoliko nenavadno, ko vendar vemo, kako zelo si prizadevajo, da bi imeli letala z najmanj dvakratno hitrostjo zvoka. Kdo bi potemtakem še resno jemal letala, ki dosežejo komaj 250 km na uro, ki lahko ponesejo s seboj zelo majhen tovor

področju majhnim letalom konkurirajo helikopterji, ki so v nekaterih primerih glede na svoje lastnosti celo ustrežnejši od letal. Prav zato so v zahodnonemški vojski 400 letal Do-27, ki so že zastarela, le deloma nadomestili z novimi letali Do-28D, večino pa s helikopterji (alouette III in bell UH-1D).

Manj pa si s helikopterji pomagajo v drugih državah. Tako na primer v Italiji uvajajo v vojaško opremo večje število trisedežnih letal SM-1019A. Za ta letala, ki jih poleg drugega lahko uporabljajo še za urjenje in izvidniške naloge, se zelo zanimajo tudi v drugih deželah.

Opazovanje in ogledništvo

Ogledništvo je posebna vojaška naloga in zanj so najprimernejša majhna letala — visokokrilci, ki omogočajo skoraj nemoteno opazovanje navzdol. Tudi pilot lahko opazu-

»Molčec« letalo YO-3A tovarne Lockheed.

in ki jih je moč »s fračo sklatiti z neba?« V kakšnem obsegu, predvsem pa kdaj in kako je mogoče majhna letala uporabljati v vojaške namene? Najprej si moramo biti na čistem, da mala letala ne morejo nadomestiti sodobnih bojnih letal, čeprav bi to bila največja želja vsakega finančnega strokovnjaka, ki mu pri cenah modernih letal prihaja slabo. Prav zaradi posebne konstrukcije, preproste izdelave in nizke cene pa so mala letala za ustrezne naloge zelo dragoceno pomožno sredstvo.

Sedaj si oglejmo, za kakšne naloge lahko uporabljamo ta letala.

Urjenje

Kdorkoli želi postati pilot, se mora za to izuriti na majhnem dvosedežnem ali štirisedežnem letalu. V te namene uporabljajo mala enomotorna letala z dobrimi letalskimi lastnostmi. Isto velja tudi za civilno letalstvo. Ta letala morajo biti enostavna, zanesljiva, trdna in cenena.

Zveza in prevoz

Pomembne usluge pričakujejo od majhnih letal na področju vzdrževanja zvez in prevozov ljudi in materiala. Toda na tem

je, toda največkrat mu dela družbo poseben opazovalec. Ker letalo leti počasi, so rezultati opazovanja zelo dobri, podatke pa sporočajo enotam na tleh po radiu. Če pa letalo snema, filme lahko razvijejo šele po njegovemu pristanku in zato prispejo podatki na pravo mesto nekoliko kasneje. Najlažje je opazovati, če letalo leti nizko in počasi. V tem primeru pa ga lahko nasprotnik obstreljuje celo z lahkim orožjem, toda letalo lahko uspešno manevrira in se sovražnikovu ognju izogiba. Strmoglavilo pa bo le v primeru, če kroglo zadenejo kak pomemben del letala.

Letala te vrste morajo biti konstruirana tako, da lahko pristajajo tudi na kratkih travnatih stezah v neposredni bližini bojišča. Takšna letala so bile nekdanje »storilke«, ki so jih med drugo svetovno vsestransko uporabljali.

Ceprav so batni motorji v primerjavi z motorji reakcijskih letal sorazmerno tihi, nasprotnik letala s takimi motorji prej zasliši kot pa zagleda. Temu se je moč izogniti tako, da letala lete tik na drevesnimi krošnjami. Navzlic temu pa si prizadevajo, da bi njihovi motorji delovali čim tiše. Takšne motorje ima med drugim tudi ameriško letalo tovarne Lockheed YO-3A. Da bi bil ropot motorjev manjši, uporabljajo dolge propelerje s sorazmerno počasnim vrtenjem, posebne izpušne lonce itd.

Iskanje in reševanje

Za to nalogo je potrebna majhna hitrost, zato pa je majhna tudi poraba goriva in letalo lahko ostane mnogo dlje časa v zraku. Tako na primer dvomotorni »defender«, ki nosi pod krili dodatne rezervoarje, vzdrži v zraku celo 15 ur. To letalo ima v nosu tudi radar z dometom 15–140 km, ki ga potrebuje za preiskovanje morske gladine. Vsa

letala so lahko opremljena s reševalnim priborom (reševalni pasovi, gumijasti čoln itd.). Za reševalna dela na kopnem imajo letala tudi posebna nosila za ranjenca.

Nadzorovanje meja in obal

Majhna letala lahko uspešno uporabljajo za nadzorovanje težko dostopnih mejnih odsekov in obal. Letala, ki naj bi opravljala to nalogo, morajo imeti velik doseg, radijske in navigacijske naprave z velikim dosegom in po možnosti tudi orožje za samoobrambo. Zelo koristen bi bil tudi radar za primer slabega vremena. Tako na primer je mogoče z radarjem, s katerim je opremljen »defender«, odkriti majhne ladje na morju celo pri oddaljenosti 55 km.

Bojne akcije

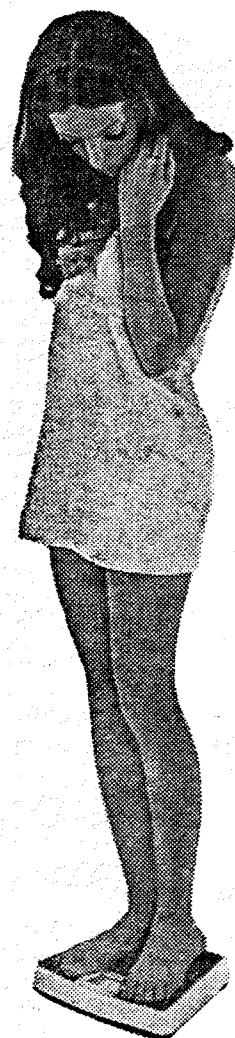
Dejstva, da se celo tako razvita dežela, kot so ZDA, zanima za uporabo majhnih oboroženih letal na ustreznih bojiščih, ne gre podcenjevati. Tudi vojska skuša varčevati. Čedalje večja partizanska aktivnost v mnogih deželah, tako imenovana obrobna bojišča na nepreglednem bojišču in brez prave fronte, lokalne vojne brez uporabe močnejše oborožitve so povzročile, da so mala letala postala učinkovito orožje — ofenzivno in defenzivno. Ker partizani zelo težko organizirajo učinkovito protiletalsko obrambo, je s tem dana priložnost, da majhna letala opravljajo nekatere naloge, za katere so sodobna bojna letala neustrezna.

Oborožitev malih letal

Majhna letala imajo motorje v trupu (razen »defenderja«) in zato ne morejo vgraditi vanje orožja, ki bi streljalo naprej; zato imajo ta letala orožje pod krili. Ker je njihova nosilnost majhna, so opremljena le z majhnim in lahkim orožjem.

Njihovo orožje pa je lahko tudi v konrejnerjih (rakete in mitraljezi), ki so pritrjeni pod krili. Zaradi tega se njihova hitrost zmanjša le za 7–15 km na uro. Sicer pa je njihova oborožitev podobna helikopterski oborožitvi (vodeni izstrelki, nevodene rakete, lahki mitraljezi in bombe).

Majhna letala imajo lahko le lahke mitraljeze kal. 7,6 ali 7,5 mm. Takšen mitraljez ima kakih 3000 nabojev, tehta 130 kg, pod krili pa je ustrezno število bomb (ena 50-kilogramska ali tri 15-kilogramske bombe).

Kontrolirajte svojo težo, dokler ne bo prepozno!

Tehtnica NEVA prinaša:

— vitko linijo
— zadovoljstvo
— zdravje

OSEBNA TEHTNICA

NEVA

brest cerknica

Industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

**PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA**

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnan, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Brezglavost je hud sovražnik

Podatki o izgubah, ki jih je utrpele civilno prebivalstvo v drugi svetovni vojni pa tudi v nekaterih novejših vojnah, so trdne in zgovorne priče o nujnosti zaščite oziroma samozaščite. V vihrji korejske vojne je med skupnimi žrtvami izgubilo življenje 84 odstotkov civilnega prebivalstva. Koliko ljudi je padlo v Vietnamu in koliko nedolžnih življenj so prekinili ameriški zračni pirati, zaenkrat še ni znano; gotovo pa je, da število žrtev ni majhno. Kajti sodobna vojna ne pozna črte med fronto in zaledjem.

Ker živimo v svetu lokalnih vojn in nemirov, moramo nenehno skrbeti za lastno

jutri; ko se v mirno in zadovoljno življenje vrine nesreča.

— Naš štab je sicer uspešno opravil marsikatero nalogo — pravi Jakopič, — vendar to še zdaleč ni vse. Zdi se mi, da smo se ponekod prezgodaj ustavili in nas premalo vznemirjajo polovične rešitve. Vzemimo za primer nekatera zaklonišča. Ulični poverjeniki jih do današnjega dne še niso pregledali, čeprav bi to morali že zdavnaj storiti. Eni se izgovarjajo, da nimajo časa, drugi pravijo, naj bi to nalogo opravili ti isti, ki so za to plačani!

Toda poklicnih in plačanih v štabu civilne zaščite vsaj zaenkrat ni. Tajnik sicer ima »plačov« v znesku 500 novih din na mesec, vendar on sam ne zmore vsega.

● Potemtakem ste vsaj do določene mere zadovoljni z delom štaba?

— Sem in nisem. Menim, da je nujna pomladitev štaba oziroma vodstva civilne zaščite, ker je naša povprečna starost šestdeset let! In če se spomnim latinskega pregovora, da je starost bolezen, potem ni nič čudnega, da pogostoma delamo v nepopolni sestavi, okrnjeni.

● Kaj pa drugi: borci NOV, vojaški upokojenci, člani Zveze komunistov?

— Po pismu izvršnega biroja in besedah tovariša Tita je čutili več živahnosti; točneje povedano, ljudje so se začeli zanimati za probleme civilne zaščite. Toda resnejše podpore zaenkrat ni. Borci so sicer na območju skupnosti že ustanovili komisijo za splošni ljudski odpor in bi bila njihova pomoč vsekakor dobrodošla. Toda tudi med njimi naletiš na skrajnje nerazumevanje posameznikov. Ko sem nekega dne zaprosil nekega znanega borca za pomoč pri organizaciji civilne zaščite, mi je ta, žal, odbrusil: »Če me boš še kdaj poklical, te bom kresnil!« No, pa to še ni vse. Na terenu naletiš tudi na posameznike, ki gledajo z nezaupanjem na naša prizadevanja, smehljajo se in namigujejo, češ da so priprave za zaščito le navadno »praskanje«. To so sicer redki primeri, vendar utegnejo njihove »teorije« postati zelo škodljive.

Iz Jakopičevih besed lahko sklepamo, da so med nami tudi taki, ki se neradi vključujejo v prostovoljno delo. To so osamljeni nejeverni Tomaži ali, bolje povedano, zlobni kritizerji. Vendar so tudi oni občani, člani naše družbe, in se potem upravičeno sprašujemo, kakšne naj bi bile njihove obveznosti po Zakonu o splošnem ljudskem odporu?

— Nekateri so, — se je razjezil Jakopič, — ne krop in ne voda. Poglejte samo primer: na območju krajevnih skupnosti bi morali imeti sedem gasilskih skupin. Obstajata pa le dve! In ko takega zvitorepneža pokličеш in ga zaprosiš za pomoč, ti takoj preide v obrambo. Navsezadnje pa prinese zdravniško spričevalo o bolezni, in kaj mu moreš, če ima črno na belem? Nič!

● Za konec, prosim, še nekaj splošnih misli o organizaciji civilne zaščite na območju vaše krajevne skupnosti. Imate mor-da kakšne predloge?

— Poudaril bi, da je družina temeljni nosilec zaščite. Točneje, vsak posameznik. Toda prav v naših družinah nekaj škripa. Oh, kako bi bili danes dobrodošli nekdanji hišni sveti, ki so žal že zdavnaj mrtvi! Ni jih več, mi pa kar naprej govorimo o pomembnosti tako imenovane hišne civilne zaščite. Ta je danes, ko gre za stanovanjske bloke, prepuščena hišniku, ki za to ni plačan, in je vprašanje, koliko se zavzema za uresničevanje nalog s področja zaščite! Lah-

ko zastavimo tudi vprašanje, kaj s hišami, ki so brez hišnika? Tudi takih primerov je dosti. Potem ni nič čudnega, da so nekateri stanovanjski bloki še vedno brez reševalnih garnitur! Kako pa so stanovalci pripravljene za boj s požarom, je spet vprašanje zase.

● In kako naj bi potekale priprave prebivalstva za zaščito oziroma samozaščito?

— Tečajev in popularnih predavanj kot oblike vzgoje nikakor ne bi smeli zapustiti. Toda v današnjem trenutku ni dovolj samo to. Kje so filmi, kje je poljudno berilo, ki naj bi bilo razumljivo za vsakogar? Kaj pa, denimo, sredstva javnega obveščanja? Preketo malo pišejo o civilni zaščiti. Potem radio, televizija. Res ne vem, ali gre tu za malomaren odnos ali pa za stiskanje s prostorom in časom?!

Tako je torej v krajevni skupnosti Hinko Smrekar. Sicer ni vse tako črno, kot bi kdo lahko sklepal iz teh vrstic. Vendar je dejstvo, da so občani še vedno nezadostno psihično pripravljene na morebitno nesrečo ali vojno. Z drugimi besedami: v nesreči ali vojni bi se morali najprej spopasti s paniko, z brezglavostjo, ki lahko polomi vse obstoječe načrte; zato je boj s sovražnikom, imenovanem panika, tudi danes pomemben. Brezglavost bi morali že sedaj, v miru, premagati in odpraviti; zato pa bi civilna zaščita morala postati skrb vseh in ne le posameznikov, saj pregovor pravi, da nesreča ne počiva.

BESEDILO IN SLIKE
B. JAKOVLJEVIČ

Srečanje predstavnikov dveh generacij

Na slovesnem sprejemu, ki ga je v počastitev dneva JLA priredil občinski odbor ZRVS Ormož v petek, 22. decembra 1972, sta se srečala tudi poveljnik ptujske garnizije polkovnik Albin STOK in predsednik občinskega odbora Zveze borcev-prostovoljcev za severno mejo 81-letni Ivan RAKUŠA. V prijateljskem in tovariškem pomenku sta izmenjala spomine na dni bojev borcev-prostovoljcev za severno mejo 1918—20 in borcev NOV 1941—45. Oba aktivna borca v dveh časovno odmaknjenih vojnah, ki sta imeli ogromen pomen za nas, za našo narodno stvar, za našo ožjo in širšo domovino oziroma za našo skupnost! Kako čudovito enake poglede imata na naše probleme in našo stvarnost, na ogromne uspehe, ki smo jih dosegli v socialistični Jugoslaviji, na potrebo po miru v svetu in pravičnosti med ljudmi ter na našo koncepcijo o splošnem ljudskem odporu. Ivan Rakuša je kar sijal, ko je govoril o dejanjih naših borcev-prostovoljcev za severno mejo, polkovnik Albin Stok pa je z njemu lastno pričujočo besedo povedal mnogo iz naše NOB. In na koncu sta oba bila enotnih misli, da so taka in podobna srečanja borcev in mlajših rezervnih vojaških starešin in ne samo rezervnih starešin več kot potrebna ter da je s takšno tradicijo treba nadaljevati. Taka srečanja, sta poudarila, so namreč lepa priložnost za razvijanje prijateljskih in tovariških odnosov ter prenašanje izkušenj naših borcev na mlajše generacije.

BOŠKO BORJAN

Vodja štaba civilne zaščite pri krajevni skupnosti »Hinko Smrekar« — Jože Jakopič: »V zadnjem času je delo oživele, premiki so občutni, toda neresenih nalog je še precej.«

varnost, predvsem pa za življenje človeka, ki je naše največje bogatstvo; zato nenehno poudarjamo, da je civilna zaščita prebivalstva in materialnih dobrin neločljiv del vse ljudske obrambe, njen zelo pomemben dejavnik. V »Zakonu o splošnem ljudskem odporu« je med drugim zapisano tudi tole: Vsaka krajevna skupnost mora imeti splošno enoto civilne zaščite.

V našem današnjem prispevku ne bo hvalešev. Zapisali smo le nekaj značilnih besed in zaskrbljujočih izjav vodje štaba za civilno zaščito krajevnih skupnosti Hinko Smrekar v šiški. Govoril je o tem, kako potekajo priprave za zaščito 8.500 prebivalcev, seveda v primeru nesreče ali vojne.

Vodja štaba civilne zaščite Jože Jakopič je upokojeni krojač in si je že naprtil sedmi križ. Vojno je preživel v internaciji in kot sam pravi, nima večjih izkušenj o sodobni vojni. Kljub temu je Jože, znani družbenopolitični delavec, zelo aktiven v pripravah za obrambo oziroma zaščito prebivalstva. Hkrati pa je zaskrbljen, ker se mu zdi, da je civilna zaščita pastorek, ki ga je mati družba prepustila le samemu sebi. Kajti pomoč občanov ter gospodarskih in drugih organizacij še vedno ne zadostuje. Marsikdo se raje ukvarja z »donosnimi« posli, in ker je delo v civilni zaščiti prostovoljno in neplačano, se ga preneka, po stari, dobri navadi, enostavno izogiba. Pri vsem tem pa malokdo od njih razmišlja, kaj in kako bo

Z vaje enote civilne zaščite: Kaže, da so učenci iz šole Zvonka Runka solidno obvladali tehniko prve pomoči.

telegrami

MURSKA SOBOTA: Tu je izredno širino doseglo sodelovanje mladine z JLA in rezervnimi starešinami. Zelo tesno je povezan KLUB MLADIH z garnizijo, občinska konferenca ZMS vsako leto organizira več predavanj za nove vojaške v garniziji, vojaške in starešine vključuje kot predavatelje v program izobraževanja po šolah, delovnih organizacijah in vaseh; predavateljski kader za predmet obrambe in zaščite je izključno mladinski in mladinci aktivno delajo tudi v komisijah, predvsem v komisiji za SLO. Občinska konferenca je v okviru pouka obrambe in zaščite organizator političnih in drugih predavanj ter kulturnega in športnega življenja, aktivno pa sodeluje tudi z oddelkom za narodno obrambo ob naborih, odhodu v vojsko, predvsem pa pri kadrovanju v različne vojaške šole, med drugim tudi v šolo za rezervne starešine.

KRSKO: V občini, ki ima 26.100 prebivalcev, je na obrambno-strokovno časopisje naročeno 1396 ljudi oziroma približno 6 odst. prebivalstva; na Našo obrambo 865 naročnikov, TV-15 275, Front 76, Narodno armijo 153 in na Obrambo in zaščito 27.

DOMŽALE: Rednih izpitov za leto 1972 se je udeležilo 97 odstotkov vseh rezervnih vojaških starešin, ki so dolžni opravljati izpite, pozitivno pa jih je opravilo 94 odstotkov. Predavanj iz splošnega obveznega programa se je udeležilo lani 89 odst. rezervnih starešin, taktično-orientacijskih pohodov 80 odst.

KOPER: Obalni odbor zveze rezervnih vojaških starešin je imel lani v okviru obrambne vzgoje prebivalstva 42 predavanj, na katerih so tudi predvajali vojaške poučne filme. Predavanj se je udeležilo tudi 3070 dijakov srednjih šol ter učencev 7. in 8. razreda osnovnih šol.

KAMNIK: Na izpilih, veljavnih za leto 1972, je bilo 96,13 odst. vseh obveznih RVS in le eden izpita ni opravil zadovoljivo — kljub temu, da je komisija ocenjevala celo strožje kot prejšnja leta.

IDRIJA: Občinski odbor ZRVS ter združenja RVS so tesno povezani z odbori za SLO na šolah in s svetom za narodno obrambo. Na pobudo občinskega odbora ZRVS se je lani pričela akcija za gradnjo strelšča za vojaško in malokalibrsko puško.

TREBNJE: Krajevni združenji RVS Mokronog in Veliki gaber sta poskrbeli za prijetno presenečenje, saj je bila udeležba njenih članov na rednih letnih izpilih stoodstotna.

SKOFJA LOKA: Čeprav jim ne bi bilo treba, se je — torej neobvezno — udeležilo izpitov tudi 45 rezervnih oficirjev in 59 rezervnih podoficirjev, ki so v letu 1972 je opravili nad 6 dni vojaških vaj, oziroma jim zaradi starosti na izpite ne bi bilo več treba. S tem so prispevali, da je bila udeležba na izpilih kar 102,9 odstotna.

MURSKA SOBOTA: Od vseh rezervnih vojaških starešin, ki so se udeležili izpitov za leto 1972, je izpit opravilo s pozitivno oceno 98,56 odst. rezervnih oficirjev in 96,45 odst. rezervnih podoficirjev.

TRZIC: Izpitov za leto 1972 se je udeležilo 95,25 odst. klicanih starešin, upravičeno odsotnih je bilo 1,9 odst. Izpit je uspešno opravilo 99 odst. rezervnih vojaških starešin.

MARIBOR: Epidemija gripe, ki je razstajala decembra in tudi še v januarju, je vplivala tudi na udeležbo na rednih letnih izpilih za leto 1972. Zaradi nje in službenih potovanj se je izpitov udeležilo le 85,25 odst. klicanih rezervnih starešin, od teh pa jih je kar 99 odst. izpit uspešno opravilo.

LOŠKA DOLINA

PODPORA SOCIALNO ŠIBKIM BORCEM

ZB NOV Loška dolina je ob novem letu denarno podprlo svoje socialno šibke in bolne člane. Člani odbora so obiskali 34 članov združenja in jim izročili poprečno po 400 din na posameznika. Med temi štirinajstdesetimi člani je bilo 27 mater — vdov, ki so njihovi možje padli in ki ne prejemajo invalidskega dodatka. Za podporo je prispevala delovna skupnost Kovino-plastike v Ložu 15.000 din.

RAZSVETLJEN SPOMENIK NA ULAKI

Krajevna skupnost Loška dolina je popolnoma prenovila električno napeljavo iz Starega trga na Ulako, do spomenika 500 padlim borcem, talcem in žrtvam fašizma. Poslej bodo lahko spomenik osvetljevali ponoči z žarometi. Za stroške teh del so prispevali: krajevna skupnost, krajevna konferenca SZDL, občinski odbor ZB NOV Cerknica in Kovinoplastika, Lož.

CELJE

DELOVANJE ZB NOV »DUŠAN KRAIGHER«

Združenje borcev NOV »Dušan Kraigher« je imelo 19. občni zbor. Zborovalce je pozdravil v imenu občinskega odbora ZB NOV Celje prvoborec Cveto Felko.

O delovanju združenja je izčrpnoročal predsednik Tone Gabrič. Zborovalci so ocenili, da je odbor dobro opravil svojo nalogo. Zbor je pozdravil v imenu koroških borcev Rudi Pibernik in poudaril našo skrb za trpeče rojake na Koroškem.

Zborovalci so vztrajali, naj združenje še nadalje vodi Tone Gabrič, ki ima za seboj že 20 let plodnega dela v organizaciji, in so ga ponovno soglasno izvolili za predsednika.

FR. K.

LOGATEC

ENOTNA DEJAVNOST ZB V OBČINI

Na pobudo občinskega odbora ZB NOV Logatec so imela vsa združenja borcev v občini razširjene seje. Na teh sejah so razpravljali o delovnem programu borčevske organizacije v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ. Dogovorili so se o enotni dejavnosti v zvezi z drugimi političnimi organizacijami po vaseh. Tudi mladina bo začela bolj sodelovati z borčevsko organizacijo.

Na seji ZB NOV v Lazah so se zavzeli za večjo učinkovitost vseh dejavnikov, zlasti občinske skupščine, pri urejanju kraja.

Zahtevali bodo tudi obnovo žage na Ravniku. Stara žaga, ki je pogorela, je dajala zaslužek prebivalcem v Lazah in Jakovici, delo pa so imeli tudi številni vozniki, ki so vozili les na žago. Napredni partizanski vasi Laze in Jakovica sta zdaj zelo zapostavljene.

Na seji ZB NOV Hotedršica so tudi razpravljali o pereh kmetijskih in gozdarskih zadevah ter o dograditvi doma društva Partizan. V tem domu bodo dobile nujno potrebne prostore krajevne organizacije in mladina za prosvetno dejavnost.

ZB NOV Rovte je razpravljalo med drugim o stavbah, ki jih ima zdaj kmetijska zadruga Ziri. Nekatere stavbe propadajo. Zavzeli so se, naj bi skupno s krajevno skupnostjo sprožili ustavni spor pri ustavnem sodišču glede na to, da so se Ziri odcepile od logaške občine s priključitvijo v škofješko občino. Zahtevajo, naj bi zato vse nepremičnine na področju logaške občine vrnili, in sicer zgradbe krajevne skupnosti Rovte, gozdove pa kmetijski zadrugi Logatec. — Na seji v Rovtah so sodelovali tudi mladinci in člani SZDL. Sestavili so delovni program za bolj smotrno vsestransko dejavnost na vasi.

Na seji ZB NOV Dol. Logatec se je razvnela živahna razprava o posameznih članih združenja, ki so jim očitali, da se kot komunisti ne ravna po smernicah ZK, kakor to terja pismo tovariša Tita. Sklenili so, da bodo predlagali na občinski konferenci ZK najstrožje ukrepe proti posameznikom, ki vodijo dvojniško politiko v občini.

Tudi na seji ZB NOV Gor. Logatec se je razvila široka razprava o raznih škodljivih pojavih. Odločeno so se zavzeli, da je treba v prid delavcem odpraviti nepravilnosti in vse, kar je doslej oviralo podjetja, da niso mogla hitreje napredovati. Pretresli so tudi dejavnost samega združenja borcev in izključili dva člana, ki sta zanemarjala svoje dolžnosti ter se nista udeležila treh sej.

Splošna ocena vseh sej združenj borcev v občini je, da so borci dejavno posegli v pereča gospodarska vprašanja, kakor tudi družbenih služb — šolstva in zdravstva. Pokazalo se je, da se bodo borci z drugimi političnimi organizacijami in občinsko skupščino zavzemali za odgovornost ljudi na vodilnih mestih na vseh področjih. Na vseh sejah so se tudi odločno zavzeli za krepitev bratstva in enotnosti naših narodov. Obsojili so divjaško ameriško bombardiranje v Vietnamu.

FRANC JERINA

MARIBOR

DRUŽBENOPOLITIČNA, NE DOBRODELNA ORGANIZACIJA!

Na nedavnem občnem zboru krajevne organizacije ZVVI »Prežihov Voranc« v Mariboru so med drugim ugotovili, da je bilo sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami sicer dobro, a še premajhno in da ga bodo poglobili. — V minulem delovnem obdobju so posvetili zlasti veliko skrb razlagi invalidske zakonodaje v pomoč članstvu. Sodelovanje s sorodnimi organizacijami pri prizadevanjih za izpopolnitev zakonskih predpisov je rodilo nekatere uspehe, tako da invalidi dobivajo brezplačne zdravniške recepte, dalje, da je invalidski dodatek naraščal v skladu z naraščanjem življenjskih stroškov in da so se zboljšali ortopedski pripomočki.

V razpravi je sodelovalo več tovarišev, ki so se zavzeli za odločnejše uresničevanje nalog po zahtevah Titovega pisma. Obsojili so razmere na Koroškem. Poudarili so, da njihova organizacija ni dobrodelna marveč družbenopolitična. — Za predsednika so ponovno izvolili Ivana Gorjupa. Organizacija šteje 80 članov.

STANOVANJSKO VPRAŠANJE REŠENO

Združenje borcev NOV »Prežihov Voranc« sodi med delavnejše politične organizacije v Mariboru. Člani odbora delajo kot celota in se redno udeležujejo sej. Uvedli so »delovno knjigo«, tako da lahko člani vpisujejo svoje pripombe in predloge; odbor je s tem dosegel, da ima tesnejše stike s članstvom, čeprav le posredno.

V minuli dobi je prejelo enkratno priznavalnino po 250 do 500 din 30 članov, redno priznavalnino jih je prejelo 14, občinsko 9 (150 do 400 din) in republiško 5 članov (po 150 do 300 din). Priznavalnina se je poprečno zvečala za 50 din.

Razveseljiva ugotovitev je bila, da na njihovem območju ni več primera, da bi kakšen borec živel še v neprimernem stanovanju. V minuli delovni dobi so uredili 14 stanovanjskih zadev. Niso pa rešene nekatere prošnje, ker niso utemeljene. V obdobju 1971/72 je prejelo 9 borcev posojila za graditev in popravilo stanovanj — v vsoti 215.000 din. — Za predsednika so ponovno izvolili Alojza Jereba.

DRAGO MIKLAVC

ČRNA NA KOROŠKEM

NA DOMOVH SO OSTALI VEČINOMA STARI ...

Decembra sta imeli občni zbor tudi naša ZB NOV in invalidska organizacija. Dejavnost obeh organizacij je sorodna, zato so na zborih obravnavali tudi podobna vprašanja. Značilno je zlasti, da so člani stari in zato večinoma oslabele in bolehní ljudje. Črna je zelo prostran kraj, tako da ljudje na tem območju živijo po več ur oddaljeni od središča. Ti kraji so našim borcem dobro znani iz NOV. To so: Koprivna, Bistra, Ludranski vrh, Podpeca, Topla in Javorje. Ljudje živijo po samotnih kmečkih hišah na strmih gorskih pobočjih. Višinska razlika znaša celo nad tisoč metrov med gorskimi in dolinskimi kraji. Prebivalci se preživljajo delno v kmetijstvu, mlajši ljudje pa delajo pri raznih podjetjih in zlasti v gozdarstvu kot drvarji. Na domovih so ostali večinoma stari, za delo manj sposobni ljudje; nekateri so popolnoma onemogeli. To so naše partizanske mame in očetje.

Ob koncu leta sta borčevska in invalidska organizacija v Črni sklenili, da obišče mo bolne in onemogle stare ljudi. Tako smo ob tej priložnosti obiskali 24 družin — partizanskih mamic, bolnih borcev in vojaških vojnih invalidov. Gasilsko društvo iz Črne nam je dalo avtomobil, da smo prepotovali dolgo pot od kmeta do kmeta po gorski cesti. Sklenili smo, da bomo vsako leto obiskovali naše bolne in onemogle ljudi po vaseh in jim stisnili vsaj roko, če jim že ne moremo pomagati v njihovih gmotnih težavah.

Na občnih zborih smo razpravljali mnogo o dogodkih na Koroškem onkraj meje, kjer smo med vojno prehodili naše vase in izganjali fašizem. Hudo smo vznemirjeni nad dogajanjem v naši sosesčini. Poslali smo protestno pismo avstrijskemu konzulatu v Ljubljano in odboru koroških partizanov v Celovec. — Ni pa mogoče tudi dovolj obsojiti, da se je nekaj ljudi iz naših krajev udeležilo pogreba gestapovca Punzgergruberja, ki je sodeloval pri pobijanju naših ljudi in požigih slovenskih domov med vojno in je nedavno umrl v Celovcu.

IGNAC ZDOVC

DOMŽALE

OBČNI ZBOR ŠPORTNEGA DRUŠTVA »INVALID«

Na občnem zboru športnega društva »Invalid« Domžale so ugotavljali, da je v zadnjem času v društvu aktivno sodelovalo premalo invalidov. Zato so soglasno sklenili delo v društvu poživiti in k sodelovanju prirediti čimveč invalidov in upokojenih borcev NOV.

Člani športnega društva »Invalid« so lahko vojaški vojni in mirovni invalidi, invalidi dela, invalidi od rojstva in fašističnega terorja ter upokojeni borci NOV. Članarina znaša 50 dinarjev letno. Sedež društva je v prostorih občinskega odbora ZB NOV na Ljubljanski cesti 70 v Domžalah, kjer bodo vpisovali nove člane in pobirali članarino vsak četrtek od 16 do 18. ure.

V športnem društvu SD »Invalid« so zdaj predvidene naslednje športne sekcije: kegljaška, balinarska, strelska in šahovska. Če pa bo med člani dovolj zanimanja, bodo ustanovili tudi druge sekcije. Trenutno trenira le kegljaška sekcija vsak ponedeljek od 18. do 20. ure v športnem parku v Domžalah.

Občni zbor sta pozdravila tudi Stane Lavrič, predsednik zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije, in Jože Malič, sekretar zveze. Oba sta naglasila pomembnost udeleževanja invalidov v športu in rekreaciji, kar je potrebno vsem, še posebej pa invalidom.

BORCEM ENOT 14. DIVIZIJE

V soboto, 3. februarja 1973, s pričetkom ob 19. uri, bo v ljubljanskem domu JLA deseto tradicionalno srečanje borcev 14. divizije. Vabljeni so vsi tisti tovariši, ki so se daljši ali krajši čas bojevali v sestavi divizije, pa tudi tisti tovariši, ki so se bojevali v njenih enotah še pred njeno ustanovitvijo, n. pr. 1. slovenski proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča, bataljon Ljube Serčerja itd. Prav tako so vabljeni borci iz Gradnikove in Prešernove brigade, ki so se v sestavi divizije bojevali leta 1943, ter tisti, ki so v sestavi divizije sodelovali pri zaključnih operacijah maja 1945 na Koroškem. Ker odbor nima naslovov vseh teh tovarišev, velja to obvestilo kot vabilo na srečanje. Informacije o srečanju dobite na tel. številki 316-081 ali 23-092.

Odbor 14. proletarske divizije, Beethovnova 10, Ljubljana

V živahni razpravi je bilo tudi precej govora o financiranju društva, brez katerega ni mogoče pričakovati napredka in nobeni njegovi sekciji. S tem v zvezi so sklenili, da že pripravljeni proračun za leto 1973 postavijo občinski skupnosti za šport in telesno kulturo v odobritev.

Novo izvoljeni odbor bo imel polne roke dela. Želimo mu veliko uspehov. Vse invalide in upokojene borce NOV iz Domžal in okolice pa vabimo, da se v čim večjem številu vključijo v športno dejavnost.

TONE AHCIN

JESENICE

POZORNOST ORGANIZACIJAM VSELJDSKEGA ODORA

Na nedavni seji občinske konference SZDL Jesenice so razpravljali tudi o pravih na vseljidski odpor. Ivan Saksida, predsednik odbora za vseljidski odpor pri občinski konferenci SZDL, je opozoril tudi na nekatere pomanjkljivosti, na splošno pa je bilo dosedanje delo uspešno. Zlasti so bili delavni odbori v Mojstrani, Hrušici, Planini pod Golico, na Dobravi in nekateri na Jesenicah. Ustanovljene so bile enote teritorialne obrambe in partizanske enote. Občinska skupščina je tem dala status enot JLA.

Oživela je dejavnost strelskih društev. Številni občani so napravili tečaje in udeleževali so se predavanj, udeležili so več pohodov in vaj, pripravili več zborov itd.

V sklepih o nadaljnji dejavnosti so poudarili, da bodo posvetili vso pozornost organizacijski utrditvi dosedanjih uspehov, okrepili bodo gmotno podlago za to dejavnost; odbore in enote bodo izpopolnili s osebjem; podružbali bodo vseljidski odpor itd.

BRANKO BLENKUS

pravna posvetovalnica

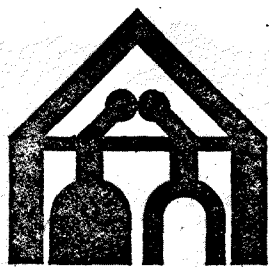
SAMO ZA BORCE NOV IN ŠPANSKE BORCE

I. K. Ljubljana
VPRAŠANJE: Med vojno ste bili v zavezniški vojaški službi in vam je čas od leta 1942 do 1945 priznan v dvojnem štetju. Zanima vas, ali veljajo tudi za vas ugodnosti, ki jih zakon o pokojninskem zavarovanju priznava borcem pred 9. 9. 1943 glede možnosti upokojitve. Ali tudi za vas velja, da se kot oseba, ki ji je priznana dvojno štetje, lahko upokoji s 55 leti starosti in 20 leti pokojninske dobe ali pa z dopolnitvijo 35 let pokojninske dobe ne glede na starost?
ODGOVOR: Upokojitve borcev ureja člen 70 pokojninskega zakona, ki v resnici priznava borcem posebne ugodnosti in jim daje možnosti upokojitve, kot jih sami navajate. Vendar pa omenjeno določilo velja le za borce NOV in za španske borce, ne pa za tiste, ki so bili med vojno v zavezniških armadah, ne glede na to, ali imajo ali nimajo priznane dvojno štetje.

ZAVAROVALNA DOBA S POVEČANJEM

I. B. Celje
VPRAŠANJE: Ste vojaški vojni invalid v skupine s 70% invalidnostjo. Ves čas po osvoboditvi ste normalno zaposleni. Ker se nameravate upokojiti, vas zanima, če se vam bo čas vaše zaposlitve štel s povečanjem. Slišali ste namreč, da se vojaškim vojnim invalidom, ki so polno zaposleni, čas zaposlitve šteje s povečanjem, pa vas zanima, koliko bi pridobili, če imate doslej 34 let pokojninske dobe.

ODGOVOR: Res je, da se vojaškim vojnim invalidom čas zaposlitve šteje s povečanjem. Vendar to ne velja za vse invalide, temveč le za vojaške vojne invalide od I. do IV. skupine, pa še za te le, če so oili zaposleni kot vojaški vojni invalidi najmanj 5 let in so delali poln delovni čas. Ker ste invalid V. skupine, vam ne gredo ugodnosti, ki sicer veljajo za najtežje invalide in katerim se 12 mesecev dejanske zaposlitve šteje za 15 mesecev pokojninskega zavarovanja.

standard invest

VSEM POTROŠNIKOM GRADBENEGA MATERIALA SPOROČAMO, DA SO KVALITETNI LEGOZIDAKI ZE NAPRODAJ PRI NASLEDNJIH PODJETJIH OZIROMA POSLOVALNICAH:

LJUBLJANA

— STANDARD-INVEST, Celovška cesta 89, Vodovodna 101

MARIBOR

— Trgovsko in lesno proizvodilno podjetje SMREKA, Valvazorjeva 3

CELJE

— KOVINOTEHNA, poslovalnica 9.

NOVO MESTO

— Kmetijska zadruga KRKA in MERCATOR

— poslovna enota Standard

KAMNIK

— METALKA, prodajalna Kidričeva ulica

JESENICE

— UNIVERZAL, poslovna enota KURIVO, Spodnji plavž

CERKLJE NA GORENJSKEM

— Kmetijska zadruga

Anton Peršin

Antona Peršina smo spremili decembra na zadnji poti v Ljubljani. Zapustil nas je partizanski komandir kurirske postaje, tisti, ki je navdihal borce II. grupe odredov, Šiškevega bataljona in Tomšičeve brigade. Kot komandir kurirjev je bil med kurirji izredno priljubljen. Njegova revolucionarna pot se je začela v stari Jugoslaviji, ko se je uvrstil v napredno delavsko gibanje. Takoj po okupaciji, leta 1941, pa je začel sodelovati v osvobodilnem gibanju. Delal je v krajevnem odboru OF, leta 1942 pa je odšel k partizanom. Po vojni je bolehal, vendar se je rad udeleževal partizanskih srečanj.

Alojz Vičič

Združenje borcev NOV Čelje (Brkini) je izgubilo svojega zvestega člana, Alojza Vičiča. Pokopali smo ga v Premu. Rodil se je leta 1897. Doletelo ga je tudi gorje prve svetovne vojne. Tedaj se je vrnil z bojišča kot invalid. Med osvobodilno vojno je leta 1942 začel sodelovati v osvobodilnem gibanju v domačem kraju. Pozneje je postal član gospodarske komisije v rajonskem odboru OF Prem. Odlikovan je bil za zasluge za narod. Njegov sin je padel kot borec. Vičič si je z družbenim delom po osvoboditvi pridobil splošno spoštovanje. Izgubili smo najboljšega tovariša in vestnega sodelavca.

Jože Novak-Miha

Jožeta Novaka smo 6. decembra spremili na zadnji poti v Kočevju. Rodil se je leta 1913 v Malem Korinju v Suhi krajini. Ze v zgodnji mladosti je začel delati v kočevski tekstilni tovarni, pozneje pa je delal v premogovniku do junija 1942, ko je odšel k partizanom. Bojeval se je v Tomšičevi brigadi. Bil je trikrat ranjen in vselej se je vrnil med borce, brž ko se je pozdravil. Novembra 1944 je odšel v I. gardijsko brigado vrhovnega štaba JLA. Leta 1957 je bil upokojen kot major. Vrnil se je v Kočevje in postal splošno priljubljen družbeni delavec. Za njim žalujejo številni prijatelji in sodelavci, člani ZK, borci, lovci in vsi, ki so ga poznali kot človeka ter tovariša.

Andrej Kramar

Andrej Kramar-Breškon iz Borjane je decembra umrl v šempetrski bolnišnici. — Rodil se je pred 83 leti. Težko je preživel družino na mali kmetiji pred vojno na Primorskem, ko je delil z našimi rojaki žalostno usodo pod fašističnim nasiljem. Ko je med vojno napočil čas obračuna s fašizmom, se je njegova družina med prvimi pridružil osvobodilnemu gibanju. Njegovemu sinu je rafal presekala nogo; zgorel je v stajah na Plazeh nad Breginjem, kjer je padlo 22 borcev. Sin Rudi pa je bil hudo ra-

njen na Bovškem, ko je branil »kobaris-ko republiko« pred Nemci. Kot invalid še zmeraj nosi svinčenko tik srca. — Andrej Kramar je bil prvi predsednik krajevnega NOO za Borjano. Pred priključitvijo Primorske so mu sovražniki grozili s smrtjo in nekajkrat so se celo razpočile bombe pred njegovim domom, kjer je vodil se krajevnega odbora.

Jože Baraga

Srebotnikovega očeta, Jožeta Barago, smo pokopali novembra v Sivcem. — Rodil se je leta 1902 v Zavrhu na Blokah v kmečki družini. Bil je zmeraj v naprednih vrstah naših delovnih ljudi. Takoj po okupaciji se je uvrstil med organizatorje OF v svojem kraju. Njegov dom je bil ves čas osvobodilnega boja na stečaj odprt borcev in aktivistom. Pomagal je vsem po svojih močeh. Bil je nosilec partizanske spomenice in drugih odlikovanj. Po osvoboditvi je bil logar pri gozdnem gospodarstvu do leta 1959, ko je bil upokojen. Sodeloval je pri vseh družbenopolitičnih organizacijah in za njim je ostala velika vrzel. Ohranili ga bomo v najlepšem spominu!

Andrej Mohar-Abi

Od Andreja Moharja smo se za vedno poslovili 4. decembra. — Rodil se je pred sedemdesetimi leti v številni kmečki družini na Hudem vrhu na Blokah. Ze v zgodnji mladosti je okusil grenkobo življenja v nenehnem boju za obstanek. Doma ni mogel dobiti dela, zato je šel za kruhom v Francijo. V tujini je delal deset let. Vrnil se je leta 1939. Takoj po okupaciji se je med prvimi uvrstil med naše borce. Po osvoboditvi je delal do leta 1960, ko je bil invalidsko upokojen. Prijatelji in soborci ga bomo ohranili v najlepšem spominu!

Milka Perat

Milka Perat iz Kobarida je decembra umrla v ljubljanski bolnišnici prav ob svoji petdesetletnici. — Milka s sestro Jelko in z vso družino je bila že od samega začetka povezana z osvobodilnim gibanjem na Primorskem. Bila je med ustanoviteljicami prvega mladinskega odbora marca 1943. Prav tako je bila v vrstah prvih skojevcev v domačem kraju. Skorajda ni bilo partizanskega mitinga, ki bi na njem ne nastopala Milka s sestro Jelko in drugimi skojevskami po hričkih in beneških vaseh. — Januarja 1945 je kot obveščevalka padla sovražniku v roke v Slovenski Benečiji. Po osvoboditvi se je vrnila iz zaporov izčrpana, vendar pa polna življenjske vneme. Pred desetimi leti je začela delati v kobarški Angori in postala je zgled marljive delavke. Njena smrt nas je na Kobarškem hudo prizadela.

Ivana Križ

Ivano Križ so 30. novembra pokopali v Kočevju. — Rodila se je pred štirinajstimi leti na Trčju pri Cebur. Poročila se je z gozdnim delavcem, ki je delal po številnih gozdovih v domovini in v Franciji. Spomladi so italijanski fašisti odgnali tudi Križovo družino na Rab. To se je zgodilo dva dni potem, ko je Ivana rodila. Italijani so jo pretepali s puškinimi kopiti, ko je imela v naročju dojenčka. Po vrnitvi z Raba je mož odšel k partizanom. Ivana se je preselila z otroki v Travo in sodelovala z borci. Po osvoboditvi je rodila še tri otroke, hčerki Slavici je bil boter tovariš Tito. Leta 1950 se je družina preselila v Kočevje, zadnja leta pa je stanovala v Mahovniku. Ivana

je bila po vojni trikrat odlikovana. V skrbah za otroke — izmed katerih jih živi devet — se je izčrpala.

Anton Uršič

Anton Uršič-Gobedar iz Borjane pri Kobaridu je umrl decembra. Bilo mu je 84 let. Bil je v našem kraju najstarejši aktivist med narodnoosvobodilno vojno in eden najstarejših komunistov. — Anton je bil med ustanovitelji prvega vaškega odbora OF za Borjano. Bil je prvi sekretar tega odbora. Italijani so ga zaprli, ker pa niso mogli nič iztisniti iz njega, so ga izpustili. Pozneje so ga konfinirali, tako da se je vrnil domov šele po osvoboditvi. Takoj se je lotil družbenopolitičnega dela. Bil je neutrujen delavec in organizator vsa povojna leta do same smrti. Ob odprtem grobu se je od njega poslovil v imenu ZB NOV Silvo Zuber, v imenu ZK pa Ivan Kurinčič.

Janko Kuster

Janko Kuster, Maistrov borec in koroški partizan, nas je nenadno za vedno zapustil. — Rodil se je leta 1898 v zavedni slovenski družini v Zitari vasi pri Velikovu. Bil je udeleženec prve svetovne vojne, po propadu stare Avstrije pa je bil med pobudniki in ustanovitelji Narodne straže, ki se je bojevala za priključitev slovenskih koroških krajev k Sloveniji. Potem se je bojeval v enotah generala Maistra. — Nacisti so leta 1941 že v prvih dneh po prihodu v Maribor hoteli obračunati s Kustom kot koroškim borecem, a se je na srečo pravočasno umaknil v Ljubljano. Ze aprila se je pridružil OF, leta 1942 pa je stopil v vrste borcev. Bil je intendant gorjanskega bataljona, kleske čete in Cankarjeve brigade. Leta 1943 je bil dodeljen vzhodnokoroškemu odredu. Med boji na Koroškem je bil dvakrat ranjen in postal je 80-odstotni invalid. — Slava njegovemu spominu!

Jože Vehovec

Od Jožeta Vehovca smo se decembra za vedno poslovili na pokopališču v Polju pri Ljubljani. Rodil se je leta 1908 v Straži pri Móravčah. Izučil se je za čevljarja. Izhajal je iz napredne kmečke družine, ki se je ob okupaciji zavedala, kje je njeno mesto. Jože je skupaj s štirimi brati odšel leta 1942 k partizanom, ko so starše in sestre izgnali v Nemčijo. Prehodil je dolgo bojno pot in se udeležil številnih bojev. V osvobodeno Ljubljano se je vrnil kot komandir čete, poročnik. Po demobilizaciji leta 1946 je delal na osemletki v Polju do upokojitve. Bil je zgleden družbenopolitični delavec. Med drugim je nad 15 let vodil združenje borcev in invalidsko organizacijo. Bil je izredno priljubljen, kar je pokazala tudi množica na njegovi zadnji poti.

Ivan Cencelj

Ivana Cencelja iz Kisovca pri Zagorju smo pokopali novembra. — Rodil se je leta 1909 v kmečki družini na Lokah pri Zagorju. Izučil se je za trgovskega pomočnika. Ze v mladosti je sodeloval v naprednih delavskih in prosvetnih društvih. Med borce se je uvrstil leta 1944. Bil je v enotah Gubčeve brigade, potem pa na bazi A (SNOS). Odlikovan je bil za hrabrost in za zasluge za narod. Po osvoboditvi je delal na vodilnih mestih pri trgovskem podjetju v Zagorju. Zmeraj je bil izredno skromen, a pogreb je pokazal, da smo ga znali ceniti. Pevci Loškega glasa so mu zapeli v slovo kot svojemu tovarišu pevcu.

Lojze Lovšin

Od Lojzeta Lovšina, borca Serčerjeve brigade, smo se za vedno poslovili novembra na ljubljanskih Zalah. — Rodil se je pred 59. leti na Vrhu pri Zelmljah v delavski družini. Delil je usodo predvojnih delavcev pri nas. Pridružil se je naprednemu delavskemu gibanju in ko je napočil usodni čas, je stopil v prve vrste borcev — leta 1941 v krinskih gozdovih. Postal je intendant Serčerjeve brigade in leta 1944 se je s XIV. divizijo udeležil znamenitega pohoda na Štajersko. — Bil je nosilec partizanske spomenice in več vojaških odlikovanj. Po osvoboditvi je vneto sodeloval v številnih družbenopolitičnih organizacijah. Za njegovo požrtvovalno delo mu mnogo dolgujemo. Slava njegovemu spominu!

Kokolova mama

Kokolova mama iz Vrhpolja je umrla novembra. Pokopali smo jo na moravškem pokopališču. Bilo ji je 80 let. — Rodila se je v Krški vasi v revni družini, tako da je morala od doma za kruhom. Poročila se je z Janezom Jurjevcem na Vrhpolju. Imela je številno družino. Vsi njeni sinovi so bili partizani — trije so padli. Kokolova mama je trpela junaško kot prava partizanska mati. Njen dom je bil vselej na stečaj odprt borcev in aktivistom. Doletelo jo je tudi gorje naših najbolj nesrečnih družin — Nemci so družino odgnali v taborišče. Domov so se vrtnili v razdejan dom. Po smrti moža leta 1959 je sama vodila kmetijo.

Anton Kenda

Anton Kenda iz Podmelca na Tolminskem je umrl v 67. letu. — Rodil se je leta 1905 v številni kmečki družini v zaselku Lisec na Tolminskem. Do vstopa v NOV je živel v domačem kraju kot gozdni delavec in dlnar. V vrste borcev je stopil marca 1943. Do novembra 1944 je bil stražar pri partizanski bolnišnici št. 2 v Knežji grapi, nazninja pa se je bojeval v operativni enoti. Po osvoboditvi se je vrnil domov telesno izčrpan. Posvetil se je družini. Zapustil je ženo in štiri nepreskrbljene otroke. Anton nam bo ostal v trajnem spominu!

Vid Štimec

Vid Štimec, bivši borec in vojni invalid, je umrl komaj 46-leten. Srce, ki je oslabilo zaradi posledic vojne, ni več vzdržalo. — Vid je odrasel v dolini ob Kolpi, v Mirtovičih pri Osilnici. Družina z desetimi otroki se je prebijala skozi garaško življenje malih kmetov. Oče je kmalu umrl in potem je bilo še hujske. Vid je že kot deček postal partizanski vodnik in kurir. Komaj šestnajst let mu je bilo, ko je že vzil v roke puško leta 1943. Postal je borec 9. brigade. Hudo ranjenega so prepejali na zdravljenje v Italijo. Prestal je več hudih operacij. Ob koncu vojne je bil 90-odstotni invalid — brez noge. Pred leti je hudo zbolel na ledvicah in spet so ga operirali. Zdaj se je končalo njegovo nenehno trpljenje. Pokopali smo ga decembra na ljubljanskih Zalah.

Šproharjeva hiša v Padežu, kjer je bila od 15. novembra 1943 do marca 1944 partizanska bolnišnica Zalesje (foto Marjan Garbajs)

SPOMINI DRAGICE RATKOVIĆ

Hercegovka – brkinska partizanka

Nadaljevanje

V prijetni domačnosti in miru, ki sem ga preživljala v topli sobi, so hitro tekli dnevi mojega zdravljenja. Kmalu sem začutila, da se mi vračajo moči in dobro počutje. Vendar sem kljub udobnosti in pozornosti, ki sta mi jo posvečala dobrodušna gostiteljca, stalno mislila na soborce iz Šerčerjeve brigade: kje naj jih najdem, kdaj se bom ponovno z njimi srečala ipd. Nekega dne popoldne je moje razmišljanje pretrgalo rahlo trkanje po vhodnih vratih. V strahu sem se stresla, saj tedaj nisem nikogar pričakovala. Vrata so se odprla in na pragu sem zagledala tovarišico v civilni obleki in tovariša v partizanski uniformi. Bila sta aktivista ali terenska delavca, ki sta prišla tam od Il. Bistrice, da bi me obiskala in me povprašala, kako se počutim in ali kaj potrebujem. Zlasti ju je zanimalo, ali so mi potrebna zdravila in zdravniška pomoč? Čeprav sem se obiskava zelo razveselila in visoko cenila prizadevnost in trud ljudi, ki so me obiskali, ne morem nikakor in z ničemer izraziti ali opisati toplino in nežnosti tistega srečnega trenutka, ob katerem sem prav zaradi tolikšne pozornosti brkinskih ljudi občutila, kakor da me je pobožala nežna in topla materina roka ali neštete roke boraev moje brigade.

Ko sta se obiskovalca poslavljala, sem se jima zahvalila za obisk in ju prosila, naj me čimprej pridejo iskat in me povežejo s Šerčerjevo brigado.

To srečanje pa ni bilo edino, ki mi je ostalo neizbrisno v spominu. V dneh, ko sem že lahko hodila, sem doživela celo vrsto nepozabnih snidenj z vaščani gostujoče brkinske vasi, posebno z mladino. Bili so čudoviti ljudje; imela sem vtis, to lahko rečem, kot da sleherni sodeluje vsak hip v našem velikem boju in podoživlja z borci vse njihovo trpljenje in težave. Njihova pričakovanja so bila polna radosti, pozornosti in strahu življenja partizanskih borcev. Vsaka družina je imela kakšnega svojca v partizanskih brigadah ali odredih, vsi pa so delali za narodno-osvobodilno gibanje.

V istrskem odredu

Moje zdravljenje se je bližalo koncu. Nekega hladnega sončnega popoldneva me je obiskala tovarišica iz sosednje vasi in mi prinesla listek, na katerem je bilo napisano: »Pripravi se, nocoj pridemo pote!«

Tedaj mi je srce poskočilo in v razigranem ritmu močno utripalo. Vest me je zelo vzradostila, hkrati pa me je popadla nestrpnost: kdaj bom spet med šerčerjevci in kakšno bo srečanje s soborci? Komaj je večerni mrak zakril okolico, že je potrkal na vrata mojih gostiteljev nek tovariš, ki se je predstavil, da je iz istrskega odreda. Takoj sem se preoblekla v partizansko uniformo; ob tem me je navdalo neizmerno veselje, ker bom spet med borci v partizanski enoti. Radost so mi motile le solze mojih gostiteljev, ki so bili dokaj potrjeni, ker sem jih zapuščala. Tudi meni je bilo hudo, da sem se morala posloviti od njih. Ob slovesu nisem vedela, kaj naj jima rečem v tolažbo, kako naj se jima zahvalim; saj sta toliko storila zame, da tega ne bi bilo mogoče povedati z nekaj besedami, pač pa so jima govorile moje solze, kolikšno spoštovanje in zahvalo ter ljubezen čutim do njiju, ker sta

mi pomagala v najkritičnejšem trenutku mojega življenja.

Dan se je nagibal k zatonu, obzorja so se postopno izbrisala, na jasnem nebu so zastajale prve zvezde. Tiho in z lahkim korakom stopava s tovarišem iz odreda po mehki brkinski poti. Za nama je ostala hiša naših gostiteljev. Iz nje odhajava po istih stezah, po katerih sem pred več tedni prispela vanjo.

Po dobri uri pešačenja sva prispela s spremeljvalcem na Kozjane, v štab istrskega odreda. Tam sem se sešla tudi z nekaterimi člani štaba prvega bataljona. Na njihovo prošnjo sem jim povedala, kdo in od kod sem in izrazila željo, da se vrnem v Šerčerjevo brigado. Žal pa so mi povedali, da je moja brigada daleč na Stajerskem in da so mnogi borci padli v hudih bojih z Nemci. To me je tako hudo pretreslo, da sem za hip obstala, kot bi onemela. Morala sem zbrati moči, da se ne sesedem in razjočem, kajti nenadoma se mi je kot privid pojavila predstava mojega prvega bataljona v vsakodnevnih zmagovitih bojih in ob mojem zadnjem slovesu. V tistem hipu so se v prividu zvrstili kot na filmskem platnu prizori, na katerih sem videla soborce, ko so z nasmejanimi obrazi in s puškami na ramah korakali v boj, na drugem prizoru so se mi prikazali med prepevanjem slovenskih narodnih in partizanskih pesmi, na tretjem pa so ležali mrtvi, raztreseni po bojnih poljanah, za njimi pa sem videla zasnežene slovenske planine z zmagovitimi bojnimi zastavami na vrhovih, ki bodo večno plapolale v slavo padlim junakom.

Privide sem z močno voljo le odgnala. Ko sem se spet zbrala, se mi je predstavil politični komisar 1. bataljona Stanko Margan-Iztok, ki mi je rekel, da je odločeno, da bom ostala v Brkinah v njegovem bataljonu. Povedal mi je tudi, da je pri njih že neka tovarišica iz Šerčerjeve brigade. Kmalu sem ugotovila, da je Ljubica Mičunović iz Lašva pri Trebinju, moja prijateljica, kar me je še posebno razveselilo. Ljubica je prispela v Brkine po boju pri Babnem polju, ko je bila njena četa razbita. Ko sem prispela v bataljon, sem ostala nekaj dni z Ljubico v njeni četi, da bi se pogovorili o skupnem delu v ilegali, trpljenju v zaporih in koncentracijskih taboriščih.

Pozno popoldne sem januarja 1944 prispela v prvo četo prvega bataljona Istrskega odreda. Četa je tedaj taborila v gozdu nad Šmagorjem. Naslednjo noč smo dobili ukaz, da zasedemo položaje nad Rodikom in kontroliramo železniško progo Divača–Pulj, po kateri so stalno vozili nemški transportni, oklepni in drugi vlaki.

V novi sredini sem se kaj hitro in dobro znašla, saj sem imela dovolj izkušenj iz partizanskega bojevanja. Kmalu sem si pridobila številna poznanstva in mnoge prijatelje ne le med borci enote, temveč tudi med prebivalci po vaseh. Ta znanstva in prijateljstva so mi ostala v nepozabnem spominu, ker so bili brkinski ljudje zares občudovanja vredni tako zaradi svoje gostoljubnosti kot zaradi poštenosti in požrtvovalnosti v delu za NOB.

(Se nadaljuje)

Umrli je partizanski zdravnik dr. Miša

Nekdanje partizanske borce, aktiviste in prebivalce brkinskega, istrskega in pivškega območja je hudo prizadela vest, da je 24. novembra 1972 v daljnem rodnem Bujačniku pri Mahačkalah v Sovjetski kavkaško-obkaspiskiji republiki Dagestan nenadno umrl, zadet od srčne kapi, Magomed Gadžijev — dr. Miša, medvojni partizanski zdravnik, upravnik partizanske bolnišnice »Zalesje« v Brkinah in pohodne bolnišnice 15. divizije NOV in PO Slovenije. Z njim smo slovenski partizani, posebno pa starejši brkinski prebivalci izgubili velikega prijatelja in izrednega človeka, ki je s svojim strokovnim znanjem reševal življenja naših partizanskih borcev in brkinskih prebivalcev v najbolj kritičnih dneh naše narodne zgodovine. Tedaj je vzljubil našo deželo in naše ljudi, ti pa so vzljubili njega. Ko se je vrnil 1945. leta v rodni Dagestan, je v domačem časopisu »Dagestanskaja pravda« seznanil svoje rojake s partizanskim bojem v »Daljnih gorah«.

Dr. Miša je bil rojen 10. maja 1914 v družini, v kateri je bil zdravniški poklic že v tradiciji. Njegov ded je bil v carski Rusiji poznan kot slaven zdravnik. Mladi Magomed pa se je kot aktiven komсомолец pod vplivom tedanjih potreb gospodarskega razvoja Sovjetske zveze poskušal izneveriti tej tradiciji, zato se je vpisal po končani gimnaziji v Mahačkalah na montanistično fakulteto univerze Pod vplivom deda pa je kmalu spoznal tudi lasno nagnjenje do zdravniške vede, se poslovlil od montanistike in začel študirati medicino, ki jo je tudi uspešno končal. Med študijem se je vneto ukvarjal s športom, zlasti sta mu bila pri srcu planinstvo in nogomet. Kot izredno nadarjenega študenta so ga poslali na izpopolnjevanje v Moskvo, kjer se je posvetil kirurgiji.

Nacistični napad na Sovjetsko zvezo 22. 6. 1941 je pretrgal nadaljnje Gadžijevovo zdravniško specializacijo. Moral se je posloviti in oditi v armado, v kateri je prevzel kirurški oddelk v polkovni zdravstveni službi. Po skoraj 2-letnih bojih so ga Nemci v Ukrajini ranjenega ujeli, kot sanitetnega majorja rdeče armade, specializiranega za kirurgijo. Moral je v ujetništvo. Na poti v Italijo se je v začetku januarja 1944 njegov oddelk ustavil v Senožečah. Miša pa je kot komunist preveč sovražil nacistično vladavino, da bi se vdal v uporabo ujetnika in vzdržal v nacističnem suženstvu. Ze prej je bil poučen o razmerah v Jugoslaviji in Sloveniji, zato je 13. januarja 1944 skupaj z Borisom Abdulajevim v burji in snegu pobegnil iz Senožeč. Po tridenem tavanju po Vremščici in Brkinah jima je končno uspelo priti v noči na 17. januarja 1944 na Ostrožno brdo, kjer ju je prijazno sprejel sivobradi oče, ki je znal govoriti tudi rusko.

Nekaj dni pozneje je Gadžijev kot naročen prišel v Istrski odred. Prav takrat so iskali primernega zdravnika za upravnika odredne bolnišnice v Padežu. Gadžijev je to dolžnost sprejel, štab VII. korpusa pa je na predlog štaba odreda odobril njegovo namestitev. Sredni marca 1944 so bolnišnico premestili v Šmagorsko dolino pod Ostrožno brdo. Gadžijev, ki je medtem dobil slovensko-partizansko ime »dr. Miša«, je izbral njeno lokacijo in osebje ter organiziral njegovo delo. 17. 4. pa ga je odredni štab z naredbom imenoval za komandanta bolnišnice in šefa zdravnika. Potem je uspešno in zgledno opravljal zapupano mu humano dolžnost do 17. januarja 1945, ko so morali zaradi hudega sovražnega pritiska bolnišnico razpustiti in poslednje ranjence premestiti v bolnišnico Istrskega vojnega področja pod Snežnik.

Pod njegovim strokovnim vodstvom se je v bolnišnici zdravilo 207 ranjencev in bolnikov, in sicer 110 borcev Istrskega odreda, 24 borcev V. bataljona VDV, 19 iz istrske Gortanove brigade, 12 iz Prešernove brigade, in 30. divizije, 6 iz istrske vojnega področja in komand mest ter 36 aktivistov in brkinskih prebivalcev. Čeprav je delal v stalni nevarnosti pred sovražnimi vdori, na voljo pa so mu bili le pomanjkljivi instrumenti in borna oprema, pogosto pa mu je manjkalo tudi zdravil, medtem ko je imel za pomočnike pretežno neizolirane ljudi, so mu v njegovi oskrbi umrli le 4 ranjenci ali manj kot 2 %. Ko smo ga pozneje vprašali, kako mu je uspelo doseči takšne rezultate, je skromno odgovoril, da je ranjence zdravil po načelih sovjetske frontne kirurgije, po kateri je vsaka rana, povzročena s strelnim orožjem inficirana, v večini primerov pa je potreben kirurški poseg, s katerim se z rane odstrani tuj telesa in jo tako zaščiti pred sekundarno infekcijo. Na zdravljenje ranjencev pa je ugodno vplivala zlasti fizična odpornost oskrbovancev — partizanov — čist gozdni in hribovski zrak, zadostna vitaminska hrana in odlična studenčnica.

Dr. Miša pa ni zdravil le ranjencev v bolnišnici, pač pa je kot edini zdravnik v tistem okolišču obiskoval in zdravil tudi bolne, poškodovane in ranjene prebivalce po brkinskih vaseh. Da bi hitreje in lažje opravljal svojo dolžnost, mu je okrožna gospodarska komisija preskrbela jahalnega konja, France Malečičar iz Šmagorja, ki je bil intendant v bolnišnici, pa mu ga je krmil. Zaradi svoje strokovne veščosti, člo-

vekoljubne požrtvovalnosti, izrednega pogoja, srčne dobrote in vedrega saljivega značaja, ki je vsem ugajal, je dr. Miša kmalu zaslovel kot izredno sposoben zdravnik in dober človek. Zato so ga vzljubili borci in prebivalci, in tudi sam je vzljubil njih. Nanj je napravilo najgloblji vtis, partizansko tovarištvo, gostoljubnost, iskrenost in upornost ljudstva v osvobodilnem boju.

Dr. Miša je bil v odnosu do ranjencev izredno tenkočuten človek in zelo obziren. V njem so vsi videli ne le zdravnika, pač pa tudi najboljšega zaščitnika, saj jih je v primeru nevarnosti tudi sam prenašal in skrbel ter skrbel za njihovo varnost, kot bi bili njegovi najljubši otroci. Nikoli ni poznal ne strahu ne utrujenosti, delal je cele dneve, in če je bilo treba, tudi vse noči. Do sebe in svojih zmogljivosti ni poznal nobene prizanesljivosti. Preveč je zaupal svoj fizični vzdržljivosti in odpornosti, in prav v tem se je zmotil. Ne le preveliki vojni napori, pač pa tudi težave in neustrezni delovni pogoji v prvih povojnih letih so končno načeli odporno moč njegovega organizma. Ko se je vrnil v domovino, je Stalinov režim obdolžil v dajanje sovražniku in ga s tem hudo prizadel. Izključili so ga iz KP Sovjetske zveze, mu odvzeli čin rezervnega oficirja in vojna odklikovanja ter ga prisilili, da je, čeprav je bil specializiran kirurg in renomiran zdravnik, delal do 1953. leta v gorskem mejnem rajonu s Gruzijo, imenovanem Hunsah, kjer je moral s konjem in peš obiskovati bolnike po gorskih zaselkih. Miša pa ne bi bil to, kar je pokazal pri slovenskih partizanih, če bi se uklonil in obupal. Čeprav je živel v ko-

Dr. Magomed Gadžijev-Miša, partizanski zdravnik in upravnik partizanske bolnišnice »Zalesje« v Brkinah.

maj znosnih razmerah, se je posvetil študiju travmatologije. Po Stalinovi smrti se je smel vrniti na delo v Mahačkalsko bolnišnico. Leta 1958 pa so ga popolnoma rehabilitirali. Potlej je opravljal razne dolžnosti: delal je v sanatoriju v Talgi, opravljal dolžnost kirurga v II. kirurški bolnišnici, vodil tamkajšnjo polikliniko in se medtem posvečal problemom kostne kirurgije. V zadnjem letu se je vrnil v rojstni kraj Bujačsk, kjer je delal kot upravnik bolnišnice za otroško kostno tuberkulozo. Čeprav je bil strokovnjak visokega ranga, je ostal vedno skromen in priljubljen med ljudstvom, zlasti si je s svojim delom in zglednim odnosom do ljudi pridobil častni naziv »ljudskega zdravnika«, ki je v SZ visoko čast.

V napornem delu in med stalnim študijem mu je postopno začelo slabeti srce. Leta 1965 ga je v starosti 51 let prvič prizadel srčni infarkt, potem pa je doživel isto še dvakrat, poslednjič septembra 1972. Miša pa se nikakor ni mogel sprijazniti z dejstvom, da mora mirovati in počivati, ker ni vzdržal brez dela. Ko mu je nekoliko odleglo, se je vrnil v bolnišnico in nadaljeval z delom. Med dežurstvom v bolnišnici je nenadoma omahnil v smrt, ob svoji delovni mizi je za vedno zatisnil svoje trudne oči.

Odkar je spoznal Slovenijo in Slovence, se je, kot je vedno rad povedal, med Slovenci počutil kot doma. Morda so tudi misli v poslednjem življenjskem utripu poromale v daljne slovenske hribe, med nekdanje partizanske ranjence v Šmagorsko dolino v Brkinah, k ženi Marini in sinu Eldarju v Ljubljano...

MAKS ZADNIK

UREDITEV PARKIRNIH PROSTOROV PRI GROBIŠČU NA FRANKOLOVEM

Borci iz Slovenskih Konjic so predlagali, da bi uredili v bližini grobišč na Stranica pri Frankolovem parkirni prostor. Ta grobišča leže tik ob glavni cesti Maribor–Celje in so precej obiskana, ni pa prostora za parkiranje vozil.

Pobudo za ureditev parkirnega prostora so podprli na zadnji seji tudi borci iz celjske občine in bodo pri uresničitvi te koristne zamisli tudi sodelovali. —ma—

»Mati, odprite! Smo partizani!«

Tam na oni strani globeli je hiša. Zdaj se lahko oddahnem. Namesto pljuč bi moral imeti kovaški meh. Za srce bi si postavil mlinško kolo, eno takšnih, kakršna sem opazil ob Idrijci, preden sem se pripeljal v Slap.

»Pazite, da ne zavijete v Pečine,« so me opozorili v gostilni. Dobro so mi opisali hišo: pet oken na zahodni strani, senik, oprt na kamnite stebre, in pasji lajež, ki se meša z rožljanjem verige.

Hotel sem neslišno priti do hiše. Pritisnil bi se ob steno in bi potrkal na okno. Nekoč je bila vajena takih klincev. In vedno znova ji je vztrepetalo srce. Strah in sreča sta se prepletala. Morda je Lojz ali Peter, morda Olga ali Roza, lahko bi bil ...

Pes se ni dal premotiti. Hvaležen sem bil verigi — vzdrljala je. Na vso srečo se je med vrati pokazal možak.

»Rudolf mi je ime, in če iščete MARILJO PODGORNIK, niste zaman prašili svojih hlač.«

»Dober dan, mamca,« pozdravim v sobo s veliko pečjo.

»Kratek čas sem vam prišel delat in za devetdeseti rojstni dan sem prišel voščiti.«

»Dajte no ... Besede obtičijo v grlu. Potem se spomni, da si je pred novim letom res naprtila na pleča deveti križ.

»Saj ne morem verjeti, da sem bila nekoč mlada,« pove med smehom in me povabi, da bi prisedel na peč.

»Verjemite mi, da ni lepšega, kot je mladost. Nekaterih stvari se še vedno natanko spominjam. V Pečine sem hodila v šolo. Učitelj je bil star kakor zemlja in največ-

»Palica je moja sigurnost.«

dolgih let oči za mano obračal. Rodilo se nana je enajst otrok, dve dekleti in devet fantov. Dva sta že majhna umrla, tretji se je ponesrečil med prvo svetovno vojno in Lojz ...

Niti osemnajst let ni imel. Stenska ura tiktaka in sončni žarki pletejo sence drevov po nizkem stropu. Njene oči se zaiskrijo, brada zatrepče kakor list v vetru in grlo se vznemiri kakor preplašena ptica.

»V vas sem šla. Niti sama ne vem, po kaj. Pri vodnjaku me je ogovorila neka ženska. Lojz je padel, je rekla. Bilo mi je, kot bi izgubila tla pod nogami.«

Februarja 1943 sta odšla k partizanom — Peter in Lojz. Bilo je, kot bi odšla na izlet. Nasmejana sta bila, Peter je bil takrat že poročen.

»Peter se je v tistih hudih letih večkrat oglašil doma; Lojza pa ni bilo. Nekaj čudnega je kljuvalo v meni. Prav nič nisem verjela, da se bo še kdo vrnil. Zakaj bi imela enega otroka raje kot drugega? Toda takrat ob vodnjaku, ko sem zvedela ...

Zivljenje mater, kakršna je bila Marija Podgornik, se ne sramuje globokih gub na bledem obrazu. Kdo ve kolikokrat so prišli v hišo partizani. Noč jih je prinesla in z nočjo so odšli. Spodaj pod hišo so imeli bunker, kjer so skrivali stvari, ki so jih zavezniki s padali odvrgli na planoti Bilševi: pisalne stroje, obleke, nogavice, perilo ...

Zdaj išče palico. Pravi, da je postala grčavka njena »sigurnost«. Še pred nekaj meseci se je pehala po njivah in po grapah

naokrog. Zdaj največ presedi na peči, medtem ko ji sin Rudolf prebira časopise.

»Rada gledam sončni zahod,« mi pove mimogrede in zamahne s palico proti psu, ki je ob pogledu na tujca ponovno nategnil verigo.

»Tam gori v Ključu smo imeli bunker. Nekakšna skalna vdolbina je to in v njej je bilo prostora za pet ljudi. Ob nevarnosti je bila skrivališče za terence. Kadar je bila v bližini nemška patrulja, sem se tudi sama umaknila tja gor. Hrano sem jim nosila in nekoč sem skrbela za nekega ranjenca. Nesla sem pač, kar sem imela: mleko, polento ... Ne hodi, mi je govoril mož. Nemci se potikajo tod okrog. Veste, vojni invalid je bil še iz prve svetovne vojne. In nekaj manj kot šestdeset let mu je bilo takrat.

Bili so časi, ko so mi v nekaj minutah posiveli lasje. Nemci so prišli. Zdelo se je, da jih je izbruhal temni gozd. Trdili so, da imamo v hiši partizanski bunker. Bilo je aprila leta 1944. Puške so mi tiščali v telo in preobrnilo vso hišo. Zvlekli so me do kleti. Pod kupom korenja in repe je bila majhna odprtina. Srce sem čutila v grlu ...

Gledala je v veliko žarečo kroglo, ki je počasi tonila za temnimi borovci. Čez nekaj časa — zdelo se je, da ji je iznenada privrelo v spomin — mi je začela pripovedovati o kurirkah Olgi in Rozji, o kurirju Petru pa o Rudolfu in Francetu, ki sta bila v Mauthausenu ...

»Moji otroci,« je zavzdihnila. »Moji partizani!«

Leta 1944 so Nemci aretirali Rozo in Olgo. V Podgornikovi hiši so našli partizansko literaturo. »Kaj je to?« so vpili in trgali papirje. »Ne vem,« je odgovarjala mati. »Ne znam brati. Srp in kladivo vidim, nič drugega.«

Hčerki so odgnali v Tolmin, pozneje v Gorico in nazadnje v taborišče Auschwitz. Mati pa je še naprej delala za partizane.

»Ce sem pomagala partizanom, sem vedela, da pomagam svojim otrokom. Saj ne morem povedati, kako srečna sem bila, ko so se po vojni vrnili domov; le najmlajšega ni bilo.

Zadnjič so bili pri meni tovariši iz radia. Hoteli so, da bi jim kaj zapela. Saj niti ne vem, kako jim je prišlo na uho, da rada pojem. In partizanske pesmi rada poslušam. Še misliti si ne morete, kako lepo je bilo, kadar so prišli v hišo partizani in smo zapeli.«

Gledala je za mano ali morda za zadnjim koščkom sonca, ki je je zdrsel za poraščeni greben. Mislim, da sva čutila oba, da bi mi imela še veliko povedati. Morda se bova srečala čez leto dni ali čez deset, ko bo sonce prav tako prijetno sijalo.

SILVO TERŠEK

Marija Podgornik iz Prapetna

krat bolan. Kadar je doma zdravil svoje bolečine ali kadar je šel na lov, da bi si odpočil živce, smo otroci skakali po šoli kot mlada teleta. In tako se nismo dosti naučili. No, pa je prišel drug učitelj. Pri njem sem se naučila brati in pisati.«

Peč je prijetno topla in Podgornikova mama zgovorna, da bi si boljšega sogovornika ne mogel želeti. Kmalu izvem, da je oče želel, da bi postala šivilja, a mati ni bila za to. Doma je bilo dela več kot dovolj. »Kaj naj tujo žensko najamemo?« je govorila. »Če bi bila rada gospa, bi se morala roditi pod drugo streho.«

»Poročila sem se in ni nam šlo slabo. Pravzaprav vam lahko povem, da je sedem-

Dachauska obletnica

Konec meseca januarja bo izvršni odbor mednarodnega komiteja Dachau na zasedanju v Münchnu sklepal o tem, kako naj bi v mednarodnem merilu oz. v okviru mednarodnega dachauskega komiteja priredili spominsko slovesnost ob 40. letnici ustanovitve prvega nacističnega uničevalnega taborišča: Dachaua. Gre torej za svojevrstno proslavo, na kateri naj bi preživeli iz nemških taborišč obudili spomin na tisto, sicer že davno nacistično preteklost, ko so svoje nasprotnike začeli uničevati v taboriščnih smrti ... Kajti: nacisti so začeli z Dachauom, končali pa s taborišči, ki so bila raztresena širom po zasedeni Evropi. Toda Dachau je bil prvi ...

Razen programa ter določitve časa za komemoracijo ob 40-letnici ustanovitve prvega nacističnega taborišča v Dachau, bo izvršni odbor mednarodnega komiteja Dachaua razpravljal še o načrtih za dokončno ureditev nekdanjih taboriščnih prostorov (jour haus, bunker); ki so jih komaj lani izpraznili.

B. A.

Že dvajset let trpi

Že pred leti sem pisal v TV-15 o aktivisti in borki kozjanskega odreda Anici Zalokar, ki trpi nad dvajset let zaradi arterioskleroze nog. Na občnem zboru ZB NOV Studenice so ostro grajali, ker se njena zadeva nikamor ne premakne. Nedavno so mi na občinski skupščini v Sevnici svetovali, naj ponovno napišem prošnjo, da bi Anici Zalokar zvečali priznavalnino, češ da je to stvar pristojne komisije. Muči me dvom, ali bo res kaj zaleglo. Ali pa bomo še nadalje leto za letom na občnih zborih našega združenja borcev obravnavali to žalostno zadevo?

Anica Zalokar je poleti 1941 postala kurirka in aktivistka, po obisku članov pokrajinskega komiteja KPS za Stajersko pri trgovcu Luskarju na Planini pri Sevnici. Anica je bila trgovska vajenka pri Luskarju, ki ji je lahko zaupal, s kom sodeluje in kdo so ljudje, ki so se pri njem oglašali. Luskar se je moral kmalu umakniti k partizanom, Anica pa je ostala nadalje aktivistka za kozjanski odred. Med ofenzivo decembra 1944 so jo Nemci ujeli in jo po strašnem mučenju zaprli v Begunjah. Maja 1945 so jo z drugimi zaporniki rešili iz zapore borci kokrškega odreda.

Anica je bila po osvoboditvi nekaj časa v službi na okrajnem komiteju KPS. Pozneje je bila trgovska pomočnica v raznih krajih. Kmalu pa so se pokazale posledice mučenja, ki ga je prestala v gestapovski mučilnici. Bolezen ji ni več dopuščala, da bi mogla hoditi v službo celo uro daleč. Morala je ostati doma. Vojni tovariši so jo obiskovali in ji obljubljali pomoč ... Nihče pa ji ni svetoval, naj bi vložila zahtevek, da bi ji priznali vojaško invalidnost. Tako je zamudila rok za uveljavitev pravice. Vendar je zahtevek pozneje vložila. Priznali so ji pred leti 150 din priznavalnine na mesec. Toda priznali so ji le 60. odstotno invalidnost, medtem ko sami zdravniki menijo, da je stoodstotna invalidka. Pritožila se je na sekretariat za socialno in zdravstveno varstvo SR Slovenije, a že nad pol leta čaka na odgovor.

Zelo žalostne so nasploh tudi njene družinske razmere ... Ko sem pred leti napisal sestavek o trpljenju Anice, je upala, da se bo kdo zganil. Pravi, da ji je najbolj hudo, ker je družini v breme, a da se ne jezi, čeprav ji ni nihče priskočil na pomoč, ko je bil še čas. Boli pa jo, da ni več tovariške borčevske zavesti ter da so jo pozabili, ko bi bila najbolj potrebna spodbude ter tolažbe ...

KAREL ZORKO

JAVITE NAM!

To je Miha Goltnik, doma iz Bevč pri Velenju, ki je bil komandir 2. čete 1. bataljona Tomšičeve brigade. S svojo četo je sodeloval v zaključnih bojih 14. udarne divizije na Koroškem, sedaj je menda aktivni oficir JLA. Njegove sorodnike in znance prosimo, da nam sporočijo točen naslov!

TOREK, 23. I. 1973

Po nadaljvankah pomembnih literarnih umetnih preteklih stoletij, po NANI, MLINU NA REKI FLOSS in po RDECEM IN CRNEM, torej po nadaljevankah, ki smo jih v zadnjih tednih gledali na repertoarju ljubljanske televizije, je prejšnji teden prišla na vrsto poljska serija KOLUMBOVCI. Sodi v program »dramatiziranega romana« in je tehno delo polpretekle zgodovine, ki je po tej plati bližja sodobnemu bralcu in gledalcu. Po umetniški moči pa vseeno ne zaostaja za dosežki prejšnjih stoletij. Trilogija KOLUMBOVCI je izšla tudi v slovenskem prevodu pri Založbi Borec, in sicer pod naslovom VARŠAVSKI UPORNIKI. Avtor romana je znani poljski pisatelj Roman Bratny, po rodu iz Krakowa ki je sam kot mladinec doživel grozote druge svetovne vojne. Tako bi skorajda lahko rekli, da so dogodki, opisani v romanu, avtobiografskega značaja. Kot udeleženec varšavske vstaje je Bratny padel v nemško ujetništvo, ki pa ga srečno prestopil.

Roman je izšel leta 1957. Kako veliko popularnost je dosegel, dokazuje že dejstvo, da je bil samo na Poljskem dvanaestkrat ponatisnjen, doživel pa je tudi precej prevodov. Filmska ekranizacija KOLUMBOVCEV je bila zahtevno delo. Pogumno se je lotil znani režiser Janusz Morgenstern, ki ga poznajo tudi slovenski televizijski gledalci iz uspele nadaljevanke MOCNEJŠE OD ŽIVLJENJA.

Nadaljevanke KOLUMBOVCI pripoveduje o življenju in doživljanju mlade generacije, o fantih in dekletih, ki so morali najlepša leta svojega mladega življenja preživeti v nenehnem soočanju z okupatorjem in nacističnim terorjem. Tako mladi so se srečali z okrutnostjo, častjo, izdajstvom in junaštvom, ter predvsem z ljubeznijo do domovine. Nadaljevanke je posneta v petih zgodbah, ki nosijo značilne naslove — Prva smrt, Zbogom, Baška, Če bo prišla pomlad, To je danes in Druga smrt.

V prvi zgodbi, ki je bila na sporedu pretekli teden, smo videli, ka-

ne zamudite

ko deluje v Varšavi podtalna mladinska organizacija. Spoznali smo vse glavne udeležence, njihove medsebojne odnose, pa tudi nekaj skritih želja in njihovih načrtov.

V drugi zgodbi Zbogom, Baška pa vidimo, kako Nemci ujamejo dekle Baško, kako jo mučijo pa ta vseeno ne izda svojih prijateljev.

V glavnih vlogah razumljivo nastopajo mladi igralci. Nekateri med njimi so poklicni igralci, nekaj pa je amaterjev in so tokrat prvič stali pred filmsko kamero. Pa vseeno se jim to ne pozna.

Nadaljevanke KOLUMBOVCI je tiste vrste, ki prerašča nacionalne okvire, prerašča pa tudi sam čas, v katerem se dogaja. Zato tudi sloveskemu gledalcu lahko nudi poln užitek.

NEDELJA, 28. I. 1973

V slovenskem televizijskem programu velja omeniti tudi drugi del italijanskega dokumentarnega filma GRENAK RIŽ. Italijanski filmski ustvarjalci slovijo kot mojstri dokumentarca, saj se še dobro spominimo filmov, kot so bili Izgubljeni kontinent, Pasje življenje in druge. GRENAK RIŽ pripoveduje o socialnih razlikah širom sveta. Film v celoti prerašča turistično obeležje. Režiser Giuseppe Scotese se je odločil za angažirano pripoved, ki pa ostaja v mejah čiste resnice, čeprav bi si včasih zaradi grozote revščine, zanemarjanja in drugih družbenih anomalij želeli, da resnica ne bi bila tako resnična. Brez dvoma film, ki ga ne gre zamuditi.

ČETRTEK, 1. II. 1973

Ta teden se bo iztekla srbska nadaljevanke posneta po novelah Velja Petrovića. O dogodkih iz prve svetovne vojne je pripovedovala serija POPJE Z OZGANEGA GRMA. Zadnja zgodba nosi naslov VRNITEV. Nadaljevanke ni imela enotnih junakov in je bila mogoče prav zaradi tega še bolj pretresljiva in doživljiva. Filmskim ustvarjalcem je še posebej dobro uspelo prenesti vso izpovedno vrednost Petrovićevih novil, kar je pri prenosu iz literature na film pravzaprav najtežje.

T. FRELIH

Tone iz Jelenje vasi

Droben sneg je prekril kotanje na cesti. Pritiskam na plin, a njenega repa ne morem uloviti. Med kamenjem, ki sili skozi cestišče, se prebijam kot slabo izurjen smučar. Sinji vrh, Stari trg ob Kolpi in končno Jelenja vas. Ali ga bom našel doma, je morada v tovarni, se je zaposlil v tujini kot vrsta ljudi s podeželja?

Nad skladovalnico drv je lesen balkon z lesenim stopniščem. Nasvedrana trta se prepleta med latami. Stopiti sem hotel za hišo, da bi si ogledal košček življenja, o katerem bi se rad pogovarjal.

Potem so zavili vrata in zaslišal sem kašelj, ki me je hotel opozoriti na prisotnost gospodarja. ANTON TEKAVEC je že na prvi pogled prijazen možak, le hiša v kateri živi je kot skrhan babji zob. Omenim slabo cesto, ki me je pretresla do obisti, in še vse tisto, s čimer se navadno začne pogovor.

»Živi se,« pravi in me povabi v kuhinjo. Spoznam Tekavčev mamo, ki jo prihod neznanca niti najmanj ne vznemirja. Samo nasmešne se, se s koščeni rokami oklene starega mlinčka za kavo in melje.

»S kmetovanjem ni, da bi se hvalil pri nas. Divjad nam vsako leto uniči veliko poljskih pridelkov. S koruzo in pšenico se ne izplača več ukvarjati. In vendar je kruh glavna stvar. Naše kmete bi bilo treba na kak način zaščititi. Vsako leto se manj seje in vse več je opučenih parcel. Nagovarjali so me, da bi se zaposlil v Nemčiji, češ da od kmetije ne bom mogel živeti. Jaz pa jim pravim: v Nemčiji je Tone že bil in tja ne bo šel nikoli več. Navsezadnje dobivam priznavnino in, če še nekaj z lesom zaslužim, se da živeti.«

Omenim mu, da je bil menda njegov oče v tej dolini eden prvih aktivistov, spoštovan daleč naokrog in od nekdanj trn v peti okupatorjev.

»Saj ni bilo dneva, da bi ne šel na stanek tja gor na Brezovico, v Knežjo lipo ali kam drugam. Avgusta meseca 1942 je bil izdan.

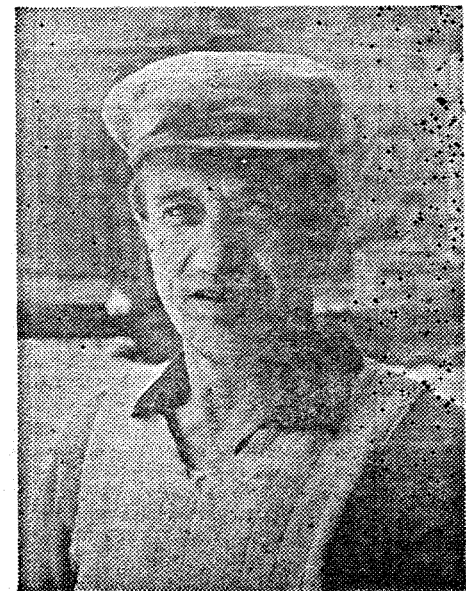
Na križišču, kjer se združita cesti iz Črnomlja in Vinice, v neki kotanji, so ga s tovaršem vred ustrelili Italijani. Osemnajst let sem imel takrat (med petimi otroki sem bil najstarejši). Seveda sem pomagal očetu pri njegovem aktivističnem delu in še preden so ga ustrelili, sem zbežal od doma.

Ni jim bila dovolj le očetova kri. Takrat, ko smo jih najmanj pričakovali, so vdrl v hišo. Mamo in nas otroke so zajeli kakor piščeta, zbrana okrog kocke. Odeljali so nas na Rab. Sestre: Nada, Lenka, Marjeta, Katica in Milka so bile stare manj kot deset let. Najmlajša — Milka ji je bilo ime, — je v taborišču umrla. Nikoli ne bom pozabil peklenškega neurja na Rabu, ko je voda preplavljala na pol živa telesa... Sredi zime so mamo in sestre odpeljali z Raba v Gonars in za njimi se je izgubila sled.

Ni lahko izluščiti najpomembnejše iz življenja, za katerega nisi vedel, kdaj je pomembno in kdaj brez pravega smisla. Po kapitulaciji Italije se odpraviš peš proti domaćim vrhovom in težko verjameš, da se boš iznebil mrčesa, da se boš lahko počelno najedel in napil, da boš spet človek in ne le številka...

»Sredi septembra trinštiridesetega leta sem se ustavljal na domačem dvorišču. Hiša je bila podobna kupi razvalin. Mati jo je sicer poskušala po svojih močeh popraviti. S pomočjo dobrih ljudi je iz kočevskih vasi pripeljala že dotrajano opeko, da so imeli otroci vsaj streho nad glavo.«

Mati ni več vrtela mlinčka. Roke je prekrizala na črnem predpasniku in je zamišljeno poslušala sinovo pripovedovanje.

Tone Tekavec, udeleženec pohoda 14. divizije na Štajersko.

Po treh mesecih je odšel v belokranjski odred. Za tisto, o čemer je v taborišču sanjal, se je zdaj boril. Proga med Zagrebom in Križevci... Ponoči so partizani zasedli položaje na obeh straneh železniške proge, da bi omogočili varen prehod 14. divizije.

»Začasno sem bil pomočnik puškomitraljeza. Doživel sem prvi ognjeni krst. V nemških bunkerjih so oživele strojnice. Tovariš komadir je hotel prižgati eksplozivno vrstico. Nemci so ga opazili in ga ustavili z divjim rafalom, ki se mu je zaril v prsi. Takrat se je v meni nekaj prelomilo. Nisem mogel razumeti, da je padel naš komadir, tovariš, ki sem ga tako zelo cenil. Streljal sem s sovražstvom in maščevanjem v srce.«

»Tonček,« se je oglašala mati. »Povej, kako je bilo na pohodu s 14. divizijo?«

Mati pozna sinovo življenje kakor on sam. Kdo ve, koliko noči sta bedela in obujala trpke spomine na čas, ki jima je oropal moza in očeta, sestro in hči.

»Bilo je..., da. V patrolo sem šel, nič manj utrujen od tovarišev, ki so polegali po hlevu na precej premožni kmetiji. Snega je bilo, da se je človek lahko izgubil v njem. Zvečer sem se s tovarišem vrnil do stražarskega mesta. Stražar je bil iz Šercerjeve brigade. Bolj mimogrede sva ga vprašala, če je kaj novega. Kaj bi bilo novega, je odgovoril, a nekaj trenutkov zatem sem že opazil sključene postave, ki jim je neopazno uspelo priti do domačije. Vžgali smo in potem je začelo pokati od vseh strani.

Sam ne vem, kako smo se izvlekli iz ti. stega ognjenega vrtinca. Bili smo skoraj brez municije. Celo noč smo taval po gozdovih kakor izgubljeni. Prespali smo v nekem seniku, tam nekje blizu Vitanja. Potem spet pohod... Ker smo bili utrujeni smo bili premalo previdni. Padli smo v zasedo. Nemška telesa so nas pokopala pod seboj. Tesno so nas zvezali, obrčali in odpeljali na postojanko v Vitanje. Nerač se spominjam tiste noči. Najhujši so bili domači hlapci v nemški okupatorski službi.

Naložili so nas na tovarnjak in nas odpeljali v mariborsko kaznilnico. Mislim, da sem bil tam štirinajst dni. Tam smo bili zbrani zajeti partizani iz tistega področja. Dnevi so bili eno samo zasliševanje in pretepanje.

V začetku marca 1944 so me stlačili v transport za nemško taborišče, kjer sem ostal dva meseca. Pozneje so me s skupino tovarišev prepeljali v neko tovarno protitankovskih topov. Seveda smo bili ves čas močno zastraženi in na beg ni bilo mogoče misliti. Stanovali smo v prvem nadstropju nekakšne gostilne, zaklenjeni kot nevarne zveri. Vidite, to je najhujše — riniti sovražni voz v kolovozu, iz katerega se ne moreš umakniti.

»Nisem mogla verjeti svojim ušesom, ko so mi povedali, da se je vrnil moj Tonček,« se spominja mati.

»Ceprav je bil partizan, sem mu vedno pravila le Tonček. Njegove sestre so planile v vas in mu tekale naproti. Sama pa od sreče niti jokati nisem mogla. Zdelo se mi je, da sem nenadoma pozabila na vse gorje, ki smo ga prestajali med vojno. Samo, da se je vrnil moj sin, moj Tonček.«

Toda... kaj bi, tako je bilo. Leta 1947 je moral Tonček na odsluženje kadrovskega roka. Najprej ni razumel, da je to mogoče. Mati je s prekrizanimi rokami merila hišo po dolgem in počez. Zdaj so to le še spomini.

Živi se... beseda ne pomeni veliko. Nekeč je pomenila več. Časi se spreminjajo in človek ni več z vsem zadovoljen. Tako meni tudi Tone.

»Veliko govorimo o denarju. Govorimo, ker je o nečem treba govoriti, in ker tudi ni dovolj, če samo živiš... životariš. Kadar je dobra letina, kadar je sadje, se da zaslužiti z žganjem. Kadar dobro obrodijo trta, spravim v sode tudi tisoč petsto litrov vina. Zidanico sem si zgradil in hišo sem popravil. Mati dobiva nekaj pokojnine, jaz priznavnino...«

Štiri otroke ima Tone Tekavec. Dve hčerki ima v Valdoltri, kjer si zdravita hrbtenici. In tu tiči njegova velika skrb. Ali bosta kdaj kot so drugi otroci? Ali ju bodo operirali... bo operacija uspešna?

Koliko kilometrov je še do Kočevja? Čudno, zdi se mi, da vozim po asfaltu, čeprav vem, da je pod menoj makadam. In zakaj bi mislil na malenkosti?

SILVO TERSEK

VABILO

Sportno društvo »Invalid« Nova Gorica bo imelo letno skupščino v soboto, 3. februarja 1973 ob 17. uri v dvorani Doma šolskih centrov v Novi Gorici, Erjavčeva 8.

Prosim vse ljubitelje športa — žlane, vojaške vojne invalide, invalide dela, invalide od rojstva, žrtve vojnega materiala in civilne invalide, da se skupščine udeležijo. ODBOR

Otroci smo si predstavljali bunker prostor, kamor se lahko tako skrije, da nas nihče ne najde. V času vojne so ljudje govorili o tem ali onem bunkerju pritaženo, da jih ni ne bi slišali, zato je še bolj mikal našo otroško fantazijo. Radi bi spoznali, kaj je v njem, kakšen je, in zakaj se vanj selijo ljudje, kadar je nevarno.

Sosedova Mara nam je večkrat pripovedovala o bunkerju v Gorešci.

V njem se je med nemškimi hajkami skrivala vsa njihova družina. Večkrat so morali v njem ostati tudi po več dni, čeprav notri ni bilo drugega kot mrz, lakota in uši.

Kmalu po vojni me je Mara povabila s seboj v bunker Gorešca in z veseljem sem se ji pridružil.

je prodiral do kože. Včasih smo zakurili, potem je spodaj zaropotalo in morali smo s snegom zadušiti ogenj. Pa kako smo bili lačni! S seboj nismo mogli vzeti mnogo, saj ni bilo kaj. Lahko je sedaj, ko skočiš in vzameš kjerkoli, če si lačen. Takrat je šlo za življenje.

»Zdaj nas nihče ne preganja,« sem rekla tjavdan, da bi Maro usmerila drugam.

»Ja, če drevesu posnameš kožo, bo težko ozelenelo.«

Temna senca mi je padla na obraz, znašla sem se v hladni votlini, ki jo je obdajal visok sneg. Sedela sem poleg stare, razmršene žene, ki je nastavljala proti medli svetlobi nogavico in iz nje pobijala uši. Še nikoli nisem vi-

Ilustracija: Evgen Sajovic

ANICA BRVAR:

V bunkerju

Prisojna reber je drhtela od vročine, vonj divjega beza, podleska in dreva je ostro silil v nos, ko sva stopali proti Gorešci. Mlado listje je bilo še prozorno in je trepetalo ob sunkih vetra. Prišli sva na vrh, na senčno črto, potem sva se spuščali navzdol, in kamenje se je zdaj pa zdaj odrgalo izpod nog. Se zakotalilo v dolino, poskakovalo ob skalah in se odbijalo ob deblih. Čimbolj sva se bližali bunkerju, tembolj je rasla moja nestrpnost.

»Zakaj pa greš tja?« sem vprašala. »Pravijo, da še divja žival obišče svoj brol, kamor se je zatekla v nevarnosti.«

»Tam ste živeli pozimi, mar ne?«

»Morali smo, da smo se umaknili puškam in bajonetom. Pravzaprav smo vedrili, a se je vleklo v neskončnost.«

Prijeli sva se za dčbla, da ne bi zdrsnili po strmih, in se pretipali do skale, ki je bila na vrhu poraščena z mahom.

Pred menoj je zazijala odprtina, kot bi nekdo usekal z ogromno pestjo v skalo. Na tleh je ležalo kup preperelih cunj, na njih so poplesavali sončni žarki in še bolj razgaljali vse ubostvo. Potipala sem strop, ki je bil mrzel in vlažen; še globlje so se v presledkih spuščale kapljice na borno ležišče. Ob vhodu v votlino se je dalo sedeti, zadaj je bilo prostora komaj za zleknjenega psa.

Mara je nekaj časa šarila po cunjah, jih avigala proti svetlobi in spuščala na tla. Molče sem jo opazovala. Vame se je zavrtalo vprašanje: so res tukaj v ledeni zimi živeli ljudje?

Z Maro sva zdrsnili nekaj korakov po strmih, se ulegli na mah in nastavili obraza soncu. Rada bi vprašala Maro o čemerkoli, da bi prekinila muč. no tišino. Ko sem jo vprašujoče pogledala, je začela sama: »Stara mama je ostala v bajti, ko smo zbežali sem. Ni mogla hoditi, ostala je v postelji in umrla od mraza, lakote in samote. V tej luknji smo prebili nekaj dni in še daljših noči. Stiskali smo se drug k drugemu, se zavijali v cunje, a mrz-

dela kaj takega, zato sem jo z grozo opazovala. Nisem zdržala pogleda nanjo, hotela sem ven. Toda kam? Za menoj je bil mrzel kamen, a ko sem se pogrnala ven, sem nemočno običala v globokem snegu. Obrnila sem se proti starki in zavpila: »Pomagaj! Razklesnila je brezzobe čeljusti in se pošastno zasmejala. Smejala se je čedalje glasneje in pobijala uši, ki so gomazele gomazele. Zarila sem se v vlažen kot, si z dlanimi tiščala obraz, da ne bi ničesar videla ne slišala, toda začutila sem koščene starmine roke, ki so grabile po meni.

»Vse je treba pobiti!« se je še glasneje zarežala.

»Strani!« sem zakričala in se vsa pot. na zbudila na mehkem mahu.

Mara, ki je med tem zopet brskala po bunkerju, je planila k meni.

»Nič ni huđega, le sanjalo se ti je,« je rekla.

Stekli sva od groznega kraja, in si obe želeli, da bi bili čimprej doma. Nisem se hotela niti ozreti. Mara je nelsla razcefrano knjigo, ki jo je našla med starimi cunjami. Pokazala mi jo je in rekla: »Vidiš, to sem prebirala v bunkerju, da se nisem počutila čisto tako kot žival pred preganjalci. Včasih sem brala naglas in pritegnila pozornost ostalih, da so za trenutek pozabili, kje se nahajajo.«

»Kaj piše v knjigi?« sem vprašala. »O človeški dobroti in ljubezni... same laži.«

»Misiš, da tega ni več na svetu?«

»Je, samo takrat smo dobroto in ljubezen zaman čakali. Zdaj je svoboda in je to bolj poceni.«

V takem pogovoru sva nadaljevali pot. Sončna reber se je še kopala v soncu, še je dišalo pomladno cvetje. a otroška predstava o bunkerju, kot o čudovitem skrivališču, je izginila. Pred menoj je zijala pošastna, hladna votlina, ki zastruplja vse okrog sebe.

o mladih in za mlade

Vladu Lenardiču

Mrak že lega nad mesto in ulične svetilke medlo sevajo. Hitim po Trgu revolucije in nenadoma mi noga obstane. Nekaj, česar se bojim, se mi spet prikraše v dušo. Boleč spomin je to, ki ga ne bo moč pozabiti.

Bilo je nekega ponedeljkevega dopoldneva. Stala sem pred veliko, staro zgradbo. Tam, kjer je uprava naše šole. Stala sem in tuhtala, kako naj izberem prave besede. Kajti včasih je hudo prositi. Vsa Ljubljana se je takrat pripravljala na sprejem tovariša Tita. Prosile smo, da bi se pouk končal malo prej, ker bi tovariša Tita rade videle. »Dalo se bo napraviti!« se je glasil odgovor. Se danes mi zvene v ušesih te besede.

Pogovor je stekel dalje. O šolskih problemih, ki jih nikdar ne zmanjka. In on, tovariš Lenardič, čeprav utrujen in bolan, jih je kot vedno poskušal reševati. Koliko lepih načrtov in nad! Čas je mineval, da sama nisem vedela kdaj. Potem je pogovor nanesel na življenje neke legendarne osebe. Življenje in smrt... Izgovorila sem tako različni besedi. Tedaj se je nasmehnil in tako prijetno je izzvenel njegov rahlo s prizvokom primorskega narečja obarvani glas. »Ne umre se tako hitro!« je dejal. Spoštljiv pozdrav... in odšla sem.

Toda spet je oživel spomin in pred očmi se mi nizajo dogodki za dogodkom, beseda za besedo. Kajti to je bilo moje zadnje srečanje z našim dobrim ravnateljem Vladom Lenardičem-Vojkom.

Njegove poslednje besede so izzarivale preveč trdne volje in vere v življenje, da bi jih bilo mogoče pozabiti. Pozabiti zdaj, ko je v ponedeljko vemačno jutro na šoli zaplapolala črna zastava, ko nam je vsem, dijakom in profe-

sorjem, legla mrka žalost na oči in ko se mi zdi, da žaluje vse, celo neme učilnice.

Poslovili so se od vas: tovariš, soborci, vaši najbližji, rodoljubi cerkljanskih grap, ki ste bili vse življenje del njih. »Tovariš Lenardič... odhajate... odhajate za vedno...« Tako nekako je žalostno spregovorila deklica, učenka šole-spomenika NOB v Cerknem, za katero so vaše zasluge nepopisne.

Tovariš ravnatelj!

Besede, ki smo vam jih v poslednje slovo namenile dijakinje, niso mogle biti izrečene tako, kot bi želele. Kajti misel, da smo izgubili vas, tako prizadevnega in dobrega ravnatelja, misel, da bo načrt dela naše mladinske organizacije, za katerega ste se tako zelo zavzemali, ostal pred nami in da vas, ki bi nam še toliko pomagali, ne bo nikdar več v tisti delovni sobici, kjer smo našli odgovor na sleherni vprašanje, je preboleča, da bi beseda tekla gladko, brez solza v očeh...

Kdo bi mogel pozabiti drhteči glas vašega tovariša v igralški skupini IX. korpusa, ko se je poslavljajal od vas ob odprtem grobu!

Tega mračnega tonkevega dne, ko je vse žalovalo za vami, smo vas še bolj spoznali... Ob poslovnih besedah smo poznali vaše plemenito življenje, trud po lepšem in boljšem. Učili ste nas ceniti in spoštovati našo zgodovino, pa narod, ki ste ga ljubili in se bojevali za njegove pravice od rane mladosti... Vse to je ostalo globoko zakoreninjeno v nas.

Spoštovali smo vas in cenili, zato se vas bomo, tovariš ravnatelj, vedno spominjali.

ALENKA

Naslovna stran kartice, ki so mi jo poslali Slavica, Igor, Jože, Marija, Emil, Oskar, Milan in Jelka. »Z Vojskega, kjer smo danes ob tednu SKOJ mladi iz Idrije obiskali socialno ogrožene ljudi te prelepe vojskarske planote, vam pošljamo lepe pozdrave.« so zapisali in se spomnili tudi vas, bralcev mladinske strani »TV 15«. (Fotografija predstavlja partizansko tiskarno »Slovenija« na Vojskem.)

Vojskarska planota...

Dolgo je že od mojega zadnjega obiska na Vojskem, vendar tega dne ne morem pozabiti. Takrat sem spoznala življenje, ki mi je bilo neznano, in prav je, da ga spoznate tudi vi.

Lep dan je bil, ko smo se idrijski mladinci po ozki makadamski cesti odpeljali proti vojskarski planoti z namenom, da obiščemo in obdarimo socialno šibke prebivalce tamkajšnjih partizanskih vasi. (Pakete živil je poklonil zanje mladinski aktiv »Merkatorja«.) Hiše so v teh vaseh zelo daleč druga od druge, zato smo se zaradi pomanjkanja časa razdelili v tri skupine.

S tovariši sem potrkala na vrata Amalijske Lapažne iz Čekovnika. Našli smo jo v kletni kuhinji. Ne morem vam opisati občutkov v trenutku, ko sem stopila v njeno stanovanje. Črn, neometan in temen prostor, v kotu pa majhna, zgrbljena žena... Videli smo, da je njeno življenje res težko. Dobiva le borno podporo 130 dinarjev. Vesela je bila našega obiska, toda mi smo morali naprej. Le kako je mogoče živeti v takih razmerah, sem se vpraševala.

Ko smo na poti iz Čekovnika srečali prijatelje, ki so že oddali darilna paketa tovarišici Ferjancičevi iz Revenovse in Franciški Vidmar iz Čekovnika, so bile moje misli še vedno polne začudenja in žalosti. Skupaj smo nato odšli do vojskarske cerkvice in se razkropili. Tovariši naj bi obiskali Katarino Jez, ki prejema 100 dinarjev podpore, in Emila Rupnika, ki je v življenju zaradi težke invalidnosti za marsikaj prikrajšan.

Nas je pot vodila visoko v hrib k domačiji Aleksandra Sinkovca. Težavno je kmetovati v teh hribih, kjer stojijo domačije daleč druga od druge in moderne naprave še niso zmagale teh hribovitih področij. Otroci morajo gaziti visok sneg, da pridejo do šole... Tovariš Sinkovec nas je prijazno sprejel in

nam povedal marsikaj zanimivega o življenju ljudi na tej planoti, pa tudi o vojnih dneh. »Marsikaj sem doživel,« je dejal. Najprej je bil interiran v Italiji, po kapitulaciji se je pridružil partizanom in se bojeval v vrstah IX. korpusa. Žal nas je priganjal čas in od prijaznega sogovornika smo se morali posloviti, ne da bi si vse povedali.

Spustili smo se nazaj v dolino, kjer so nas že čakali prijatelji. Skupaj smo odšli do Marije Gruden, ki prejema 150 dinarjev podpore, potem smo obiskali še Julijano Podobnik. Ta dan sem videla že mnogo žalostnega, vendar me je življenje te žene najbolj presunilo. Sama, stara in s skromno denarno pomočjo

živi v zasilno urejeni kletni sobi, ki so jo uredili sosede. »Potem ko se je strop zrušil...« je povedala. Rada bi jo kaj vprašala, toda bila sem brez besed. Vsi smo bili žalostni. Kako je mogoče živeti v takih razmerah, jo je vprašal moj prijatelj. »Mora iti naprej!« je odgovorila in se nasmehnila. Vesela je bila našega obiska in skromnega darila. Ko smo se poslovili, je bila žalostna in še dolgo je gledala za nami. Zopet je ostala sama, v majhni kletni sobi.

Kako rada bi pomagala tem starim ljudem, a sem tako daleč stran od njih! Le en darilni zavitek nam je še ostal, s katerim smo se napotili k Tereziji Kobal. Se ena žalostna slika. Šestinsedemdesetletna žena živi v popolnoma črni kletni sobi, ki jo uporablja za shrambo, spalnico in kuhinjo. Nimam besed, da bi vam opisala to žalostno življenje, a Terezija Kobal se ne pritožuje. Pravi, da je stara in da ne potrebuje ničesar.

Bil je že večer, ko smo se odpeljali proti Idriji. Opravili smo svojo nalogo, toda v naša srca se je naselila žalost... Nismo se pa poslovili od lepe vojskarske planote, zakaj že naslednjo soboto smo se namenili obiskati partizansko grobišče na Vojski. A nas je presenetil sneg in venec smo položili kar na partizansko grobišče za vojskarsko cerkvico.

Tiho smo se poslovili od grobišča, od borcev... V meni pa so oživele spomini na prejšnjo soboto, ko smo hodili prav tod in obiskali devet ljudi, ki jim življenje danes ni lahko.

SLAVICA DRAGOS

To je bil moj najlepši silvester

Verjetno mi ni treba posebej poudarjati, s kakšnim zanimanjem prislunem pripovedovanju iz partizanskih dni. Ljudi, ki so se v tistih najtežjih dneh naše domovine odzvali njenemu klicu pa ni bilo malo in mnogo jih poznam tudi jaz. Zanimivo jih je poslušati, saj je vsakdo doživel te dogodke po svoje. Vsak borec mi je dejal, da so to bili najtežji trenutki njegovega življenja. Nihče izmed njih pa ni pozabil pripomniti, da se je med te »temne« dneve včasih prikradel tudi svetel trenutek, ki jih je razvedril in jim dal novih moči za težavne boje.

Pred novim letom mi je neki sorodnik, ki se je udeležil narodnoosvobodilnega boja, pripovedoval o enem izmed vojnih silvestrov. »To je bilo moje najlepše pričakovanje novega leta«, mi je dejal.

— Bilo je pred novim letom 1943. Imeli smo težke borbe s sovražnikom, ki je bil številnejši. Očitno je bilo, da borci potrebujejo počitka. Zato je naše vodstvo ukazalo, da bomo na silvestrovo pripravili skromen kulturni program. Določili so tudi nastopajoče. Začele so se priprave. Ker je bilo zadrževanje v bližnjih vaseh zelo tvegano, smo prebivali v gozdu. Končno je prišla težka pričakovana silvestrovska noč. Ko se je zmrčilo, smo začeli. Zapeli smo nekaj borbenih pesmi, recitali in izvedli krajšo igro, ki je požela največ priznanja. Naši zaupniki so nam prinesli nekaj dobrot. Poslali so nam jih vaščani s toplimi željami za novo leto. Točno ob dvanajsti uri je naš komandir dejal: »Tovariši, želim vam srečno novo leto, predvsem pa, da bi naslednjega pričakali v svobodi!«

BRANE JERANKO

kramljanje

Draga tovarišica Milena!

Res ne vem, kaj si mislite o meni, ko se vam toliko časa nisem oglašila. Delo v šoli in v raznih krožkih, pa še malo lenobe in že obstaneš... Sicer pa na našo stran v »TV 15« nisem in ne bom nikoli opazim kako novo ime in zato mislim, da bi ji sedaj res že lahko namenili malo več prostora.

Se nekaj besed o današnjem pripevku:

Vsebina je nekoliko nenavadna in tudi napisan ni preveč dobro. Ko sem hotela napisati to, kar sem videla in čutila na Vojskem, besede niso hotele na papir in zato ne vem, če je spis dober za objavo. Naj vam povem še, zakaj sem to doživljala sploh zapisala. Ko sem o svojih vtisih pripovedovala prijateljicam, so me vse nekam začudeno gledale. Češ kako je kaj takega danes sploh mogoče. Vem, da je takih mladih ljudi še veliko. Ne zavedajo se, ka-

ko lepo je naše življenje in niti ne pomislijo, da so med nami še ljudje, ki so potrebni pomoči. Upam, da me razumete, kaj sem želela povedati.

Ob koncu naj izrečem iskrene čestitke ob desetem rojstnem dnevu »TV 15«. Veljajo pa vsem, ki se trudite, da bi bil časopis kar se da privlačen in zanimiv. Želim vam še vrsto uspešnih let ob ustvarjanju priljubljenega lista, čimveč mladih sodelavcev in še marsikaj.

Sprejmite priskrbe pozdrave!

Slavica Dragoš,
Mohoričeva 6
65280 Idrija

Draga Slavica!

Vsi te bodo razumeli, kot sem te razumela jaz. Upala bi si trditi še več: tvoje tiho opozorilo mora roditi sadove, da bi se še drugi spomnili pomoči in človeške toplote potrebnih ljudi tam na vojskarski planoti.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Ob trideseti obletnici pionirske organizacije je bila na naši šoli razstava slik o delu in življenju pionirjev.

V prvem delu razstave je bilo prikazano delo pionirjev med vojno. Pomagali so partizanom z zbiranjem hrane in orožja.

V drugem delu so slike prikazovale delo pionirjev po vojni. Pomagali so obnavljati in graditi porušeno domovino. Gradili so ceste, proge in mostove.

Od razstavljenih fotografij mi je najbolj ugajala tista, kjer je tovariš Tito s pionirji.

Pošiljam vam lepe pozdrave!

Alenka Kobal,
Dolenji Logatec
61370 Dolenji Logatec

Draga Alenka!

Za tretješolko je to kar imenitno poročilo o razstavi in prav nič se ne čudim, da si članica literarnega krožka osnovne šole v Dolenjem Logatcu.

Lepo pozdravljena!

MILENA

V TREH DNEH RAZDELILI 12 MILIJARD

Predsednik ZIS Džemal Bijedić je 11. decembra lani izjavil tisku, da bo vlada za določen čas zamrznila osebne dohodeke v negospodarstvu z namenom, da bi bre-me stabilizacije porazdelili enakomerno na vse. Ukrep naj bi imel razen materialnega tudi politično-socialni učinek, zato so ga — uradno — vsi pozdravili. Dobri del tistih, na katere naj bi se ukrep nanašal, pa je Bijedićevo izjavo razumel kot spodbudo, naj si čimprej razdelijo kakšno plačo ali dve več. Tako so v treh dneh — od 13. do 15. decembra lani v nego-spodarstvu razdelili 12 milijard dinarjev.

Delo, 13. 1. 1973

PRIMERJAVA

V prvih devetih mesecih lanskega leta je bil najvišji povprečni osebni dohodek v Ljubljani, in to 1965 dinarjev. V Zagrebu je znašal 1835, a v Beogradu 1617 dinarjev.

Ljubljana je na prvem mestu v proiz-vodnosti dela, merjena v odnosu ustvar-jenega dohodka na zaposlenega. Ta do-hodek je znašal v Ljubljani 45.318, v Zagrebu 36.796, a v Beogradu 32.815 din.

Zaposleni v gospodarstvu so ustvarili take višek dohodka: v Ljubljani 14.136, v Zagrebu 8.949 in v Beogradu 8.167 di-narjev.

Borba, 15. 1. 1973

PORAZNE ŠTEVILKE

V Jugoslaviji je milijon alkoholikov, od tega jih je dvesto tisoč v Hrvatski. Jugoslovani popijejo skoraj tretjino celot-ne silivke, pridelane na svetu. Poraba čistega alkohola v naši državi je pred vojno znašala šest litrov na prebivalca, danes pa znaša 13 litrov, medtem ko je ponekod štirikrat večja. Sužnji alkohola postajajo tudi najmlajši: 40 odstotkov učencev beograjskih šol »rado pije alko-holne pijače«, a 20 odstotkov jih »poseb-no cenijo žgane pijače«.

V kolubarskem bazenu je od vseh na delu poškodovanih rudarjev polovica al-koholikov. Od šest tisoč delovnih invali-dov v Srbiji jih je 400 popolnoma ne-sposobnih za delo zaradi alkoholizma. Slučno je tudi v Hrvatski.

Vjesnik, 7. 1. 1973

JUTRANJA PROHIBICIJA

Po vesteh o prepovedi točenja alkohol-nih pijač v zgodnjih jutranjih urah v Trzinu in Mariboru se iz Slovenije javlja več mest, v katerih uvažajo to prepoved. Gostinsko združenje v Ljubljani je podpisalo družbeni dogovor, po ka-terem se gostinci obvezujejo, da do 7. ure zjutraj ne točijo žganih pijač. Te dni naj bi enak dogovor podpisali člani trgovskega združenja v Ljubljani, a slične ukrepe uvažajo v Postojni, Ilir-ski Bistrici in Novi Gorici.

Pričakujejo — je rečeno v informaciji — da se bo prepoved jutranjega kozarčka letos razširila na vsa mesta in kraje te republike.

Ekonomika politika — 8. 1. 1973.

Prepovedane knjige

Med književnimi deli, ki so si v zadnjih desetletjih zbudile zanimanje po svetu, je tudi delo ameriške pisateljice Anne Lyen. Haight »Prepovedane knjige«. Razni literar-ni kritiki so to delo označili kot spomenik hipokrizije, ignorance, nestrpnosti in ne-umnosti.

V knjigi so temeljito razgaljeni razlogi, zaradi katerih je prišlo v raznih zgodovin-skih obdobjih do prepovedi »škodljivih« li-terarnih del. Med temi razlogi je na prvem mestu verska nestrpnost. Drugi razlogi so politični, »moralni«, pa tudi osebni.

Najbolj tipičen primer osebne narave je bila prepoved Tyndalske biblije v Angliji (kjer je bilo sicer prepovedanih še veliko drugih knjig). Imenovano biblijo je prepo-vedal angleški kralj Henrik VIII., ker se ni strinjal z njenimi stališči o razvezi za-kona med možem in ženo.

Biblija pa je prišla prvič pod udar cenzure že zdavnaj prej: leta 553, ko je bi-zantinski cesar Justinijan proglasil eno iz-med njenih izdaj za edino pravilno, vse dru-ge pa je prepovedal. Do danes je bilo v raznih obdobjih in v raznih deželah prepo-vedanih na stotine izdaj biblije.

V številu prepovedi je prav gotovo od-neslo rekord slavno delo italijanskega pi-satelja Bocaccia Dekameron, Edino za časa nekega renesančnega papeža ni bilo to delo na Indexu, ker je bilo papežu osebno všeč. Pa tudi tedaj Dekameron ni bil dovoljen v svoji originalni obliki, temveč ga je pa-pež ukazal predelati tako, da so se razuz-dane nune spremenile v razuzdane plem-kinje, razuzdani menihi pa v razuzdane ple-miče. Tako je ostal »volk sit in koza celaa«.

Jana

sodoben ženski tednik

V poglavju, kjer obdeluje zgodovino va-tikanskega indeksa (Index librorum prohi-bitorum), se Anne Lyon Haight opravičuje bralcem, ker jim zaradi omejenega prostora ne more navesti imen vseh knjig, ki jih je dal Vatikan na seznam prepovedanih. (Mednje seveda spada tudi vsa marksistična literatura). Potem pa prepričljivo zatr-juje — kot jih je storilo že več pred njo — da je vatikanski Indeks najzanesljivejši seznam vseh najboljših literarnih stvaritev v zadnjih stoletjih. (Prvi uradni Indeks je objavil papež Pavel IV. leta 1559; obširnejši je bil tridentinski, ki ga je leta 1564 objavil papež Pij IV. in je bil v veljavi do tega stoletja. Po reformnih prizadevanjih II. va-tikanskega koncila je bil Indeks leta 1966 odpravljen.)

Vatikanski Indeks pa ni bil edina insti-tucija, ki je prepovedovala branje in raz-pečevanje nekaterih največjih del svetovne književnosti. Primer za to je spet Dekame-ron. Leta 1954 je neko angleško provincial-no sodišče izdalo odlok, s katerim se ta knjiga proglašala za »obsceno«, in odredilo uničenje vse njene naklade. Apelacijsko so-dišče je sicer na zahtevo ogorčene javnosti razveljavilo omenjeno prvostopno rzsodbo, ki pa je vseeno prišla v zgodovino kot do-

kaz, da se niti v drugi polovici 20. stoletja niso še povsod otrsli srednjeveškega duha.

Dekameron pa je prišel tudi na črno listo številnih ameriških reakcionarnih zdru-ženj, med katerimi si je priborila prvo mesto »Nacionalna liga za dostojnost v li-teraturi«. Le-ta je imela še pred nedavnim v Ameriki tako izdaten vpliv, da so se knji-garne bale prodajati knjige, ki so prišle na njeno črno listo. Tako so na primer prepovedali celo roman znanega pisatelja Marka Twaina »Pustolovščine Huckelberryja

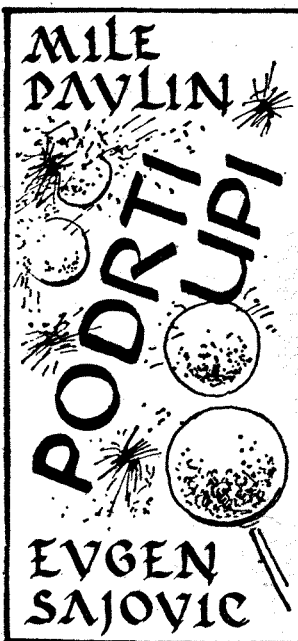
Finna», češ da je ta knjiga »umazanija«, primerna samo za stanovalce mestnega pod-zemlja.

V boju proti »neprimernim« knjigam se je uveljavila v Ameriki tudi pošta. Po ame-riških zakonih ima namreč ministrstvo po-šte pravico odkloniti razpošiljanje vsake knjige, ki je v nasprotju z obstoječim re-dom. Tako je prišlo na črno listo knjig, ki jih pošta v ZDA ni hotela razpošiljati, lepo število najboljših leposlovnih del, med njimi tudi slavno delo Sinclaira Lewisa »Elmer Gantry« (leta 1930). Leta 1944 je neki ameriški založnik izdal katalog svojih iz-danih del, ki pa ga ministrstvo pošte ni pustilo razpošiljati, dokler niso iz njega črtali dveh knjig: Voltairove Candide in Balsacovih Okroglih povesti ...

**vaš
vinjak**

**vinjak
slovin**

7.— En brat pade komaj nekaj dni potem, ko je prišel k partizanom, takoj na začetku vojne. Očeta in mater so ubili Nemci v lanski jesenski ofenzivi, dom pa sevé zažgali. Zdaj še ta brat ... Ne, raje grem ne vem kam kot pa pripovedovat domačim, da jim je sin padel. Poznal sem jih vse in prav jaz sem bil prvi partizan, ki je prišel k Janezkovim staršem ter jih povezal v organiza-cijo. Zdaj pa naj povem Janezku, da so vsi mrtvi, jaz pa sem ostal ... Ne, komisar, to je tvoja dolžnost, ti mu povej. Oh, kako neusmiljena je vojna! Kdaj je bo že ven-dar konec?

8.— »Otrok je še, že brez tega ves preplašen in ubog. Če zve, si utegne še kaj narediti. Poslati bi ga morali kam daleč proč, preden zve za bratovo smrt. Sreča, da je umrl v bolnišnici, da so ga skrivaj pokopali in da za njegovo smrt ve tako malo ljudi. Toda prej ali slej se bo vseeno zvedelo in nekdo bo to povedal tudi Janezku. Kaj, ko bi ga poslali v kako vojaško šolo v Belo kraji-no. Premlad je še, toda v štabu bodo menda razumeli, za kaj gre, in mu spregledali leta. Seveda, če bo tudi sam hotel zapustiti domače kraje, saj je tako navezan nanje.«

9.— »Spomladi so zbirali fante za letalstvo,« se je spom-nil komandant. »Toda že zdavnaj so odšli, in če hodijo peš, so zdaj že nekje daleč v Bosni ali Dalmaciji. K le-talcem bi šel! Kateri mlad fant si ne želi leteti? Spravili bi ga od tod ... Toda spet bi se najbrž zgodila kakšna nesreča in še zadnji član družine bi umrl, ko jih že tako tepe nesreča, kot zakleto. Poklic letalca je preklemsko nevaren, menda nihče ne dočaka pokojnine.« Oba sta se spet zamislila, nato pa je komisar odvrnil: »Pojdem na štab korpusa, da se pogovorim; radio imajo pa naj vprašajo.«